

Demokratisering i Egypt

*En studie av prosesser og argumenter på
veien mot demokrati*

Sofie Bjørlo Øien

Masteroppgave ved Institutt for statsvitenskap

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2012

Demokratisering i Egypt

En studie av prosesser og argumenter på veien mot demokrati.

© Sofie Bjørlo Øien

2012

Demokratisering i Egypt – En studie av prosesser og argumenter på veien mot demokrati.

Sofie Bjørlo Øien

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Utgangspunktet for denne oppgaven er demokratisering i Egypt. Ved å studere aktuelle demokratiseringsprosesser i Egypt søker oppgaven å belyse holdbarheten til tre nyere demokratiseringsteser: det liberale argumentet, institusjoner først argumentet og transformasjonsargumentet. Studien er formet som en casestudie. Først gjennomgås de tre ulike hovedargumentene og forklaringsmodellene for hva som danner grunnlaget for en vellykket demokratiseringsprosess. Dernest blir disse argumentene vurdert i forhold til en analyse av den konkrete utviklingen av demokratiseringsprosessene i Egypt. Utvalget av aktuelle demokratiseringsprosesser baseres på tidligere forskning på demokratisering i Indonesia. Indonesia fungerer dermed som en referansecase.

Studien ønsker å bidra til en bredere forståelse av den politisk viktige demokratiseringen i Egypt, og analyserer nærmere hvordan utviklingen her kan være med på å styrke eller svekke ulike sider ved de tre ulike hovedargumentene for demokratisering. Analysen viser at ingen av de tre argumentene er fullstendig tilbakevist eller bekreftet. Studien argumenterer likevel for at det er transformasjonsargumentet som er best egnet til å forklare utviklingen i Egypt. I motsetning til de to øvrige demokratiseringsargumentene vektlegger dette argumentet de radikale aktørenes deltagelse i demokratiseringen. Argumentet kan forklare hvorfor radikale aktører startet opprøret mot Mubarak på grunnlag av den økonomiske og politiske marginaliseringen under Mubarak. Videre kan argumentet forklare problemer i demokratiseringsprosessen med manglende inkludering av de radikale kreftene i den videre prosessen, begrenset endring av maktforhold og mangel på tilstrekkelige institusjoner for meningsfylt representasjon og kapasitetsbygging. Hovedproblemet til transformasjonsargumentet er imidlertid i hvilken grad det er mulig for de radikale kreftene å få en sentral rolle i demokratiseringsprosessene, gitt deres fragmenterte karakter, manglende organisasjonsferdigheter og de eksisterende maktforholdene.

Forord

Min interesse for Midtøsten og spesielt Egypt har sin bakgrunn i studier fra Bergen og Kairo. I løpet av min bachelor tok jeg flere emner om Midtøsten, relatert til historie og arabisk. I tillegg gjennomførte jeg et studieopphold i Kairo våren 2008. I løpet av dette oppholdet ble jeg ytterligere oppmerksom på den politiske og sosiale situasjonen i Egypt. Jeg har derfor fulgt utviklingen i Egypt og opprøret i januar og februar 2011 med stor interesse. Denne våren tok jeg også et fag som introduserte meg for de tre demokratiseringsargumentene som blir brukt i oppgaven. Dette spennende faget og interessen for utviklingen i Egypt formet temaet og spørsmålet denne oppgaven søker å belyse.

Å få anledning til å studere prosesser i Egypts demokratisering og vurdere dem i lys av de tre demokratiseringsargumentene har både vært stimulerende og krevende. Det har vært mange omveier mot målet. Jeg skylder derfor min veileder, Olle Törnquist, en stor takk for å ha gitt meg gode råd og konstruktive tilbakemeldinger. Tusen takk til alle mine informanter for å ha bidratt med nyttig informasjon. Jeg er dere en stor takk skyldig. I denne sammenheng vil jeg også takke Sarah for å ha bidratt med kontaktinformasjon og uvurderlig samvær under oppholdet i Kairo.

Jeg vil også takke venner og familie, fremfor alt foreldrene mine og søsteren min, som alltid stiller opp som korrekturlesere og støtteapparat. Mamma, Pappa, Vilde og Tor Magnus - takk for stor omsorg, gode råd og oppmuntrende samtaler. Eldrid og Ingvild – for gode samtaler og pauseprat. Marie og Helene – for godt humør og positivitet. Til slutt vil jeg takke Fritt Ord for økonomisk støtte til gjennomføring av feltarbeidet.

Forfatteren er ene og alene ansvarlig for alle eventuelle feil og mangler i denne oppgaven.

Antall ord: 52.555

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Introduksjon og problemstilling.....	1
1.2	Definisjoner og avgrensninger.....	3
1.2.1	Demokrati.....	3
1.2.2	Demokratisering.....	4
1.2.3	Avgrensning.....	4
1.3	Metodologiske betraktninger.....	6
1.3.1	Kilder og undersøkelsesprosess.....	6
1.4	Oppgavens struktur.....	8
2	Analytisk rammeverk.....	10
2.1	De etablerte demokratiseringsteoriene.....	11
2.1.1	Moderniseringsteori og strukturelle forutsetninger for demokratisering.....	11
2.1.2	Transisjonsteori – aktører, ikke strukturer.....	12
2.2	De tre nye argumentene.....	14
2.2.1	Det liberale argumentet.....	14
2.2.2	Institusjoner først argumentet.....	15
2.2.3	Transformasjonsargumentet.....	16
2.2.4	Oppsummering.....	17
2.3	Indonesias demokratiseringsprosess.....	19
2.3.1	Historisk oversikt.....	19
2.3.2	Vurderinger av Indonesias demokratisering.....	23
2.3.3	Et utvalg av prosesser fra Indonesia.....	25
2.4	Presisering av problemstilling.....	26
3	Historisk bakgrunn.....	28
3.1	Mubaraks regime slår sprekker.....	29
3.1.1	Ny vending i USAs Midtøstenstrategi.....	29
3.1.2	Promotering og gjennomføring av økonomiske reformer.....	33
3.1.3	Egypterne reagerer med protester og streiker.....	34
3.1.4	Oppsummering.....	36
3.2	Den historiske bakgrunnen.....	36
3.2.1	Fra Nassers sosialisme til Sadat og Mubaraks liberalisme.....	36

3.2.2	Utenrikspolitiske forbindelser og viktige hendelser.....	40
3.2.3	Det muslimske brorskap.....	42
3.2.4	Arven etter Nasser – militæret og maktforholdene	44
3.2.5	Oppsummering	46
3.3	De tre argumentene og demokratisering under Mubarak.....	46
3.3.1	Oppsummering	49
4	Det Egyptiske opprøret – folket tar til gatene	50
4.1	Arbeiderbevegelsen.....	50
4.1.1	Indonesia og de tre argumentene.....	50
4.1.2	De egyptiske arbeidernes rolle for 25. januar-opprøret.....	51
4.1.3	Oppsummering	53
4.2	Den politiske opposisjonen	53
4.2.1	Indonesia og de tre argumentene.....	53
4.2.2	Den politiske opposisjonen splitter seg.....	54
4.2.3	Oppsummering	58
4.3	Drivkraften bak masseprotestene	59
4.3.1	Indonesia og de tre argumentene.....	59
4.3.2	Hvorfor de unge?.....	59
4.3.3	Mulighet for forandring - Tunisia, mobilisering og opprør.....	61
4.3.4	Militæret tar over kontrollen	64
4.3.5	Oppsummering	65
4.4	Drøfting av prosessene og demokratiseringsargumentene.....	65
5	Fra opprør til overgang – de første prosessene.....	71
5.1	Indonesia og de tre argumentene.....	72
5.2	Grunnlovsendringene	73
5.2.1	Den første store splittelsen – sekulære vs. islamister.....	75
5.2.2	Grunnlovserklæringen	78
5.2.3	Oppsummering	79
5.3	Parlamentsvalg – politiske kampanjer og voldelige kamper.....	80
5.3.1	Valgloven	81
5.3.2	Nye partier, allianser og problemer.....	83
5.3.3	Oppsummering	87
5.4	Det andre opprøret – tilbake på Tahrir-plassen.....	88

5.4.1	Grunnlovsprinsippene	88
5.4.2	Opprøret.....	90
5.4.3	Valgresultatet.....	91
5.4.4	Oppsummering	92
5.5	Drøfting av prosessene og demokratiseringsargumentene	92
6	Grunnlovsreform, presidentvalg, friheter og rettigheter	98
6.1	Indonesia og de tre argumentene.....	98
6.2	Grunnlovsreform	99
6.2.1	Grunnlovskomiteen	99
6.2.2	Høyesterett.....	100
6.2.3	Oppsummering	102
6.3	Presidentvalget	103
6.3.1	Valgloven og kandidatene	103
6.3.2	Oppsummering	105
6.4	Friheter og rettigheter – SCAFs brutte løfter	105
6.4.1	Unntakstilstanden	106
6.4.2	SCAFs kamp mot media, aktivister og organisasjoner	107
6.4.3	Kvinner og religiøse minoriteter	111
6.4.4	Oppsummering	112
6.5	Internasjonal støtte	113
6.5.1	Oppsummering	114
6.6	Drøfting av prosessene og demokratiseringsargumentene	115
7	Oppsummering og konklusjon	121
7.1	Maktforhold og svake institusjoner - et hinder for demokratisering under Mubarak	121
7.2	Radikale aktører som pådrivere for demokratisering	122
7.3	Moderate autokrater vokter sine privilegier og interesser.....	124
7.4	Liberal demokratiseringsplan – svake institusjoner, uro og begrenset representasjon 125	
7.5	Konklusjon	127
	Litteraturliste	130
	Vedlegg 1 Informanter	145
	Vedlegg 2 Consent form.....	146
	Vedlegg 3 Intervjuguide	147

Forkortelser

CYR:	Coalition of Youth of the Revolution
FED:	De Frie Egypternes Parti
FJP:	Frihet og Rettferdighetspartiet
HRW:	Human Rights Watch
IFES:	International Foundation for Electoral Systems
IMF:	International Monetary Fund
MB:	Det Muslimske Brorskap
NCHR:	Det Nasjonale Råd for Menneskerettigheter
NDP:	Det Nasjonaldemokratiske Parti
NGO:	Non Governmental Organization
SCAF:	The Supreme Council of Armed Forces
UNDP:	United Nations Development Program

1 Innledning

1.1 Introduksjon og problemstilling

Synet av flere tusen feirende egyptere på frigjøringsplassen i Kairo etter å ha kvittet seg med Hosni Mubarak, landets mangeårige autoritære leder, dominerte tv-skjermer og aviser verden over. Flere tiår med diktatur hadde fått en brå slutt: først i Tunisia og nå også i Egypt. En bølge av protester hadde bredt seg over den arabiske verden. Kampene mot de autoritære lederne fikk ulike konsekvenser og resultater, men til sammen sendte de ut et signal om en ny politisk utvikling i regionen. I Jemen, Libya, Syria, Bahrain, Jordan og flere arabiske land stilte mange seg det samme spørsmålet ”Det skjedde der, kan det også skje her?”.

Mens store deler av verden allerede hadde opplevd det forskerne har kalt bølger av demokratisering, hadde Midtøstens arabiske diktaturer klart å stå i mot. Gjennom flere år med vedvarende diktatur, hadde mange regimer bygd opp standhaftige autoritære regimer. Mange av dem, Egypt inkludert, hadde skapt et politisk system med en blanding av liberale og autoritære mekanismer som så ut til å være en solid oppskrift på fortsettende autokrati. Forklaringer og anbefalinger fra etablerte og nyere demokratiseringsteorier så ikke ut til å stemme i forhold til diktaturene i Midtøsten, og etter hvert vokste det frem en ny forskningsgren med forskere som forsøkte å forklare de autoritære regimenes standhaftighet (se Brumberg 2002; Bellin 2004; Hinnebusch 2006).

År etter år skjedde det mye i Midtøsten¹, inkludert økonomiske reformer og politisk liberalisering, men lite forandret seg når det gjaldt de reelle maktstrukturene. Frem til 17. desember 2010, da 26 år gamle, Mohamed Bouazizi i Tunisia satte fyr på seg selv etter at grønnsaksboden hans ble konfiskert av politiet på grunn av manglende lisens. Handlingen symboliserte en blanding av økonomisk håpløshet, sosial frustrasjon og politisk lengsel som fikk gjenklang i hele regionen. Unge studenter og intellektuelle grep tak i situasjonen og startet, ved hjelp av sosiale medier og fredelige demonstrasjoner, en folkelig protestbevegelsen som tilslutt tvang de gamle diktatorene i Tunisia og Egypt til å gå av.

Denne utviklingen aktualiserer debatten om hva som skal til for å gjennomføre en vellykket demokratisering. Tunisia, Egypt, Jemen, Libya og med tiden kanskje flere arabiske land, står

¹ I oppgaven er Nord Afrika inkludert i Midtøsten-begrepet.

overfor utfordringer knyttet til etableringen av nye demokratiske styresett. Egypt har en spesiell posisjon i den arabiske verden med over 80 millioner innbyggere, like mange som i Irak, Saudi Arabia og Syria til sammen. I tillegg har Egypt hatt en historisk viktig rolle for moderniseringen av den arabiske verden og var fødestedet til pan-arabismen under Gamal Abdel Nasser. På grunn av denne posisjonen er utviklingen i Egypt spesielt viktig for utviklingen i resten av den arabiske verden. Det er derfor viktig å få en god forståelse av prosessene Egypt har vært gjennom. Hensikten med denne oppgaven er derfor å studere de demokratiske prosessene i Egypt i lys av tre nyere demokratiseringsargumenter, og deres forklaringer og anbefalinger for en vellykket demokratisering.

Det første er *det liberale argumentet*, som bygger på transisjonsteorien som var dominerende etter den kalde krigen. I følge det liberale argumentet bør demokratisering innebære forhandlede pakker og avtaler mellom moderate eliter fra regimet og opposisjonen, samt en rask etablering og gjennomføring av best mulig fungerende demokratiske institusjoner og prosedyrer. Det andre argumentet, *institusjoner først argumentet*, anbefaler at moderate autokrater etablerer sterke og stabile statlige, politiske og rettslige institusjoner før demokratiseringen slippes løs, for å hindre misbruk av institusjonene, kaos og vold. Disse to argumentene har blitt møtt med kritikk fra blant annet Carothers (2002; 2007) og Törnquist (2009; 2011a), fordi det har vist seg at det i kontekster hvor mekanismer fra disse argumentene har blitt iverksatt, som i Indonesia, har vært knyttet flere problemer til demokratiseringen. På bakgrunn av denne kritikken har det vokst frem et nytt argument som betegnes gradualisme eller *transformasjonsargumentet* (Carothers 2007; Törnquist og Stokke 2011).

Transformasjonsargumentet vil ha en gradvis forandring av maktforholdene gjennom institusjonsbygging som øker folks muligheter og kapasiteter, uavhengig av klasse og ressurser, til å fremme sine ønsker og krav i demokratiet.

Opgaven søker å finne ut hvilke deler av argumentene som fungerer og hvilke som ikke fungerer som forklaringer og anbefalinger for demokratisering i Egypt. Siden transformasjonsargumentet har oppstått som en kritikk av de to andre argumentene er det relevant å vurdere disse opp mot hverandre i en aktuell kontekst. Jeg vil med oppgaven belyses følgende spørsmål: *I hvilken grad forsterkes eller svekkes de tre aktuelle demokratiseringsargumentene i lys av demokratiseringsprosessene i Egypt?*

1.2 Definisjoner og avgrensninger

Temaet for oppgaven er demokratisering i Egypt og det er derfor behov for en kort redegjørelse for hvilke definisjoner av demokrati og demokratiseringen den videre analysen baserer seg på.

1.2.1 Demokrati

Det er vanlig å skille mellom såkalte minimalistiske forståelser av demokrati som kun fokuserer på sivile og politiske rettigheter og deltagelse i formelle valg, og en bredere forståelse av begrepet som også inkluderer flere rettigheter, spesielt økonomiske og sosiale (Diamond 1996: 21-24; Ridebeck 2001: 16-17). I denne oppgaven brukes demokratibegrepet i overensstemmelse med David Beethams (1999) forståelse av begrepet. Han tar utgangspunkt i at definisjonen av demokrati bygger på noen grunnleggende prinsipper som er universelle for alle forståelser av begrepet. I følge Beetham er derfor prinsippene om politisk likhet og folkelig kontroll kjernebetydningen av demokrati (1999: 5). Beetham mener at politiske og sivile rettigheter er en del av demokratibegrepet, mens de økonomiske og sosiale rettighetene står i et gjensidig avhengighetsforhold til demokratiet siden en mangel på slike rettigheter vil forhindre at folk har like muligheter til å bruke de politiske og sivile rettighetene og institusjonene (Beetham 1999: 114). Det er med andre ord essensielt at det blir lagt til rette for at folk flest kan benytte seg av de demokratiske prinsippene og institusjonene (Törnquist 2002: 31).

Oppgaven tar utgangspunkt i denne forståelsen av demokrati, da analysen av demokratisering i Egypt vil forsøke å få et innblikk i både hvilke demokratiske rettigheter og friheter som har blitt innført i demokratiseringen og hvorvidt de faktisk har bidratt til at folk har lik mulighet til å benytte seg av disse rettighetene og frihetene. Det er imidlertid viktig å understreke at Beethams demokratiforståelse ofte blir referert til av tilhengerne av transformasjonsargumentet som fokuserer på kapasitetsbygging og folks muligheter til å benytte seg av de demokratiske institusjonene. Når det er sagt diskriminerer ikke forståelsen av begrepet noen av argumentene fordi den kun involverer de grunnleggende demokratiske prinsippene i selve definisjonen.

1.2.2 Demokratisering

Demokratisering kan betraktes som en prosess som har til hensikt å bevege seg i retning av økt demokrati. Det betegner en aktiv og retningsgivende prosess, og slik noe mer enn en ren politisk transisjon som omhandler intervallet mellom et politisk regime og et annet (O'Donnell og Schmitter 1986:6). Denne oppgaven er ikke interessert i regimeforandringer uten demokratiske ambisjoner, så fokuset her vil være på en litt snevrere definisjon.

O'Donnell og Schmitter (1986: 8) definerer demokratisering slik:

(...) the process whereby the rules and the procedures of citizenship are either applied to political institutions previously governed by other principles, or include persons not previously enjoying such rights and obligations, or extended to cover issues and institutions not previously subjected to citizen participation.

I følge denne definisjonen er demokratisering en prosess hvor det forekommer en økt deltagelse og involvering av borgere i det politiske systemet. I motsetning til politisk transisjon omhandler demokratisering en overgang fra et ikke-demokratisk styresett til et mer demokratisk styresett. Det er imidlertid alltid snakk om en uferdig prosess som verken er irreversibel eller forekommer i noen form for logisk sekvens. Det er en prosess som ikke kan måles "according to a scale for all cases" (O'Donnell og Schmitter 1986: 9) og demokratisering sier ikke noe om hvilke form eller grad av demokrati denne prosessen vil føre med seg (Beetham 1999). I følge Sørensen (1993: 40) kan en demokratiseringsprosess begynne med at det sittende regimet opplever en krise eller et sammenbrudd. Den påfølgende prosessen er lang, og det vil stadig være behov for å forsterke det nye begrensede demokratiet gjennom ytterligere demokratisering. Denne studien av demokratisering i Egypt vil ta for seg en tidlig fase av demokratiseringen som konkretiseres nedenfor.

1.2.3 Avgrensning

I oppgaven skal demokratiske prosesser i Egypt analyseres i lys av de teoretiske argumentenes forklaringer og anbefalinger. Ordet prosess vil bli brukt om både demokratiseringen som helhet og om delprosessene i denne. Dette kan være prosesser som leder opp mot demokratiseringen, for eksempel studentbevegelsen, og prosesser i demokratiseringen, for eksempel valg. Med tanke på oppgavens omfang er det både for tidkrevende og omfattende å vurdere og analysere alle prosesser relatert til demokratisering i Egypt, og i arbeidet med å velge ut hvilke prosesser som skal analyseres har jeg derfor

benyttet et lignende tilfelle, Indonesia, som har gjennomgått en sammenlignbar omveltning og demokratisering for en tid tilbake. Indonesias demokratisering er allerede blitt analysert til å inneholde elementer fra de to første demokratiseringsargumentene, det liberale argumentet og institusjoner først argumentet. Disse argumentene har tidligere blitt vurdert opp mot transisjonsargumentet i den indonesiske konteksten (Törnquist 2009; 2011) og dette vil derfor være et godt bakteppe for å vurdere de samme prosessene og argumentene i Egypt.

Indonesia har noen sentrale likhetstrekk med Egypt: De er store land med en signifikant muslimsk majoritet, begge er tidligere kolonier og var militærstyrt i flere tiår. Begge landene har også gjennomgått perioder med sterk økonomisk vekst og har hatt USA som en viktig alliansepartner. Forskjellene mellom de to casene er imidlertid også store: De baserer seg på ulike økonomiske inntektskilder og naturressurser, de befinner seg i to helt ulike geografiske områder og har hver sin unike historie.

Siden Egypt er en så fersk case, og forskningen på prosessene foreløpig er begrenset, gjør dette også arbeidet med å identifisere hvilke prosesser analysen bør ta utgangspunkt i enklere. De konkrete prosessene som analyseres er derfor basert på a) tidligere forskning på Indonesia, b) temaer som dekkes av argumentene og c) utviklingen i Egypt. Indonesias prosesser og argumentenes forklaringer og anbefalinger fungerer derfor som en rød tråd gjennom hele analysen av demokratiseringen i Egypt. Indonesia fungerer på denne måten også som en referansecase som funnene fra Egypt blir sjekket opp mot. Hvis funnene mine samsvarer med lignende funn i Indonesia kan de forsterkes, hvis de avviker fra lignende funn i Indonesia må det vurderes i forhold til argumentenes forklaringskraft i den aktuelle prosessen eller ved hjelp av de kontekstuelle forskjellene.

I avgrensingen av hvilke prosesser analysen skulle ta for seg var det også nødvendig å foreta en tidsavgrensning. Siden demokratiseringen i Egypt startet med opprøret 25. januar 2011, året før denne oppgavens innleveringsdato, måtte jeg bestemme meg for et tidspunkt når jeg skulle slutte å følge utviklingen for å ha mulighet til å bearbeide og analysere materialet. Jeg bestemte meg derfor for å konsentrere meg om sentrale prosesser som ledet frem mot opprøret og sentrale prosesser til og med parlamentsvalget 28. november. Dette ga meg mulighet til å studere Egypts første valg, som var viktig for vurderingen av demokratiseringen og argumentene. En svakhet ved dette er at oppgaven ikke dekker alle prosesser som kan være relevant i forbindelse med demokratiseringen i Egypt. Det har imidlertid ikke vært mulig innenfor oppgavens rammer.

1.3 Metodologiske betraktninger

Studien er formet som en casestudie av demokratisering i Egypt. Egypt må antas å være en interessant og kritisk case med tanke på at landet anses som veldig viktig politisk for hele regionen, og at det er mulig å studere forklaringene og anbefalingene til hvert av de tre argumentene i demokratiseringsprosessen i Egypt (George og Bennett 2005: 120). En casestudie gir forskeren mulighet til å tilegne seg en dypere forståelse av det fenomenet som studeres og skape et mer helhetlig bilde. I følge Yin (1989: 23) er casestudie en empirisk undersøkelse som ”(...) investigates a contemporary phenomenon within its real-life context; when the boundaries between phenomenon and context are not clearly evident; and in which multiple sources of evidence are used.” Yin (1994) sier videre at casestudier er å foretrekke når forskeren har liten kontroll over hendelsesforløpet. Disse karakteristikene av casestudie passer godt med studien av demokratiseringsprosesser i Egypt.

1.3.1 Kilder og undersøkelsesprosess

Studien av demokratisering i Egypt bygger på flere kilder. En slik kildetriangulering forsterker studiets validitet og forbedrer forskningsdesignet (Yin 1989: 41). Oppgaven baserer seg på primærkilder i form av intervju og sekundærkilder i form av forskningsrapporter, forskningsartikler og avisartikler, samt noen utvalgte bøker som historiske kilder.

Hovedfordelen ved å bruke flere kilder er at funnene baseres på en konvergens av informasjon gjennom en trianguleringsprosess. I denne oppgaven har intervjuer blitt brukt for å forsterke kildematerialet som allerede var samlet inn på bakgrunn av sekundære kilder, og gi mer utfyllende informasjon på de punktene hvor de skriftlige kildene er uklare. Intervjuene ga meg således mulighet til å se om de tentative konklusjonene jeg hadde fått på bakgrunn av det sekundære kildematerialet samsvarte med oppfattelsen til informantene. Dette øker studiens validitet fordi det gir meg mulighet til å kontrollere de ulike empiriske kildene opp mot hverandre og forsikre meg om at dataene faktisk måler det de har til hensikt å måle.

Å studere en pågående prosess er krevende, og det er vanskelig å vite på forhånd hvilke delprosesser som vil utmerke seg som sentrale. For å gjøre denne datainnsamlingen mer håndterlig benyttet jeg meg av en referansecase. Jeg tok utgangspunkt i etablert forskning om demokratiseringen i Indonesia og de mest sentrale prosessene her. Innsamlingen av informasjon om demokratiseringen i Egypt ble utført med utgangspunkt i prosessene fra

Indonesia og de tre demokratiseringsargumentene. De fleste skriftlige kildene er forskningsartikler, avisartikler og rapporter, og det knytter seg ulike utfordringer til disse kildene. Når det gjelder avisartikler er det spesielt viktig å tenke over hvem som har skrevet artiklene, og hvilken funksjon de er ment å ha (Kjeldstadli 1999: 175-176). I denne sammenhengen er det en svakhet at jeg kun har benyttet meg av engelske kilder. Kombinasjonen av moderate arabiske språkferdigheter og begrenset tid til å oversette arabiske kilder har utelukket bruken av slike kilder i analysen. Jeg har imidlertid hatt tilgang til artikler fra arabiske aviser som også publiseres på engelsk, men det kan være avvik mellom hvordan en artikkel fremstår på engelsk og arabisk. Jeg har imidlertid forsøkt å veie opp for dette ved å bruke litteratur som er skrevet av anerkjente forskere på området og avisartikler hentet fra velrenomnerte og seriøse amerikanske aviser som The New York Times og The Washington Post. Intervjuene ga meg også mulighet til å kvalitetssjekke informasjonen jeg hadde samlet fra de skriftlige kildene, og korrigere eventuelle feilkilder. Etter at jeg hadde lest og studert en rekke skriftlige kilder og dannet meg en foreløpig oppfatning av demokratiseringen i Egypt reiste jeg til Kairo for å samle førstehåndsinformasjon.

I løpet av siste uken i februar og begynnelse av mars foretok jeg et kort feltarbeid i Egypt. Dette ga meg mulighet til å få tilgang til primærkilder til analysen. Intervju av informanter ga verdifull informasjonen som supplerte de øvrige kildene og ga en dypere innsikt i flere aspekter ved demokratiseringsprosessen. Utvalget av respondenter var et resultat av et voksende nettverk av kontakter i løpet av feltarbeidet. Denne formen for utvelgelse får ofte tilnavnet snøballutvelging eller nettverksutvelging og bør bases på visse kriterier (Grønmo 2004: 103). Alle informantene representerer enten aktivister som var delaktig i demokratiseringsprosessen eller fagpersoner og journalister som har vurdert prosessene utenfra, på grunnlag av sin fagkunnskap og yrkesgren. I tillegg sørget jeg for å ha minst to informanter fra hver ”kategori” av informanter. I løpet av feltarbeidet intervjuet jeg totalt ti personer, hvorav to var forskere innen statsvitenskap, en professor og en stipendiat, to journalister, fire aktivister, hvorav to var såkalte Tahrir-aktivister eller fulltidsaktivister fra Tahrir-plassen. I tillegg intervjuet jeg en ansatt fra en egyptisk menneskerettighetsorganisasjon og en ansatt fra UNDPs Kairo-avdeling. Det ville styrket kildegrunnlaget mitt om jeg hadde gjennomført flere intervjuer som representerte et bredere aktørspespekter, som for eksempel representanter fra politiske partier eller militæret. Det var imidlertid ikke mulig på bakgrunn av tid og ressurser. Med tanke på at analysen også baserer

seg på en grundig studie av sekundærkilder bør det ikke utgjøre et alvorlig problem for analysen.

Alle informantene fikk tildelt et informasjonsskriv (vedlegg 2), godkjent av NSD, i forkant av intervjuet. Intervjuene ble holdt under avtale om anonymitet. En intervjuguide med temaer, basert på tentative konklusjoner fra sekundærkildene, ble utformet som et grunnlag for alle intervjuene (vedlegg 3). Siden informantene hadde varierende innsikt og erfaringer med prosessene var det nødvendig å ha en intervjuform hvor det var mulig å tilpasse spørsmålene. Formen på intervjuene var derfor semi-strukturert. Alle de relevante temaene i intervjuguiden ble dekket i løpet av samtalene som varte fra tre kvarter til to timer. Alle intervjuene ble tatt opp med båndopptaker og transkribert. Det transkriberte materiale gjør det mulig for andre å gjenta analysearbeidet, noe som øker oppgavens reliabilitet. I oppgaven blir intervjuene referert til ved bruk av betegnelser som viser om informasjonen er hentet fra aktivister, fagpersoner eller journalister. Her er noen eksempler: Forsker refereres til som Forsker, professoren som Professor, journalistene som Journalist1 og Journalist2 etc.

De primære og sekundære kildene analyseres opp mot tre demokratiseringsargument. Når en casestudie skal analyseres er det en fordel å basere seg på teoretiske argumenter (Yin 1989: 106). Analysen er bygd opp rundt disse de tre argumentene som utdypes i det analytiske rammeverket. Målet mitt er ikke å teste argumentene, men å belyse deres sterke og svake sider i en kritisk case. I følge Yin (1989: 47-49) kan utvelgelsen av case blant annet forsvares på grunnlag av at casen er kritisk. Egypt representerer en kritisk case i forhold til demokratiseringsargumentene. Hvis de ulike argumentenes forklaringer og anbefalinger inneholder noen svakheter og styrker bør det være mulig å identifisere disse i Egypts demokratiseringsprosess (George og Bennett 2005: 120).

1.4 Oppgavens struktur

Oppgaven består av syv kapiteler. Kapittel to tar for seg det analytiske rammeverket oppgaven baserer seg på. Dette kapittelet gir en introduksjon til og redegjørelse av de tre demokratiseringsargumentene. Først presenteres tidligere demokratiseringsteorier som en bakgrunn for fremveksten av de tre nye argumentene. Deretter fremstilles de tre argumentene mer konkret og diskuteres opp mot hverandre. Først liberaliseringsargumentet, deretter institusjoner først argumentet og som et alternativ til disse presenteres

transformasjonsargumentet. Deretter følger en historisk oversikt over prosesser i Indonesias demokratisering og en vurdering av disse prosessene på bakgrunn av etablert forskning. Kapitlet munner ut i en sammenfatning av argumentene og presisering av problemstillingen. Kapittel tre er et historisk kapittel som ser på historiske hendelser som er viktig for forståelsen av utviklingen i Egypt. De tre neste kapitlene er analysekapitler. Her kartlegger jeg de sentrale prosessene i forbindelse med Egypts demokratisering, på bakgrunn av Indonesias prosesser, og analyserer dem opp mot de tre argumentene. Det første analysekapitlet, kapittel fire, studerer noen sentrale prosesser som ledet opp mot Mubaraks avgang 11. februar 2011. Kapittel fem og seks studerer noen utvalgte prosesser fra Egypts demokratisering etter opprøret. Funnene fra de tre analysekapitlene munner ut i en konklusjon om hvilke deler av argumentene som er styrket eller svekket på bakgrunn av funnene fra demokratiseringen i Egypt.

2 Analytisk rammeverk

Fra begynnelsen av 1800-tallet og frem til i dag har tre såkalte demokratiseringsbølger spredd demokrati over store deler av verden. Den første bølgen varte frem til slutten av første verdenskrig, den andre begynte etter andre verdenskrig og varte frem til 1960-tallet, mens den tredje inkluderer omveltningene i Portugal, Hellas og Spania på 1970-tallet, Latin Amerikas demokratisering på 1980-tallet og den videre spredningen av demokratier etter kommunismens fall (Huntington 1991; Sørensen 2010: 441). Land i Midtøsten så imidlertid ut til å gå utenom disse bølgene og opprettholdt sine autoritære styresett. Riktignok gjennomførte mange av landene parlamentsvalg, men ikke i form av demokratiske kompetitive valg til forsamlinger med reell innflytelse (Kassem 1999; Brumberg 2002). Derimot virket det heller som om valgsystemene bidro til å fragmentere opposisjonen og vedlikeholde de autoritære ettparti styrene (Lust-Okar 2003).

Basert på den demokratiske utviklingen i verden har ulike teorier vært gjeldende for å forsøke å forklare hva som fører til en vellykket demokratisering. Noen teorier har vært mer fremtredende enn andre og skapt et grunnlag for utvikling av nye demokratiseringsteorier. Både de etablerte og nyere demokratiseringsteoriene fikk imidlertid problemer med å forklare den demokratiske utviklingen eller mangel på sådan, ikke bare i Midtøsten, men i verden generelt. I noen stater dukket det opp demokratier til tross for manglende forutsetninger mens andre steder var forutsetninger til stede uten å gi demokratisering.

Denne analysen skal se på tre nyere demokratiseringsargumenter som på grunn av de tidligere teoriernes forklaringsproblemer, har kommet med nye forklaringer og anbefalinger til hvordan en vellykket demokratisering bør forløpe. Dette kapittelet skal gi et godt grunnlag for den påfølgende analysen av demokratisering i Egypt. Det begynner med en kort oversikt over noen etablerte teorier, som danner et bakteppe for kapittelets presentasjon av de tre nye argumentene. Deretter introduseres oppgavens referansecase, som inneholder en kort oversikt over demokratisering i Indonesia, som involverer prosessene som ledet opp mot Suhartos avgang i 1998 og den umiddelbare demokratiseringen. Deretter følger en kort evaluering av prosessens positive og negative aspekter, i lys av nyere forskning. Kapittelet avsluttes med en gjennomgang av hvert arguments forventede samsvar med den demokratiske utviklingen i Egypt, i form av tre hypoteser og en presisering av oppgavens problemstilling.

2.1 De etablerte demokratiseringsteoriene

2.1.1 Moderniseringsteori og strukturelle forutsetninger for demokratisering

Tidlig moderniseringsteori, fra 1950- og 1960-tallet, skapte et grunnlag for mange kommende demokratiseringsteorier. Moderniseringsteorien studerte forutsetningene for demokratisering i utviklingsland og argumenterte, på bakgrunn av erfaring fra utviklede stater, at når et land oppnår et visst nivå av økonomisk utvikling vil samfunnet bli for komplekst, og for sosialt mobilisert, til å kunne styres på en autoritær måte. Moderniseringsteorien, kjent gjennom blant annet Seymour Martin Lipset (1959), demonstrerte på en overbevisende måte at sannsynligheten for demokratisering var høyere i høyinntektsland, og at økende lese- og skriveferdigheter, urbanisering og ikke-jordbruksbasert arbeid var assosiert med en større tendens til politisk deltagelse og kamp for politisk deltagelse (Diamond 1991: 93-94). Økonomisk utvikling fremmet derfor demokrati gjennom en voksende middelklasse som blant annet var resultatet av en mindre polarisert klassestruktur, et selvstendig sivilsamfunn og økt utdanningsnivå. Teorien bidro til en generell oppfatning av at markedsbasert økonomisk utvikling var essensielt for demokratisk utvikling (Grugel 2002: 33; Sørensen 201: 444).

Moderniseringsteorien hadde imidlertid problemer med å identifisere hvilken grad av modernisering og økonomisk utvikling som var nødvendig for demokratisering. Demokrati vokste frem i land med relativt lave inntektsnivåer og grad av modernisering, som for eksempel i India, mens europeiske fascist- og kommunist regimer demonstrerte at autoritære stater kan opprettholdes til tross for ganske høye inntektsnivåer og grad av sosial mobilisering. Utviklingen i Midtøsten innfridde heller ikke Lipset og de andre moderniseringsteoretikernes forventninger (Hinnebusch 2006: 374-379). Siden 1960-tallet har Brutto Nasjonal Produkt (BNP) per innbygger steget betraktelig i en rekke land i Midtøsten, uten at velstandsøkningen forvandlet området autoritære politiske systemer til demokratiske systemer (Selvik 2003). Egypt opplevde perioder med god økonomisk vekst, særlig mellom 1974 og 1985 og på 2000-tallet, og en økende andel av befolkningen med utdanning, uten at det resulterte i demokrati (Waterbury 1985; Dunne og Revkin 2011; Shehata 2011).

Et annet sett av strukturelle forutsetninger som er forventet å favorisere demokrati, er assosiert med samfunnets sosiale strukturer. Barrington Moore (1966: 418) konkluderte med «No bourgeois, no democracy», Göran Therborn (1977) hevdet at demokrati blir brakt frem

gjennom folkelig kamp rettet mot de ledende delene av borgerligheten, ofte indirekte ved å tvinge borgerligheten til å gi etter. Rueschemeyer m.fl. (1992) argumenterte for en tese hvor arbeidere og den urbane middelklassen danner en politisk koalisjon for å presse frem demokrati. Felles for de tre teoriene er ideen om at kapitalismen bidrar til å sprengne den gamle maktstrukturen nedenfra, i tråd med utviklingen i land som Frankrike og Storbritannia hvor fremveksten av kapitalisme gjorde borgerskapet i stand til å utfordre føydaleliten. Det er, i følge disse teoretikere, ikke den kapitalistiske utviklingen i seg selv som utløser demokratiseringsprosesser, men det at den forandrer klassestrukturen ved å styrke arbeider- og middelklassen på bekostning av den autoritære eliten (Doorenspleet 2004: 315; Sørensen 2010: 444). I Midtøsten, inkludert Egypt, har imidlertid ikke den økende innflytelsen fra kapitalismen hatt forventet effekt. Overgangen til markedskapitalisme styrket den autoritære elitens maktkonsentrasjon gjennom såkalt «crony capitalism». Den øvre middelklassen ble inkorporert i staten ved hjelp av gunstige avtaler og avkastninger og ble på denne måten avhengig av staten og ikke en utfordrer til den (Hinnebusch 2006: 384; Dunne og Revkin 2011; Paciello 2011: 24).

Forholdet mellom økonomisk og politisk utvikling utdypes og kommenteres i empirikapittelet og den påfølgende analysen. Så langt ser det ut til at de strukturelle teoriens forklaringer om økonomisk utvikling og kapitalisme som en forutsetning for demokratisering ikke stemmer i Midtøsten. Overgangen til markedskapitalisme har på mange måter heller bidratt til å befeste den autoritære politiske strukturen. De strukturelle teoriens mangelfulle forklaringer, både i Midtøsten og andre deler av verden, fostret nye teorier og argumenter.

2.1.2 Transisjonsteori – aktører, ikke strukturer

Teoriene overfor vektlegger strukturelle årsaker over aktører. I forbindelse med den tredje demokratiseringsbølgen og optimismen den førte med seg, kom en ny teori på banen; transisjonsteorien, som flyttet fokuset over på aktørene. Disse teoretikerne, deriblant O'Donnell og Schmitter (1986) og Linz og Stepan (1996), hevdet at det er elitens handlinger som er avgjørende for det politiske utfallet, ikke de strukturelle forholdene. De studerte demokratiske overganger og mente at mange av de vellykkede overgangene var elitedrevet. Samtidig mente de at det er rimelig å forvente at de politiske elitene, som rasjonelle aktører, kun vil demokratisere hvis de tror at deres vitale interesser vil overleve eller til og med

forsterkes av en transisjon fra autoritære stater (Doorenspleet 2004: 310; Hinnebusch 2006: 387-389).

En forhandlet overgang vil derfor være mulig hvis den moderate eliten innad i regimet og de moderate delene fra opposisjonen inngår en allianse og forhandler frem pakter som inkluderer et kompromiss hvor elitens interesser blir bevart og opposisjonen får økt innflytelse gjennom en ordnet demokratisering. Tanken var at moderate eliter, uavhengig av strukturelle forutsetninger, kunne «skape» demokrati, med internasjonal veiledning (Törnquist 2002: 21). Hvis dette stemte ville det være mulig for vestlige aktører som FN, Verdensbanken og IMF aktivt å promotere demokratisk utvikling.

Som et resultat av den tredje demokratiseringsbølgen, transisjonsteoriens demokratiseringsoppskrift og den kalde krigens punktum økte promoteringen av eliteforhandlet demokratisering betraktelig. Sovjetunionens fall ga internasjonale aktører større kapasitet til å promotere demokrati, samtidig som USAs liberale ideologi hadde vunnet over den kommunistiske (Carothers 2002; Paris 2004: 18-21). Dette førte til en promotering av liberalt demokrati i ulike deler av verden med fokus på å oppmuntre til forhandlinger og pakter mellom elitene, samt å designe og utvikle «riktige» liberale institusjoner og prosedyrer, inkludert valg, uten å true interessene til de som kan reversere prosessen, nemlig elitene (Harriss m.fl. 2004: 5). Felles for den internasjonale demokratipromoteringen var kombinasjonen av politisk og økonomisk liberalisering. Så selv om strukturelle faktorer, som økonomisk utvikling, ikke var en forutsetning for demokratisering, i følge teorien, var det likevel en viktig del av den liberale demokratiseringen (Paris 2004: 18-21).

Lenge så denne formelen ut til å bære frukter, men etter hvert viste det seg at mange av de nye demokratiene ikke var så vellykkede likevel. Noen stater falt tilbake i autoritære hender, andre stagnerte og ble værende i en slags mellomposisjon, mens Midtøstens autokratier stod støtt til tross for promotering og liberalisering (Carothers 2002). Disse «mislykkede» statene fungerte som bevis på at transisjonsteorien inneholdt svakheter, og som et resultat av denne utviklingen er det hovedsakelig blitt fremmet tre argumenter som forklarer og anbefaler hva som kreves for en vellykket demokratisering (Harriss m.fl. 2009).

2.2 De tre nye argumentene

2.2.1 Det liberale argumentet

Det liberale argumentet stammer fra transisjonsteorien og forsvarer denne formen for demokratisering og viser til at mange stater, til tross for svakheter, har kommet langt på kort tid. De anerkjenner imidlertid samtidig at det er svakheter ved teorien, søker å forbedre denne og hevder at det demokratiske underskuddet kommer av måten demokratiseringen har blitt gjennomført på, og ikke oppskriften (Törnquist 2009: 3). I følge det liberale argumentet bør demokratisering forhandles frem mellom moderate eliter, gjennom pakter og kompromisser, som sørger for en demokratiseringsprosess hvor etableringen av liberale demokratiske institusjoner skjer under ordnede former, med internasjonal støtte. Tanken er å skape demokrati gjennom pakter og avtaler og utbygging av liberale institusjoner. For å hindre tilbakefall er det imidlertid viktig å designe gode institusjoner. Den elitedrevne demokratiseringen innebærer en hastig demokratiseringsprosess med utbygging av demokratiske institusjoner, raske valg, liberalisering av friheter og rettigheter, valgsystem, styrking av sivilsamfunnet (spesielt gjennom NGOs), økonomisk liberalisering og desentralisering (Törnquist 2004a: 4-5).

I likhet med transisjonsteorien innebærer promotering av det liberale argumentet en kombinasjon av politisk og økonomisk liberalisering. Innenfor dette argumentet antar man at økonomisk liberalisering bidrar til å styrke en voksende business- og middelklasse og hindre at all økonomisk og politisk makt er konsentrert i det autoritære regimet. Politisk liberalisering skal åpne opp for en økt politisk deltagelse og inkludering som på sikt kan styrke den moderate opposisjonen som tilhengerne av argumentet mener er en viktig drivkraft bak demokratisering. Det kan også styrke middelklassen og andre markedsbaserte aktører slik at de danner en potensiell pro-demokratisk kraft (Törnquist 2002: 21-22; Fukuyama 2004: 20-21).

Tanken er at innføringen av liberale institusjoner og prosedyrer med tiden former borgerne til å bli gode demokrater. Paktene og kompromissene på elitenivå skal hindre at de med makt som støttet diktaturet motarbeider demokratiseringen. For å sikre en ordnet demokratisering som ikke stopper opp og blir drevet tilbake av eliter som er redde for å miste sine privilegier, anbefaler argumentet å holde de radikale massene utenfor demokratiseringen. I dette

argumentet motarbeider radikale krefter prosessen med sine radikale krav og ønsker om drastiske maktforandringer, og i tillegg er de radikale dårlig organiserte og lite egnet til å ha en sentral rolle i en demokratisering. Det er de moderate elitene fra regimet og opposisjonen som er de sentrale aktørene i en demokratisering, og det er de som er best egnet til å styre prosessen med internasjonal støtte (Grugel 2002: 62-64; Törnquist 2004a: 4-5)

2.2.2 Institusjoner først argumentet

Institusjoner først argumentet er skeptisk til det liberale argumentets raske innføring av økonomiske reformer og liberale institusjoner, politiske friheter og valg. Det hevder at mye av årsaken til det demokratiske underskuddet er forhastet liberalisering og at internasjonale aktører bør stoppe å presse stater til å innføre liberale politiske og økonomiske reformer da dette underminerer demokratisering (Carothers 2007: 16-17). Når liberalisering skjer på et tidlig stadium av demokratiseringen, i fravær av en stabil stat med sterke institusjoner og en solid rettsstat, er risikoen for misbruk av nyvunne rettigheter og friheter som på sikt undergraver demokratisering stor (Carothers 2007: 12-14; Mansfield og Snyder 2007; Törnquist 2011). Tilhengere av argumentet mener at ” (...) countries taking early steps on the journey from dictatorship toward electoral politics are especially prone to civil and international war, violent revolution, and ethnic and sectarian bloodshed” (Mansfield og Snyder 2007: 1). De anbefaler derfor å bygge en solid stat med sterke institusjoner og en fungerende rettsstat, før demokratiske prosedyrer og rettigheter innføres ved hjelp av internasjonal assistanse, finansielt og teknisk. For å sikre en kontrollert utvikling må massene holdes tilbake i påvente av sterke institusjoner som sørges for av moderate autokrater fra det gamle regimet (Carothers 2007: 13-14). Demokratiseringen innebærer derfor:

(...) amnesties, elite-protecting pacts on property rights, professionalized but not unregulated news media, rule-of-law reform that starts with the bureaucracy and the economy, and the internal democratization of elite institutions such as the ruling party (Mansfield og Snyder 2007: 8).

Institusjoner først argumentet vektlegger, i likhet med det liberale, en elitestyrt prosess. Det er imidlertid ikke så opptatt av den moderate opposisjonen, men anbefaler støtte fra “moderate groups that seek to curtail the power of the old authoritarian elite, but that also fear a rapid descent into chaos of mass politics” (Mansfield og Snyder 2007: 8). Argumentene har også et relativt likt syn på de radikale kreftenes rolle i en demokratisering og er opptatt av å holde de radikale utenfor prosessen. I følge Institusjoner først argumentet er det imidlertid ikke

usannsynlig at radikale driver frem en demokratisering, men det er i så fall ikke et godt tegn for den videre utviklingen. I slike situasjoner bør de moderate autokratene ta over styringen og holde tilbake de radikale kreftene for å hindre drastiske maktforandringer, misbruk av institusjonene, uro og vold. For å sikre en vellykket demokratisering bør moderate autokrater som kan innføre solide reformer styre demokratiseringsprosessen, og ikke "dangerous democratic activists who may provoke a rapid descent into chaos of mass politics" (Carothers 2007: 20). Institusjoner først argumentet fremhever land som Brasil, Sør Korea og Sør Afrika som eksempler på ordnede vellykkede demokratiseringsprosesser (Carothers 2007: 14; Mansfield og Snyder 2007).

2.2.3 Transformasjonsargumentet

Dette tredje argumentet har vokst frem som et alternativ til det liberale og institusjoner først argumentet og er skeptisk til de foregående argumentenes vektlegging av elitedrevne prosesser, ekskludering av radikale aktører og tankegangen om at folk tilpasser seg demokratiske institusjoner og blir gode demokrater. I følge transformasjonsargumentet skaper det utilstrekkelige demokratier, uten reell maktforandring og like muligheter - og gir ikke vanlige folk kapasitet til å påvirke og bruke det demokratiske systemet. I dette argumentet er det derfor viktig å sørge for at de aktørene som ønsker, og har mye å tjene på en reell maktforandring, får være en del av prosessen (Törnquist 2011a: 3-4; Törnquist og Stokke 2011: 3). Man er enig med institusjoner først argumentet i at forutsetningene for demokratisering ofte er dårlige og at det helst skulle vært bedre strukturelle forutsetninger og sterkere institusjoner før en demokratisering. De mener imidlertid at man ikke kan forvente at dette solide grunnlaget for demokrati vil bli bygd under ledelse av moderate autokrater (Carothers 2007: 23; Törnquist 2009: 4). I likhet med de to andre argumentene er det transformative argumentet også opptatt av at internasjonal støtte, med grunnlag i deres anbefalinger, er viktig for en vellykket demokratisering.

Transformasjonsargumentet promoterer en gradvis forandring av maktforholdene gjennom institusjonsbygging som øker folks muligheter og kapasiteter, uavhengig av klasse eller ressurser, til å fremme sine ønsker og krav i demokratiet. Reformering av maktforholdene kan skje ved hjelp av offentlige institusjoner for deltagelse og representasjon, som setter aktører fra ulike samfunnsnivåer i kontakt med hverandre og danner knutepunkter for gjensidig påvirkning, i tillegg til inkludering av ikke bare elitegrupper og aktører, men også mer

radikale krefter (Carothers 2007; Törnquist og Stokke 2011: 3). Transformativ demokratisering fokuserer men andre ord på "(...) processes where actors and institutions affect each other in attempts to reform rather than adjust to the relations of power, thus advancing towards substantial democracy and peace" (Törnquist 2011a: 3).

De som forfekter transformasjonsargumentet er skeptisk til det liberale argumentets hastige demokratiseringsprosess. De mener at hastige prosesser ikke bare undergraver utviklingen av sterke institusjoner, men også hindrer fremveksten av et demokrati hvor et bredere lag av befolkningen har mulighet til å påvirke demokratiet både innenfra og utenfra. Argumentet er også kritisk til liberaløkonomiske reformer som en del av demokratiseringen, og vektlegger derimot økonomiske reformer med fokus på redistribusjon og kapasitetsbygging.

Transformasjonsargumentet skiller seg også fra de to andre argumentene når det gjelder hvem de anser som drivkrefter bak en demokratisering. Man er uenig i at Sør Korea, Sør Afrika og Brasil er eksempler på institusjoner først demokratisering og hever at det var de uredde og sterke demokratene som klarte å presse frem og skape åpen politisk konkurranse (Carothers 2007: 20). Som en konsekvens av økonomisk og politisk marginaliseringen under autoritære regimer mener transformasjonsargumentet at frustrerte masser også kan være drivkraften bak en demokratisering (Törnquist 2011b). I følge transformasjonsargumentet er ikke moderate autokrater egnet for å styre en demokratisering fordi de i hovedsak er mest opptatt av å holde på egen makt. Det er derfor avgjørende for demokratisering å fokusere på å forandre maktforholdene og tillate pro-demokrater en aktiv rolle i prosessen. Den samme kritikken er rettet mot det liberale argumentets elitistiske elementer, som hevdes å fremme en maktjustering i stedet for en maktforandring. Tilhengerne av dette transformasjonsargumentet viser til Skandinavia og deler av India og Brasil som eksempler på at transformativ demokratisering er mulig. Her har sosiale former for demokrati vokst frem gjennom ulike former for deltagelse og representasjon og redistribusjon av politiske og økonomiske ressurser (Törnquist 2011a: 3-4).

2.2.4 Oppsummering

De tre argumentene har vokst frem som svar på den skuffende demokratiske utviklingen etter den tredje demokratiseringsbølgen. De har ulike forklaringer og anbefalinger for hva som skal til for en vellykket demokratisering, men også noen likhetstrekk. Det liberale argumentet og institusjoner først argumentet fremhever en elitedrevet prosess hvor de radikale aktørene

holdes tilbake for å hindre at de underminerer demokratiseringen. Disse aktørene har, i følge disse teoretikerne, for radikale krav til å delta i forhandlingene og den påfølgende demokratiseringsprosessen. For det liberale argumentet er det den moderate eliten fra regimet og opposisjonen som driver frem en demokratisering, og ikke de radikale aktørene. Institusjoner først argumentet er ikke like opptatt av den moderate opposisjonen, og mener i stedet at det er de moderate autoritære fra det gamle regimet som er best egnet til å styre en demokratisering. Dette argumentet ser imidlertid ikke bort fra at radikale krefter kan drive frem en demokratisering, men mener at moderate autoritære bør ta over styringen av den videre demokratiseringsprosessen for å hindre uro, misbruk og voldelige konflikter. Innenfor transformasjonsargumentet hevder man at frustrerte og ofte radikale krefter kan drive frem demokratisering som en konsekvens av den økonomiske og politiske marginaliseringen under det autoritære styret. I motsetning til institusjoner først argumentet mener de som forfekter dette argumentet at disse kreftene er viktige for den videre demokratiseringen.

Transformasjonsargumentets tilhengere hevder at en elitedreven demokratisering hindrer den nødvendige maktforandringen som skal til for å få på plass et substansielt demokrati. Hvis de gamle elitene sitter igjen på toppen er det, i følge disse, mindre sannsynlig at det blir bygd institusjoner som fremmer de svakere gruppenes påvirkningskraft og delaktighet i demokratiet. For å få gjennom en maktforandring som kan gi rom for en bredere representasjon og innflytelse fra ulike samfunnsgrupper, ser man det som viktig å inkludere i demokratiseringsprosessen de kreftene som faktisk har mest å tjene på en slik maktforandring. Transformasjonsargumentet fremhever derfor etablering av sterke institusjoner, inkludert institusjoner for kapasitetsbygging. Sterke institusjoner er også viktig for tilhengerne av institusjoner først argumentet, men de argumenterer for å holde tilbake demokratisering og inkludering av massene til etter at solide statlige institusjoner og en rettstat er på plass. I følge dette argumentet vil det liberale argumentets hastige demokratiseringsprosess føre med seg uroligheter og problemer som på sikt motvirker demokratisering. Tilhengerne av transformasjonsargumentet mener at hastige prosesser begrenser muligheten til å bygge sterke og inkluderende institusjoner, i tillegg til at den begrenser opposisjonen muligheter til å forberede seg i forkant av valg, spesielt nye politiske grupper og partier. Felles for de tre argumentene er imidlertid viktigheten av de internasjonale aktørenes betydning for demokratiseringen. Tilhengerne av hvert argument anbefaler at utenlandske aktører promoterer en demokratisering og prosesser i tråd deres arguments anbefalinger.

Disse demokratiseringsargumentene skal i analysen vurderes i forhold til demokratiseringen i Egypt. Som presentert i innledningen skal jeg gå veien om Indonesia som for å kartlegge hvilke demokratiseringsprosesser det er relevant å bruke i forhold til Egypt. I neste avsnitt vil vi derfor se på Indonesias demokratiseringsprosess i lys av de tre argumentene som her er presentert.

2.3 Indonesias demokratiseringsprosess

Demokratiseringsprosessen i Indonesia ble drevet i tråd det liberale argumentet, og i senere tid ispedd elementer fra institusjoner først argumentet. I neste avsnitt skal vi se hvordan disse prosessene foregikk, og hvordan det påvirket utviklingen av det indonesiske demokratiet. Med bakgrunn i denne oversikten skal jeg deretter trekke ut de sentrale prosessene fra demokratiseringen for senere å kunne studere de tilsvarende prosessene i Egypt.

2.3.1 Historisk oversikt

I 1998 ble Indonesias autoritære leder, Suharto, fjernet fra makten ved hjelp av et opprør ledet av studenter og deler av middelklassen. Suharto hadde da styrt landet i mer enn tre tiår. Bakteppet for hendelsen var det finansielle sammenbruddet i Asia som nådde Indonesia i 1997. Indonesias grunnleggende og mangeårige administrative problemer hindret regimet i å takle de finansielle problemene, og krisen vokste seg større og større. Internasjonale aktører og krefter fra opposisjonen i det kriserammede regimet, inkludert militæret og finanssektoren, bestemte seg for å forlate det synkende skipet og forsøke å fylle det politiske vakuumet. Det var likevel ikke disse aktørene som tok initiativet til protestene og avsettelsen av Suharto, og heller ikke middel- eller arbeiderklassen i tråd med de etablerte demokratiteoriene, men radikale studenter og intellektuelle (Törnquist 2002: 67- 68; Törnquist 2004b: 377-395).

Indonesias middelklasse hadde opparbeidet seg sosiale og økonomiske privilegier under Suharto og fungerte derfor ikke som Barrington Moores (1966) pro-demokratiske styrke. Gjennom den økonomiske liberaliseringen av landet sørget Suharto for å «kjøpe» seg støttespillere gjennom primitiv akkumulasjon, og isteden for å utvikle seg til en klasse, relativt uavhengig av staten, ble de avhengig av den. Dette gjaldt også for den moderate opposisjonen i landet. Arbeiderklassen, en annen mulig forkjemper for demokrati ifølge blant annet Rueschemeyer (1992) og Therborn (1977), var heller ikke i fronten for Indonesias

demokratisering. Dette til tross for omfattende økonomisk liberalisering og markedskapitalisme fra 1970-tallet og utover, og det høye antallet arbeidere. De forsøkte å stå i mot økonomisk utnyttelse og arrangerte noen store streiker i protest mot lave lønninger og dårlige arbeidsforhold. De tok også til ordet for sosiale, sivile og politiske rettigheter, men de koblet ikke sosioøkonomiske problemer med demokratiske krav (Törnquist 2004b: 337-395). Klimaet for arbeiderorganisering var hardt etter flere år med nedbryting av massebaserte bevegelser og organisasjoner. Arbeiderne klarte ikke å samle eller koordinere det store antallet selvstendige grupper og organisasjoner, og da protestbevegelsen begynte å ta form i april 1998 sluttet de seg til bevegelsen - men var ikke drivkraften bak protestene. I stedet var det de radikale studentene og intellektuelle som klarte å overføre folkets frustrasjon til en felles agenda for forandring, i samarbeid med ulike demokratiske grupper fra sivilsamfunnet (Törnquist 2004b: 337-395; Törnquist 2011b).

Det var unge studenter og intellektuelle som tok til gatene og startet demonstrasjonene, forbitret av gapet mellom politisk utvikling og økonomisk vekst som ga elitene rundt presidenten enorme fordeler. Den politiske og økonomiske situasjonen i Indonesia hadde ført til at studentene hadde gode grunner til å protestere mot regimet som var ansvarlig for det politiske systemet. Majoriteten av indonesierne opplevde baksiden av den politiske og økonomiske utviklingen under Suharto og massene delte derfor den samme grunnleggende interessen for demokrati. Når studenter og intellektuelle først tok til orde for demokrati og guidet disse massene ble demokrati en felles agenda. Studentprotestene startet i det små og var knyttet til campusene, men den tidligere passive middelklassen sluttet seg til opprøret når de skjønnte at privilegiene deres var truet av den asiatiske krisen (Törnquist 2002: 67-68).

Den pro-demokratiske bevegelsen bestod av liberale og sosialistisk orienterte intellektuelle og studentgrupper, ikke-kommunistiske fagforeninger og sivilsamfunnsorganisasjoner som hovedsakelig fokuserte på bønder og på fattige i byene, og sivilsamfunnsorganisasjoner som fokuserte på «nye» spørsmål som miljø og menneskerettigheter. De var enige om behovet for å fjerne den autoritære styreform, men fokuserte på noen utvalgte problemer og rettigheter og ikke på politiske og demokratiske krav. Gruppene og foreningene var heller ikke brede medlemskapsorganisasjoner, men brukte nettverket sitt for å få innflytelse (Törnquist 2002: 75-80). I følge Törnquist (2011c) er det kun riktig å snakke om en demokratibevegelse på bakgrunn av bred enighet om behovet forandring og demokratisering, men det var ikke noen ideologisk enighet eller seriøse forsøk på å forme enhetlige styrker eller partier. Alle partene

fremmet demokratisering basert på egne interesser og mål. Bevegelsen og de ulike gruppene og organisasjonene den bestod av klarte å undergrave regimets legitimitet og fjerne Suharto fra makten, men de manglet et reelt politisk alternativ til regimet de kjempet mot (Törnquist 2002: 75-80)

I løpet av opprøret førte trakassering og drap av protestanter sammen med en stadig verre økonomisk situasjon, til at den offentlige opinionen mot regimet hardnet. Opprøret spredde seg over store deler av hovedstaden, politiet kapitulerte og militæret grep inn for å sikre ro og orden. Presidenten forsøkte å kjøpe seg tid ved å tilby et nytt og reformert kabinett og lovte å gå av på slutten av perioden, men demonstrantene var ikke fornøyde. Til slutt nektet også den politiske eliten å jobbe i kabinettet under Suharto. Elleve dager etter opprørets start ba sjefen for militæret presidenten om å gå av. Han resignerte og gav makten videre til visepresident Habibie. Innen to dager annonserte han en klar tidslinje for transisjonen inkludert valg og politisk reform. Innenfor denne tidslinjen skulle grunnlovsreform, valgreform, organisering og etablering av politiske partier og opprettelse av en selvstendig valgkommisjon formes (Törnquist 2002: 67-70).

De ulike politiske aktørene hadde forskjellige utgangspunkt og tanker om demokratiseringsprosessen. President Habibie, militærets øverste sjef, General Wiranto, og deres medarbeidere foretrakk en demokratisering styrt ovenfra. Drivkraften bak protestene, studentene, ønsket å kvitte seg med det gamle regimet. Den moderate opposisjonen bestående av blant annet Amien Rais, Megawati og Abdurrahman Wahid ('Gus Dur'), fokuserte på å forhandle frem frie og rettferdige valg, pragmatiske koalisjoner og best mulige avtaler med de statlige aktørene. På denne tiden var det den moderate opposisjonens elitistiske form for demokratisering, i tråd transisjonsargumentet, som dominerte tenkningen og vesten promoterte forhandlinger mellom moderate innen regimet som hadde forlatt Suharto og moderate seksjoner av opposisjonen. Forhandlinger, avtaler og allianser ble inngått i lukkede rom mellom den moderate opposisjonen og overgangsstyret (i hovedsak Habibie og militæret). I kampen om å få på plass best mulig avtaler og allianser i forkant av valget aksepterte den moderate, pragmatiske opposisjonen at militæret skulle få beholde de fleste av sine politiske og økonomiske privilegier, inkludert representanter i parlamentet. I retur ble det gjennomført omfattende politisk liberalisering og radikal desentralisering, hvor regimepartiet Golkars innflytelse, men også militærets sentrale kontroll ble svekket (Törnquist 2002: 68-70).

De radikale demokratene befant seg utenfor dette politiske spillet, både fordi de ikke ble inkludert av eliten og fordi de selv ikke hadde noen brede folkelige organisasjoner, ingen fungerende strategier for å delta og kanskje heller ikke interesse av å sitte i en form for overgangsregjering. De jobbet med politisk forandring utenfra og forsøkte å presse på for å få på plass en transnasjonal overgangsregjering i bytte mot det eksisterende regime. Uten støtte fra den moderate opposisjonen kom de imidlertid ikke langt med kravene sine, og noen av studentene begynte å finne en måte å forberede seg til valget på, mens andre fortsatte kampen mot det gamle regimet utenfor de nye institusjonene. Til tross for at det var protestantene som hadde sørget for Suhartos avgang var det den pragmatiske opposisjonen, avhoppere fra regjeringspartiet Golkar, og representanter fra hæren som var med på å danne grunnlaget for det nye demokratiet. Den gamle eliten repositionerte seg for å beholde sin autoritet, legitimitet, kontakter og ressurser (Törnquist 2002: 75-80; Törnquist 2011b).

Grunnleggende mekanismer ved det liberale argumentet som friheter, institusjonsbygging, privatisering, raske valg og desentralisering, ble prioritert. De fleste organiserte pro-demokratiske gruppene mistet etter hvert sin drivkraft og innflytelse (Törnquist 2011b). Indonesias første parlamentsvalg ble holdt 7. juni 1999, ett år og to uker etter Suhartos avgang, og de ulike gruppene og organisasjonene fikk dermed liten tid til å organisere seg og komme med nye alternativer. Valget var i seg selv grunnleggende fritt og rettferdig, men det var ikke konteksten og rammene for politisk deltagelse. For det første var det mange av de nye partiene som ikke fikk stille til valg på grunn av strenge lover og regler. Tidligere kommunistpartier og lokale partier fikk ikke stille, og bare partier som allerede var veldig sterke, tidligere aksepterte partier eller grupper basert på religion, etnisitet eller kulturell lojalitet, hadde en reell sjanse til å vinne. I tillegg var andre forutsetninger heller ikke rettferdige fordi noen partier, som Golkar, hadde tilgang til andre ressurser enn resten av partiene. Velgerne i det nye demokratiet ble derfor mobilisert gjennom gamle politiske valgkampmaskiner og lojalitet. Som et resultat ble ikke de ulike segmenter fra samfunnet og ideer og interesser fra befolkningen, representert (Törnquist 2002: 70-75).

For det andre inneholdt valgsystemet klare svakheter. Militæret fikk tildelt 7,6 prosent av parlamentssetene, og 34 prosent av representantene som valgte presidenten, etter parlamentsvalget, ble ikke valgt, men utpekt av militæret og den politiske eliten. De ulike pro-demokratiske gruppene og organisasjonene fikk også liten tid til å organisere seg og komme med nye alternativer til de etablerte partiene og organisasjonene (Törnquist 2002: 71). I

tillegg var de ikke særlig interessert i å samarbeide med hverandre og manglet bred folkelig støtte basert på sosioøkonomisk grunnlag. De så ikke poenget med å samle en bred og stor politisk bevegelse når de på enklere og tryggere vis kunne få gjennom sine poeng via egne kanaler (direkte til aviser, politikere og lignende). Sivilsamfunnet ble derfor svært fragmentert, ikke i form av etniske, religiøse eller ideologiske forskjeller, men fordi de ville jobbe for egne saker og på vegne av egen organisasjon. På bakgrunn av disse faktorene fikk de liten eller ingen innflytelse på den videre demokratiseringen av Indonesia (Törnquist 2002: 71-80; Törnquist 2011b: 13).

2.3.2 Vurderinger av Indonesias demokratisering

Demokratiseringen i Indonesia foregikk i samsvar med det liberale argumentet. Over ti år etter demokratiseringen er Indonesia et relativt stabilt demokrati med demokratiske institusjoner, friheter og rettigheter, og jevnlig valg. I tillegg har de liberale demokratiseringsprosessene ført til en desimering av militærmakten ved hjelp av desentralisering. Desentraliseringen hindret motrevolusjoner og balkanisering og gjorde det umulig for militæret å ta makten igjen. Indonesia har også, etter en periode med mye uro, klart å få bukt med landets etniske og religiøse konflikter, som separatistbevegelsen i Aceh, ved hjelp av blant annet desentralisering og maktdeling (Törnquist 2011b: 10-11). Likevel er det, på bakgrunn av omfattende forskning, identifisert flere alvorlige svakheter ved Indonesias demokrati.

I følge to omfattende nasjonale demokratiserveyer fra 2003 og 2007 (Priyono m. fl. 2007; Samadhi m.fl. 2009) har liberal demokratiseringen i Indonesia sørget for en avpolitisering av offentlige anliggender og folket. De grunnleggende sosiale og økonomiske rettighetene er utilstrekkelige, rettsstats- og offentlige styringsinstitusjoner er ikke sterke nok og den politiske representasjonen i landet er dårlig (Törnquist 2009). Prosessene gav eliten mulighet til å ivareta egne interesser samtidig som de tilpasset seg det demokratiske styresettet, og har derfor ført til en utstrakt elitisme i Indonesia. (Priyono m.fl. 2007: 75-92). Elitene saboterte ikke alltid de demokratiske instrumentene, men de misbrakte dem ofte og de var korruperte. De samme maktstrukturene er fortsatt viktig og gamle eliter dominerer takket være sosial og økonomisk kapital. Pakter og avtaler på elitenivå og en hastig valgavvikling forandret ikke maktstrukturene, men justerte dem (Priyono m.fl. 2007: 79-83; Törnquist 2011b:10-11).

Mangel på tilstrekkelig representasjon er et problem. Casestudier fra Indonesia har avslørt et svakt og fragmentert sivilsamfunn som ikke utfordrer makteliten, og urettferdige kanaler for representasjon. Mange av gruppene som var aktive i forbindelse med demokratiseringsbevegelsen var, i følge studiene, fortsatt aktive, men ikke i stand til å etablere en solid sosial base og avansere politisk. Mens de elitistiske partiene og gruppene klarte å utnytte det politiske vakuemet ved å inkorporere 'vanlige folk' ovenfra (Priyono m.fl. 2007; Törnquist 2009: 213). I følge Törnquist (2009: 213) viste det seg at:

(...) organized politics had been monopolized – not just by the old oligarchs but also by a limited number of powerful groups with roots in the state, business and communal organizations. Meanwhile however, the pro-democracy organizations had also isolated themselves in civil society and lobbying activities, not trying to enter into organized politics with a sufficient base.

På bakgrunn av disse problemene har det vokst frem en ekstra bekymring knyttet til Indonesias demokratisering, og en fare for at Indonesia kan ende opp med ren ordenspolitikk som følge av frustrasjon over uendrede maktforhold, dårlige kanaler for representasjon og omfattende korrupsjon. Det skjedde i Thailand, hvor frustrerte gulskjorter, gamle oligarker og personer fra sivilsamfunnsorganisasjoner, gikk til kongen og den gamle makteliten for å innføre ordenspolitikk til fordel for det demokratiske systemet, som var beheftet med omfattende korrupsjon og begrensede muligheter for å vinne i valg (Törnquist 2011b: 11).

Reaksjoner på den liberale demokratiseringsstrategien – et eksempel

På bakgrunn av studier som avslører det demokratiske underskuddet i Indonesia har tilhengere av både institusjoner først og transformasjonsargumentet kritisert den liberale demokratiseringen. Med utgangspunkt i sine argumenter forsøker de å forklare årsaken til det demokratiske underskuddet og komme med anbefalinger for den videre demokratiseringen av Indonesia. Problemer med omfattende korrupsjon i Indonesia er et eksempel som kan tjene til å illustrere dette. Institusjoner først tilhengerne forklarer det med at politisk og økonomisk liberalisering forut for sterke institusjoner har ført til misbruk av institusjonene som for eksempel korrupsjon. På bakgrunn av dette anbefaler de blant annet mekanismer som anti-korrupsjonsmål som skal sørge økt kontroll og bekjempelse av korrupsjon. Dette har imidlertid ikke gitt signifikante resultater og promotører av det transformative argumentet peker på at årsaken til dette blant annet ligger innebygd i de eksisterende maktforholdene. De hevder at anti-korrupsjonstiltak er problematiske fordi de er avhengig av at elitene er

forpliktet til ikke bare å innføre tiltakene, men også sørge for at de blir iverksatt på en måte som faktisk bekjemper korrupsjon. I følge tilhengerne av dette argumentet er det ikke grunn til å forvente at eliter som kanskje selv nyter godt av korrupsjon vil sørge for å bekjempe den. Innen for dette argumentet hevder man at den skjeve representasjonen i landet, som følge av den liberale demokratiseringen, har ført til at det ikke er tilstrekkelig representasjon av typiske anti-korrupsjons klasser eller styrker som kan ta opp kampen mot korrupsjon (Priyono m.fl. 2007; Törnquist 2009: 213).

2.3.3 Et utvalg av prosesser fra Indonesia

Hva kan vi fra denne gjennomgangen av Indonesias demokratisering ta med oss inn i analysen av demokratisering i Egypt? I utviklingen som ledet opp mot Suhartos avgang er det noen som prosesser som utmerker seg. For det første viste det seg at det var de radikale studentene og intellektuelle som var drivkraften bak demokratiseringen i Indonesia, og ikke de moderate elitene eller opposisjonen som det liberale argumentet fester sin lit til. Det var imidlertid også andre aktører og hendelser som var viktige for Suhartos avgang. Oversikten viser at det var viktig for utfallet at både arbeiderbevegelsen og den moderate opposisjonen sluttet seg til demonstrasjonene, selv om de ikke var drivkraften bak den. For det andre var finanskrisen viktig, fordi den brakte med seg et forandret klima som studentene utnyttet til sin fordel og ga dem det dyttet de trengte for å ta til gatene. For det tredje var det av avgjørende betydning at militæret bestemte seg for ikke å skyte på demonstrantene og til slutt ba Suharto om å gå av, da de skjønnte hvilken retning utviklingen tok. I Egypt vil jeg studere tilsvarende prosesser som ledet opp mot avgangen til Mubarak: arbeiderbevegelsen, den politiske opposisjonen, de unge revolusjonære, fallet av Ben Ali i Tunisia og militærets avgjørelser i demonstrasjonens siste fase.

I den påfølgende demokratiseringen etter fallet av diktatoren er det også noen prosesser som utmerker seg. Indonesias demokratisering fungerer som nevnt som et eksempel på en demokratisering i tråd med det liberale argumentet. Demokratiseringen inneholdt derfor forhandlinger og pakter og en hastig demokratiseringsprosess med raske valg. Innenfor denne tidslinjen skulle grunnlovsreform, valgreform, organisering og etablering av politiske partier og opprettelse av en selvstendig valgkommisjon formes. I Egypt vil jeg også se på hva som har skjedd etter Mubaraks fall. Er overgangen forhandlet mellom moderate eliter, er demokratiseringsprosessen en hastig prosess med raske valg etc., hva har skjedd med

demokratiseringsbevegelsen, hvordan har organiseringen og etableringen av partier foregått og er det en typisk liberal form demokratisering eller er det har prosessen i Egypt vært karakterisert av andre prosesser? Jeg vurderer med andre ord om prosessene, i likhet med Indonesia, inneholder mekanismer fra de ulike demokratiseringsargumentene, hvem som styrer prosessen, hvordan prosessene har blitt utført og hvem som blir inkludert i prosessene.

2.4 Presisering av problemstilling

Presentasjonen av argumentene har vist at de har ulike oppfatninger av hva som skal til for å få til en vellykket demokratisering. Hvert argument inneholder et sett av forventninger og anbefalinger som skal vurderes i lys av konkrete demokratiseringsprosesser i Egypt. De presenteres i form av tre sammenfattede argumenter:

1) Det liberale argumentet styrkes hvis eliteforhandlinger mellom moderate aktører driver frem en demokratisering på grunnlag av hastig økonomisk og politisk liberalisering og design av gode institusjoner, og svekkes hvis disse prosessene motarbeider demokratisering.

2) Institusjoner først argumentet styrkes hvis den hastige liberale demokratiseringen heller fører til økt uro, vold og forhindrer demokratisering. Samtidig bør moderate autokraters forsøk på å bygge sterke institusjoner som en rettstat og andre statlige institusjoner ha fremmet demokratisering ved å skape et solid grunnlag for videre demokratisering, og ikke det motsatte.

3) Transformasjonsargumentet styrkes hvis en gradvis forandring av maktforholdene gjennom institusjonsbygging har bidratt til demokratisering som øker folks muligheter og kapasiteter, uavhengig av klasse eller ressurser, til å fremme sine ønsker og krav i demokratiet. Hvis det viser seg at den liberale demokratiseringens vektlegging av moderate aktører som drivkraft for demokratisering ikke stemmer og/eller at den eliteforhandlede prosessen har ført til en maktjustering istedenfor en reell maktforandring og underminert representasjon, styrkes transformasjonsargumentet. Det styrkes også hvis institusjoner først argumentets forsøk på å bygge sterke institusjoner før demokratisering under ledelse av moderate autokrater, har motarbeidet istedenfor å fremme etableringen av et solid grunnlag for videre demokratisering.

Oppgavens problemstilling blir derfor: I hvilken grad blir de ulike demokratiseringsargumentene forsterket eller svekket i lys av de delene ved

demokratiseringsprosessen i Egypt oppgaven har valgt å fokusere på grunnet avgjørende og tilsvarende utviklingstrekk i demokratiseringsprosessen i Indonesia?

Etter å ha etablert et analytisk rammeverk fortsetter oppgaven med en historisk oversikt som skal bidra til å gi en økt forståelse av den historiske bakgrunnen for utviklingen i Egypt.

3 Historisk bakgrunn

Før jeg fortsetter med diskusjonen av demokratiseringsprosessen skal jeg se på hendelsene som ledet opp mot Mubaraks fall, i en historisk kontekst. Mubaraks regime har sammen med andre tilsvarende regimer i Midtøsten blitt beskrevet som standhaftige, nærmest perfektionerte autoritære systemer (se bl.a. Brumberg 2002; Bellin 2004; Hinnebusch 2004). Utviklingen i 2010 og 2011 overrasket derfor mange eksperter på regionen, som ikke hadde klart å forutse opprørsbølgen. I ettertid er det likevel mulig å se utvikling av protestbevegelser i Egypt, Tunisia, Iran og andre land i Midtøsten i løpet av de siste årene som kunne fungert som et forvarsel på det som skulle komme. Allerede i 2005 var det noen forskere som tok i bruk begrepet den arabiske våren for å beskrive utviklingen i regionen (Bali 2009; Cook 2009). Egypt var intet unntak og i løpet av 2000-tallet fikk Mubarak oppleve en økt motstandskraft mot sitt regime og dets politikk. Parallelt med denne opposisjonsstrømmen tok USAs politikk i Midtøsten en ny vending. Terrorangrepet 11. september 2001 justerte Washingtons strategi fra stabilitet og alliansebygging til demokratisering som et virkemiddel for bekjempelse av global terrorisme. Fremveksten av protester i Egypt på begynnelsen av 2000-tallet hadde både utenriks- og innenrikspolitiske årsaker.

Dette kapitlet tar sikte på å belyse noen sentrale historiske faktorer som er viktig for å forstå utviklingen i Egypt i Mubaraks siste periode. Kapitlet er delt inn i tre seksjoner. Først blir fremveksten av protestbevegelser skissert. Deretter følger en presentasjon av noen sentrale historiske faktorer som er viktig for å forstå denne utviklingen. Hovedvekten her ligger på tiden fra Nasser og frem til Mubarak. Kapitlet avsluttes med en diskusjon av hvor holdbare anbefalingene og forklaringene til de tre demokratiseringsargumentene kan sies å være i forhold til utviklingen i Egypt under Mubarak.

Institusjoner først argumentet kan forsvares hvis det har vært mulig for Mubarak, som var en moderat autokratisk leder, å bygge stabile institusjoner. For at det liberale argumentet skal underbygges bør den økonomiske og politiske liberaliseringen under Mubarak på 2000-tallet ha styrket moderate deler av opposisjonen og markedsbaserte aktører som en viktig motvekt til regimet. Transformasjonsargumentet forsterkes hvis Mubaraks periode har involvert en gradvis forbedring av institusjonene og folks kapasitet til å bruke dem, og bidratt til demokratisering.

3.1 Mubaraks regime slår sprekker

3.1.1 Ny vending i USAs Midtøstenstrategi

Terrorangrepet 11.september 2001 satt et spørsmålstegn ved Vestens politikk overfor regionen, med stabilitet som den viktigste ingrediensen. Gjennom historien har Egypt fungert som foregangsmodell for regionen og utviklingen her kan få konsekvenser utover landets grenser. For å forsikre seg mot at Egypt ikke truet USAs interesser i regionen, var Washington spesielt opptatt av stabiliteten til hva de her anså som et moderat regime (Carothers og Ottaway 2000: 57). Etter 11.september 2001 begynte politiske rådgivere, i USA og europeiske politiske miljøer, å revurdere deres tidligere politikk i regionen. De anslo at terrorisme fra radikale islamister delvis var et resultat av undertrykkningen og den økonomiske stagnasjonen til arabiske diktaturer. Den amerikanske statsadvokaten uttrykte det slik: “for sixty years the US pursued stability at the expense of democracy in the Middle East – and we achieved neither. Now, we are taking a different course. We are supporting the democratic aspirations of all people” (Rutherford 2008: 6). De argumenterte for at demokratier er mer stabile, økonomisk fremgangsrike og fredelige overfor deres naboer enn en alternativ styringsform. På bakgrunn av denne nye vendingen ble promotering av politisk reform og demokratisering i regionen en prioritet for å eliminere ”the roots of terrorism” (Carothers og Ottaway 2005: 3). Den nye strategien var drevet frem på bakgrunn av vestlige sikkerhetsbekymringer og ikke av en ny trend for demokratisk reform i regionen, noe som fikk konsekvenser i Midtøsten. Invasjonen av Irak sendte også sjokkbølger gjennom regionen, og satte sine spor også i Egypt.

Det amerikansk-europeiske angrepet på Irak i 2003 var en kontroversiell del av den nye strategien i regionen. Noen amerikanske politiske rådgivere mente at ved å fjerne Saddam Hussein ville verden bli kvitt en leder som de så på som en regional og global trussel og, minst like viktig, kunne etablere et demokratisk styresett i hjerte av den arabiske verden (Carothers og Ottaway 2005: 3-5). Invasjonen i Irak førte til demonstrasjoner i en grad man ikke hadde sett i Egypt siden opprøret over prisøkningen i 1977.² Hundrevis av protestanter samlet seg på og okkuperte Tahrir-plassen. Sikkerhetsstyrkene klarte ikke å hindre dem, og

² Når et allerede upopulært regime forsøkte å oppheve matsubsidiene, som betydde massive prisøkninger på brød, ris og gass, demonstrerte Egypterne. Demonstrasjon var stor og over 160 personer mistet livet (Annia Ciezadlo 2011: 229), «Let them eat bread. How Food Subsidies Prevent (and provoke) revolutions in the Middle East» i The New Arab revolt, Foreign Affairs.

protestantene tilbrakte natten på plassen. Opprørspolitiet brukte vold og massearrestasjoner overfor demonstrantene. Et stort antall egyptere møtte opp på Tahrir-plassen i solidaritet med sine arabiske brødre i Irak og i protest mot vestens invasjon. Oppslutningen var også stor fordi egyptere fra lavere middelklasse hadde kunnet jobbe uten visa i Irak. Mange egyptiske familier fryktet at familiemedlemmer i Irak ville bli drept eller såret, og at krigen kunne føre til et finansielt tap og økonomisk ustabilitet. Det var også mye sinne rettet mot Mubaraks regime som støttet krigen (Ali 2012).

Den nye strategien medførte også promotering av demokratisering i Egypt. Denne promoteringen skulle støtte politiske-, økonomiske- og utdanningsreformer, og en forbedring av kvinners rettigheter i regionen (Carothers and Ottaway 2005: 4; Dalacoura 2005: 965-973). Eksempler på initiativene overfor Egypt var å drive frem friere og mer rettferdige valg, og en videre liberalisering av økonomien. Vektleggingen av politisk liberalisering og demokratisering føyer seg inn i rekken av vestlig demokratipromotering etter den kalde krigen, og er typisk for det liberalistiske argumentet. Men til tross for dette fokuset på demokratisering i Egypt og andre arabiske stater ville ikke USA ødelegge alliansene til de autoritære lederne. USA har viktige sikkerhetsrelaterte og økonomiske interesser i regionen som har drevet det til å skape tette bånd med autoritære regimer og til å være forsiktige med raske omveltninger og uforutsett politisk forandring (Carothers og Ottaway 2005: 11). Europeiske regjeringer og politiske samfunn stod overfor lignende dilemmaer. De ønsket også å promotere politisk reform, selv om de var mer tilbakeholdende med å promotere demokrati som middel for tilbakegang av radikal islamisme, og engasjerte seg i et bredt initiativ, gjennom Barcelona-prosessen³, for å stimulere både politisk og økonomisk reform. Samtidig var det viktig at disse reformene ikke gikk på bekostning av stabiliteten i regionen og deres interesser i området. Som en følge av dette vektla vestlige eksperter og stater reformer styrt ovenfra som skulle føre et land fra et autoritært styre gjennom liberalisering til demokrati uten noe stort brudd underveis (Carother og Ottaway 2005: 11; Durac 2009).

I mai/juni 2005 vedtok det egyptiske parlamentet grunnlovsendringer, blant annet relatert til utvidet politisk deltagelse, delvis som et resultat av amerikansk og europeisk press for politisk reform og liberalisering. Endringene inkluderte blant annet direkte valg av presidenten, etablering av en valgkommisjon til parlamentsvalget og reformering av reglene for å forme

³ Et samarbeid mellom 15 av EUs medlemsstater sammen mellom 15 UU-land og 12 partner land fra Middelhavet (MPCs) inngått gjennom Barcelona-erklæringen i 1995. Målet var å transformere "the Mediterranean into a region of 'peace, stability and prosperity'" (Durac 2009: 80).

politiske partier. Endringer av loven knyttet til politiske partier skulle liberalisere begrensningene på partidannelser, og endringen av grunnlovsartikkel 76 skulle introdusere flere kandidater i presidentvalg (som tidligere hadde involvert en folkeavstemning uten konkurrerende kandidater). Flere vurderte dette som et steg i retning av demokrati, selv om begrensninger i forhold til partier og personers mulighet til å stille til valg, forbud mot religiøse partier og innskrenkninger av pressefriheten fortsatt var sterke. I tillegg avviste regimet internasjonale valgobservatører og selvstendig juridisk overvåking. Før disse lovendringene hadde også andre reforminitiativer, som etableringen av det nasjonale rådet for menneskerettigheter i 2003, blitt gjennomført (Bali 2009: 50-51; Dunne 2006). Reformene førte med seg en økt optimisme blant opposisjonen og nasjonale og internasjonale observatører.

Reformene produserte overraskende resultater i Egypts parlamentsvalg for 2005. Det nasjonaldemokratiske partiet (NDP), regimepartiet, beholdt som vanlig flertallet i parlamentet, men for første gang siden militærkuppet i 1952 var regjeringens absolutte dominans utfordret. I valgets første runde, av totalt tre, så NDPs to tredels majoritet ut til å være truet av valgresultatet til Det Muslimske Brorskap⁴ (MB). Uten denne majoriteten kunne NDPs lovgivende dominans bli utfordret, i følge grunnloven, og det kunne i så fall være starten på en viktig politisk forandring i Egypt. Første valgrunde hadde også vært preget av mindre vold og fusk enn tidligere (Abdulbaki, 2008:452-456; Bali 2009: 58-60). Skremt av resultatet eskalerte imidlertid bruken av vold og åpenlys valgjuks i de to neste rundene, og valget ble et av de mest voldelige i Egypts historie. På tross av denne utviklingen klarte MB å vinne omtrent tjue prosent av setene i parlamentet. Det var et mektig symbol på bevegelsens styrke og popularitet (Bali 2009: 59-60). Det var også en støkk for Mubarak som gjorde en helomvending bort fra de liberaliserende reformene og over til velkjente mekanismer for å kue opposisjonen og stabilisere regimet.

Presidentvalget i 2005 var en god mulighet for Mubarak å demonstrere sin styrke i Egypt. Det var knyttet mye spenning til valget spesielt fordi det for første gang etter reformen stilte mer enn én kandidat ved valg, men Hosni Mubarak ble som ventet gjenvalgt for en femårsperiode, med 89 prosent av stemmene. Ayman Nour fra partiet al-Ghad fikk nest størst oppslutning med 8 prosent (Durac 2006: 80). Etter at begge valgene var over, fortsatte og intensiverte

⁴ Det muslimske brorskap (*al-Ikhwan al-Moslemoon*) har lange tradisjoner i egyptisk politikk, og fikk økende oppslutning under Mubarak. Det var juridisk sett forbudt, men stilte med selvstendige kandidater.

regimet forfølgelsen av opposisjonelle, fremfor alt Ayman Nour og MB. Ayman Nour ble fengslet i desember 2005, etter at han allerede hadde mistet setet i parlamentet, dømt for å ha tvunget fram signaturer for å registrere partiet. Arrestasjoner av Brorskapets medlemmer ble intensivert i 2006, og begrenset mulighetene deres til å stille med kandidater ved valget i 2007. Flere ble stilt for retten forut for valget. Store deler av den legaliserte opposisjonen boikottet valget, og Brorskapet mistet alle setene i parlamentet. Valget ble fordømt av opposisjonen, samt av nasjonale og internasjonale menneskerettighetsorganisasjoner, som også kritiserte grunnlovsendringene fra 2007. Regimet sørget også for å skade MB gjennom svertkampanjer som fremstilte gruppen som en farlig islamistisk trussel. Den ustabile situasjonen i Irak, Hamaz sin valgseier i Palestina og frykten for Iran hadde ført til at USA så ut til å returnere til sin velkjente stabilitetspolitikk, og de gjorde lite for å stoppe Mubaraks innsnevring og undertrykking (Bali 2009: 58-60; Durac 2006: 80).

Innsnevringene sammenfalt med regimets introduisering av en kontroversiell pakke grunnlovsendringer, vedtatt gjennom en folkeavstemning i mars 2007. Regimet tvang gjennom en rask folkeavstemning som gav opposisjonen liten tid til å sette seg inn i endringene og forberede seg til avstemningen. Store deler av opposisjonen valgte å boikotte avstemningen, og oppslutningen var lav (Bali 2009). Grunnlovsendringene understreket regimets deliberalisering av landet og Amnesty International beskrev den overveiende effekten av endringene som "the greatest erosion of human rights" i Egypt siden Mubarak kom til makten i 1981 (Amnesty International 2007). Regimet sørget for å fronte demokratisering sammen med behovet for stabilitet og hevdet at grunnlovsendringene var ment for å styrke egyptisk demokratisering, og å øke makten til den lovgivende forsamlingen, promotere valgkonkurransen og eliminere Nassers referanser til sosialisme (Bali 2009). I realiteten så endringene ut til ytterligere å konsolidere det autoritære regimet i Egypt. Endringene begrenset reell konkurranse og sikret maktkonsentrasjonen rundt den utøvende makten og det styrende partiet (Brown og Dunne 2007; Hamzawy 2007).

Regimets vekslning mellom politisk liberalisering og maktstabilisering gjenspeiler Washingtons justering fra demokratiseringsstrategi til regional stabiliseringsstrategi. Det egyptiske regimet bøyde av for amerikansk press i 2005. Resultatet av reformene skremte både amerikanerne og regimet, som reverserte liberaliseringen. Dette strategiske skiftet ble opprettholdt og forsterket frem til 25. januar-opprøret og skapte mye frustrasjon blant den

politiske opposisjonen (Bali 2009). Det gjorde også regimets adoptering av ytterligere neo-liberale reformer og konsekvensene det hadde for egypterne.

3.1.2 Promotering og gjennomføring av økonomiske reformer

Den økonomiske delen av liberaliseringsstrategien etter 11.september trådte i kraft allerede tidlig på 2000-tallet. I kombinasjon med politiske reformer skulle privatisering og markedskapitalisme bidra til å gjøre folket mindre avhengig av staten. En slik slanking av staten skal i teorien svekke makten til staten på bekostning av markedet. Egypt hadde allerede vært gjennom omfattende liberaliseringstiltak og signert avtaler med både IMF og Verdensbanken, men nå ble farten satt opp. Et av Bush-administrasjonens tiltak hadde vært ytterligere frigjøring av handelen, og mellom 2000 og 2004 signerte Egypt flere handelsavtaler med USA, EU og land i regionen. Egypts deltagelse i WTO, kombinert med de ulike handelsavtalene, presset landet til å reformere handelspolitikken sin og å bli mer sensitiv overfor internasjonale standarder, spesielt innen jordbruk og industrisektoren. I tillegg akselererte farten i privatiseringen i denne perioden. Mellom 2004 og 2006 ble en rekke firmaer i offentlig sektor privatisert, fellesforetak sluppet ut for aksjeemisjon og offentlig eiendom privatisert (Alissa 2007: 11).

De økonomiske reformene påvirket flertallet av egypterne negativt. Økende matvarepriser og voksende arbeidsledighet, kombinert med reduserte velferdsordninger og statlige jobber, marginaliserte den egyptiske majoriteten politisk og økonomisk. Fabrikkeiere, landløse bønder, statsansatte og de som produserte varer for det lokale markedet ble hardest rammet. De var avhengig av statlige tjenester, subsidier og markedsbeskyttelse og mistet store deler av inntektene og formuene sine som et resultat av liberaliseringen. Samtidig ble en liten minoritet stadig rikere og rikere (Dunne og Revkin 2011). De som hadde utnyttet perioden med økonomisk reform og privatisering til å etablere lønnsomme kontrakter med regimet og det internasjonale markedet, vokste frem som Egypts nye businesselite. De skapte store formuer og privilegier på kort tid. Litt under denne businessklassen spiret en velstående middelklasse, og snart utviklet Egypt seg til et todelt samfunn: et marginalisert flertall og et innflytelsesrikt mindretall. De som tjente på reformene hadde vært avhengig av regimet for å få de lukrative avtalene og kontraktene som hadde gjort dem velstående, og istedenfor å utvikle seg til en selvstendig motvekt til regimet styrket denne klassen regimets makt. De ble inkorporert eller kjøpt inn i regimet og styrket den mektige sirkelen rundt regimet. Mange fra

den nye businesseliten fikk også seter i parlamentet for NDP som var det mektigste organet i Egypt ved siden av presidenten. På denne måten ble de regimets allierte (Shehata 2011).

Den delen av befolkningen som fikk oppleve liberaliseringens bakside ble derimot mer og mer misfornøyd med regimets politikk. Mange ulike grupper tok til ordet for forandring, både politisk og sosioøkonomisk forandring. I løpet av 2000-tallet ble Mubaraks regime møtt med et økende antall protester og streiker, og det innenrikspolitiske presset økte.

3.1.3 Egypterne reagerer med protester og streiker

Ett år etter protestene mot USAs invasjon av Irak dukket det opp en ny protestbevegelse i Egypt: Kifeya ("Nok"). Denne tverrpolitiske bevegelsen, som bestod av aktivister fra Irak-prostene og de politiske styrkene i landet, ble dannet i 2004 i forbindelse med det kommende presidentvalget i 2005. Ryktene om en mulig maktoverføring fra Hosni Mubarak til hans sønn, Gamal Mubarak, fikk aktivistene til å ta til gatene og protestere mot regimet. I tillegg til Kifeya dukket det også opp en rekke andre "pro-change"-bevegelser på samme tid: National Rally for Democratic Transformation, Journalists for Change, Doctors for Change, Intellectuals for Change, Writers for Change, Youth for Change, the Association of Egyptian Mothers og the Movement of White Ribbons (El-Din Shahin 2005). Sikkerhetsstyrkene slo hardt ned på protestaktivitetene, og de fleste forsvant etter en kort periode. Protestantene hadde likevel vist egypterne og regimet at de var misfornøyd med den politiske situasjonen og at de ikke var redde for å konfrontere regimet (Bali 2009: 73-74; ICG 2011: 1-2; Paciello 2011: 2-3).

Arbeiderne bidro også til å skape et klima for konfrontasjon og protest. Fra 2002 og utover streiket og protesterte de for et bedre samsvar mellom lønninger og priser, og i 2007 ble det registrert 692 streiker i Egypt (Ali 2012). I kontrast til Kifeya klarte arbeiderbevegelsen å overbevise flere egyptere om å delta i aksjonene deres, selv om de ikke hadde den samme oppmerksomheten som de Kairo-baserte bevegelsene. I begynnelsen forsøkte regimet å ignorere streikene, men etter hvert ble de større og flere, og de nye selvstendige avisene, som Al-Masry Al-Youm, dekket streikene godt. Protestene eskalerte i takt med akselerasjonen av privatiseringen og prisøkningen på matvarer. Da arbeidere ved Egypts spinneri og vevefabrikk i Mahalla al-Kubra, nord i Egypt, holdt en streik 6. april 2008, hvor de blant annet krevde lønnsøkning, slo sikkerhetsstyrkene hardt ned på den. En gruppe unge aktivister, assosiert med Kifeya og senere kjent som 6. april-bevegelsen, forsøkte å transformere streiken

til en nasjonal generalstreik ved å koble økonomiske spørsmål til kampen for demokrati (Lesch 2011; Ali 2012; Paciello 2011: 3-4). De startet en Facebook-gruppe for å organisere protester og streiker 6. april i solidaritet med arbeiderne. Til deres og regimets sjokk fikk siden over 70 000 medlemmer på kort tid (Shehata 2011). Bevegelsen ble slått ned av regimets omfattende undertrykking, men streiken ble likevel avgjørende for fremtidig protestaktivitet. Den brede oppslutningen til både arbeidernes streik og ungdommenes Facebook-side hadde fått regimet til å reagere med ekstrem voldsbruk, selv om arbeiderne gjennom tidligere streiker hadde fått gjennom deler av kravene sine. Reaksjonen avslørte at regimet ikke var like selvsikkert lenger, og følte seg truet nok av arbeiderne og de unge Facebook-brukerne til å ty til brutal undertrykking (Ciezdlo 2011; ICG 2011: 1-2, 15; Khalil 2011: 252; Shehata 2011).

I perioden som fulgte frem mot 25. januar-opprøret vokste spenningen i Egypt, og nye bevegelser dukket opp i forkant av nye valg i 2010. Disse nye gruppene, slik som «Vi er alle Khaled Said», 6. april bevegelsen og de som støttet den nylig tilbakevendte IAEA direktøren, Muhammed El-Baradei⁵ (Den nasjonale foreningen for forandring), var hadde likevel ikke bred gjennomslagskraft før opprøret i 2011, og innen slutten av 2010 så det ut som om organisert politisk protest var i ferd med å opphøre. De fortsatte å arbeide, men de største tiltrakk seg kun et lite antall protestanter som ble tatt hånd om av opprørspolitiet. I løpet av 2010 økte imidlertid frustrasjonen i landet. For det første var valget i november og desember 2010 preget av omfattende valgfusk og maktovergrep, og gjorde det tydeligere enn noen gang at utviklingen i Egypt ikke gikk i demokratiets favør. Nesten ingen fra opposisjonen klarte å komme inn i parlamentet og kravene knyttet til presidentkandidatene i det kommende presidentvalget førte til at ingen fra opposisjonsstyrken var aktuelle. Den lave valgdeltagelsen var et tegn på at egypterne hadde mistet troen på påvirkning gjennom de formelle kanalene (Dunne og Hamzawy 2010; Paciello 2011:5). For det andre eksploderte det i to kristne kirker i Alexandria 1. januar 2011 og etterlot drepte og mange sårede. I dagene som fulgte var det flere opptøyer i Alexandria og mye av sinnet var rettet mot innenriksdepartementet og sikkerhetsstyrkene fordi de ikke klarte å beskytte den koptiske minoriteten. Da Tunisias president, Ben Ali, abdiserte og reiste fra landet etter at tunisierne hadde presset ham til å gå av gjennom folkelige protester, inspirerte det egypterne til å gjøre det samme. De kunne

⁵ Egyptisk jurist og diplomat og tidligere direktør i det internasjonale atomenergibyrådet (IAEA) som han delte Nobels Fredspris med i 2005. Returnerte til Egypt i 2010 og lanserte Nasjonal Front. *The guardian*, [Hentet 20.03.2012] <http://www.guardian.co.uk/world/2010/feb/19/mohamed-elbaradei-egypt-heavy-security>.

allerede kunsten å protestere, men hendelsene i Tunisia viste dem at det var mulig å lykkes og at statsapparatet kunne være svakere enn de antok (ICG 2011: 2; Paciello 2011: 10).

Aktivistene øynet en mulighet. En Facebook-side tok til ordet for masseprotester 25. januar og innen få dager hadde titusener egyptere sluttet seg til arrangementet, og 25. januar var antallet protestanter større enn opprørspolitiet. Etter over to uker med harde kamper, demonstrasjoner og utholdenhet annonserte Mubarak endelig sin avgang, 11. februar 2011 (ICG 2011: 2; Lesch 2011: 45-46; Paciello 2011: 10).

3.1.4 Oppsummering

Denne korte oversikten viser at Mubaraks siste tiår som egyptisk president var preget av en normalisering av protestaktiviteter i Egypt. Det første analysekapittelet vil gå nærmere inn på noen enkeltprosesser som var avgjørende for avgangen til Mubarak. For å forstå denne utvikling og bakgrunnen for de sosiale og politiske kampene egypterne kjempet, er det først nødvendig å gå tilbake i tid. En historisk oversikt vil danne et bedre grunnlag for å forstå demokratiseringsprosessene i den påfølgende analysen. Følgende faktorer vil bli beskrevet nærmere i neste seksjon: (1) transformasjonen av Egypts økonomiske politikk, (2) det politiske systemet, (3) utenrikspolitiske hendelser og allianser og (4) det Muslimske Brorskap.

3.2 Den historiske bakgrunnen

3.2.1 Fra Nassers sosialisme til Sadat og Mubaraks liberalisme

Før Gamal Abdel Nassers regime kom til makten gjennom et militærkupp i 1952, hadde føydale relasjoner styrt de rurale områdene, mens den private sektoren dominerte handel og småindustri. Direkte statsinnblanding var begrenset til å beskytte nasjonal industri og kontrollere utenlandsk valuta. Fra 1952 til 1973 gjennomgikk Egypt en økonomisk transformasjon, over til en statlig styrt industrialiseringsmodell. Den offentlige sektoren ble utviklet til å være hovedmotoren for økonomisk vekst og var ansvarlig for de fleste nye investeringer og ansettelse. Staten brukte mye penger på offentlig infrastruktur og sosiale tjenester og engasjerte seg i store landreformer (Alissa 2007: 2-4; Fahmy 2002: 60-64).

En av regimets mest kjente reformer var begrensningen av eiendomsretten til jord, med en øvre grense på hvor mye en enkelt person kunne eie. Jordoverskuddet ble konfiskert av staten og distribuert i små stykker til leilendinger eller bønder som eide lite jord. Landeierne fikk erstatning i form av statsobligasjoner. I 1956 nasjonaliserte Nasser Suez-kanalen og allierte seg med Sovjetunionen, og i perioden fra 1961 til 1964 nasjonaliserte regimet størsteparten av innenriksdrevne foretak og utenlandskeide selskaper, inkludert banksektoren. Til og med media ble underlagt statlig kontroll, og Egypts engang livlige presse ble en av regimets mange eiendeler og offer for streng sensur. På landsbygden ble det fremmet tiltak for kooperativt landbruk (Cleveland 2004: 307-308).

Den statlige kontrollen over økonomien ble offisielt institusjonalisert i en nasjonal charter i 1962. Her introduserte Nasser også sosiale tiltak. Egyptere med utdannelse ble sikret arbeid i staten, og i tillegg ble det innført subsidier for å dekke grunnleggende behov, som mat, elektrisitet og vann. Landreformen ble videreutviklet i 1969 og forbedret den sosioøkonomiske situasjonen til middelklassebønder. Andre tiltak for sosial likhet inkluderte lover om inntektsdistribusjon rettet mot de rike ved å sette en øvre grense for årlig inntekt, i tillegg til statlige tjenester som gav offentlig ansatte og arbeidere pensjonsordninger, regler om minstelønn og helsetjenester. Dette bidro til å forbedre levevilkårene til mange egyptere og skapte en viss grad av sosial trygghet for samfunnets nedre segmenter (Cleveland 2004: 316-321; Alissa 2007: 2-3).

Statens store militærutgifter og effekten av krigene mot Israel i 1967 og 1973 var en tung bølge for økonomien, og Egypt klarte ikke å opprettholde høye økonomiske vekstrater. I tillegg resulterte Nassers fasinasjon for storskala prosjekter, i store utgifter og begrenset inntekt. Når etterfølgeren, Anwar al-Sadat overtok makten i 1970 tok han avstand fra Nassers økonomiske orientering, og Egypt gjennomgikk en ny økonomisk transformasjon.

Sadats liberalisme

I 1973 annonserte Sadat sin «åpen dør- politikk» eller Infitah hvor han initierte en åpning av den egyptiske økonomien for utenlandsk investering og fellesarabiske investeringsprosjekter, samt en forfremming av den private sektorens rolle i økonomien. Basert på disse prinsippene kunngjorde han en ny lov som tillot skattelettelse for private utenlandske firmaer, fritak fra arbeidsrett, import/eksport lisenser og reguleringer av valutakursen (Cleveland 2004: 377-380; Alissa 2007: 3-4).

Mellom 1974 og 1985 opplevde Egypt en årlig økonomisk vekst på åtte prosent, men veksten så imidlertid ut til å være oppmuntret av fordelaktige omstendigheter: høye oljepriser, Israels tilbakelevering av Sinai (og dets oljefelter), gjenåpningen av Suez-kanalen og pengeoverføringer fra egyptiske fremmedarbeidere. Til sammen førte dette med seg enorme tilstrømninger av utenlandsk valuta. I tråd med Nassers redistribusjonspolitikkk fortsatte staten under Sadat å sørge for tilskudd for personer på lavinntektssiden og oppretthold Nassers ansettelseskontrakt for de med utdanning. For de på høyinntektssiden sørget regimet for gode muligheter for lukrative investeringer innen import. Importmarkedet var godt og etter hvert reduserte konkurransen etterspørselen og produksjonen av innenriksproduserte varer (Waterbury 1985).

I løpet av oljeboom-årene hadde bruttonasjonalprodukt per innbygger (BNP) økt fra 334 amerikanske dollar i 1974 til 700 dollar i 1984, og Egypts økonomi var spesielt sårbar overfor eksterne sjokk. For å opprettholde høye vekstrater benyttet staten seg av kostbare korttidslån, og opparbeidet seg etter hvert en stor utenlandsgjeld. En firedobling av prisene på USAs hveteimport i løpet av 1973 til 1976 bidro til at importen steg og eksporten sank, og Egypts gjeld vokste seg enda større. Når IMF i 1977 foreslo å øke prisene på mat brøt det ut et stort opprør i Kairo, og regimet trakk forslaget tilbake. Isteden bestemte de seg for å forandre prosedyrene og heller fjerne subsidiene gradvis, uten å annonsere det (Alissa 2007: 3-4; Waterbury 1985).

Den økonomiske åpningen favoriserte en liten gruppe velstående egyptere, men lyktes ikke i å sikre materiell forbedring for flertallet av egyptere. Store mengder bistand fra USA, Egypts nye allierte og pådriver for liberale reformer, forbedret heller ikke situasjonen. Mange av presidentens venner og slektninger, samt presidenten selv, tjente på den økonomiske liberaliseringen under Sadat og presidentens væremåte og omgangskrets skapte en distanse mellom ham og folket. I kontrast til den personlige og nøkterne Nasser, nøt Sadat åpenlyst de materielle godene som fulgte med maktposisjonen. Han tilegnet seg villaer og herskaps hus og etablerte et presidentkontor i et av de gamle palassene i Kairo (Cleveland 2004: 381-382). Samtidig hadde ikke Sadat kastet alle Nassers sosialistiske tiltak på båten, han beholdt velferds mekanismene som beskyttet de mindre velstående delene av befolkningen. Grunnlaget som mange observatører har kalt "Egypts sosiale kontrakt", statens forpliktelse til å sørge for goder og tjenester til folket i bytte mot politisk medgjørighet og ro, ble opprettholdt (Waterbury 1985).

Forsterket liberalisme under Mubarak

På slutten midten av 1980-årene skjøt Egypts åpningspolitikk fart og den egyptiske økonomien befant seg i en ny transformasjon. Tiltakene kom parallelt med fallet i oljeprisene i 1985-86 som hadde en dramatisk virkning på den egyptiske økonomien. Egypts viktigste inntektskilder var Suez-kanalen, petroleumseksport, turisme og pengeinnskudd fra egyptere i utlandet. Disse postene sank så mye at det ikke lenger var mulig å opprettholde den økonomiske veksten. Den økonomiske oppturen Egypt hadde vært en del av helt siden lanseringen av Sadats Infitah i 1974 hadde oppmuntret til å satse nesten utelukkende på import på bekostning av produksjon av egne varer, benytte seg av store mengder dyre korttidslån og opprettholde utgiftene til den offentlige sektoren. Når boomen gikk over var Egypts økonomi sårbar, finansunderskuddet økte og gjelden akkumulerte. Som en respons adopterte staten en utvidelse av valutapolitikk som førte til en inflasjonsrate på 20 prosent. Eksporten var lav, utenlandsgjelden høy og den egyptiske kontoen hadde et underskudd på rundt 8 prosent av BNP i 1989. Den tøffe økonomiske situasjonen tvang staten til å opprettholde det høye gjeldsnivået. Med dette ble den økonomiske selvtiliten lav og behovet for politiske tiltak var stort (Alissa 2007: 4-7). Dette førte til at IMF og Verdensbanken kom inn i Egypt og fikk Mubaraks regime til å adoptere reformprogrammer for å redusere statens rolle i økonomien, inkludert liberalisering og privatisering, og adoptere markedsbaserte økonomiske prinsipper. De måtte også åpne den egyptiske økonomien for internasjonal konkurranse, oppmuntre til eksport og innenriksbaserte statsinntekter (Cleveland 2004: 393-394).

I løpet av denne perioden begynte også regimet å redusere pengebruk på sosiale programmer. Staten kvittet seg blant annet med garantien for statsansettelse, privatiserte en rekke bedrifter fra offentlig sektor og suspenderte subsidier på flere varer (Shehata 2011; Paciello 2011: 5). Når statens utgifter sank stagnerte etter hvert offentlige investeringer i sosiale tjenester, inkludert utdanning, helsetjenester, transport og boligpolitikk, samt at kvaliteten til disse tjenestene sank. Men reformene ble innført gradvis og sørget for at de negative sosiale effektene som ofte er assosiert med fullskala neolibérale økonomiske reformer, ble holdt under foreløpig kontroll. Samtidig sørget regimet for å sikre seg mot at de økonomiske reformene ikke fikk en negativ effekt for dets stabilitet. For det første passet det på at reformene ikke gikk utover den etablerte elitens interesser eller posisjoner, og for det andre

brakte regimet liberaliseringen til å kooptere viktige segmenter fra den private sektoren og forsterke sin sosiale base (Shehata 2011).

Mot slutten av Mubaraks siste periode hadde neoliberale reformer sørget for en vekst i BNP på syv prosent mellom 2005 og 2008, men bak dette resultatet skjulte det seg store problemer knyttet til korrupsjon og «cronyism», som blant annet inkluderte at regimets støttespillere fikk lukrative kjøpsavtaler til statseide bedrifter og gunstige lån (Dunne og Revkin 2011).

Kooptasjonen av forretningsmenn som nøt godt av sine privilegerte bånd med regimet førte til at disse heller ikke hadde noen interesse i å utfordre maktstrukturene, og styrket isteden regime. (Paciello 2011: 5). Parallelt med de privilegertes voksende velstand begynte vanlige egyptere gradvis, men økende, å merke de negative effektene av liberaliseringen gjennom økte matvarepriser, arbeidsledighet og reduserte velferdsordninger (Shehata 2011). Regimet hadde brutt den sosiale kontrakten med egypterne, og fikk merke konsekvensene av det gjennom de sosioøkonomiske og politiske protestene.

Utviklingen fra Nassers sosialøkonomiske reformer til fullskala liberalisering under Mubarak fikk stor innvirkning på de ulike sosiale lagene i Egypt. Den var også tett forbundet med Egypts utenrikspolitikk, både krigene med Israel og alliansene med Sovjet og USA.

3.2.2 Utenrikspolitiske forbindelser og viktige hendelser

I 1956 nasjonaliserte Nasser Suez-kanalen og inngikk en allianse med Sovjetunionen. Som et symbol på det nye Egypt og et grunnlag for både jordbruk og industrialisering, besluttet Nasser å bygge en større Aswan-demning, med støtte fra Verdensbanken, Storbritannia og USA. Da de trakk tilbake støtten nasjonaliserte Nasser kanalen. Det førte til et Israelsk angrep på Egypt, etterfulgt av en fransk-britisk invasjon. Etter at fredsavtalen var signert, kort tid etterpå, startet Egypt byggingen av Aswan-dammen med finansiell og teknisk støtte fra Sovjetunionen. Nassers nasjonalisering av Suez-krisen var en politisk triumf og ingen andre arabiske ledere nøt samme status (Cleveland 2004: 308-313).

Nassers dristige utenrikspolitikk og radikale innenrikspolitikk ga ham stor popularitet og innflytelse i andre land i regionen. Den store jordreformen ble for eksempel fulgt av tilsvarende konfiskeringer i Irak og Syria etter 1958, og markerte viljen til å knekke den gamle jordeierelitens innflytelse. Millioner av arabere så til Egypt og Nassers anti-imperialistiske politikk. Og i tillegg til å drive en aktiv nasjonalistisk politikk arbeidet han for

å samle de arabiske landene under Egypts ledelse. I 1955 inngikk Egypt og Syria en forsvarsavtale og i 1958 dannet de den forente arabiske republikk, med Nasser som president. Andre stater ble invitert til å slutte seg til unionen, men kun Jemen som responderte og sluttet seg til et løst forbud, kalt Forente arabiske stater. Føderasjonen ble imidlertid oppløst allerede i 1961 etter at Syria trakk seg ut av unionen (Cleveland 2004: 308-313; Selvik 2003).

Våren 1967 fikk Nasser en mulighet til å vise muskler overfor Israel. Det resulterte i seksdagerskrigen med Israel som førte til at Egypt mistet Gazastripen, Sinai ble okkupert av Israel, og Suezkanalen ble blokkert. Sadats arv etter Nasser var et utfordrende sett av økonomiske og diplomatiske problemer, relatert til hverandre. Forholdet til Israel, med verken krig eller fred, krevde store militære utgifter og sugde enorme summer ut av den egyptiske statskassen hvert år. Egypt var avhengig av fred med Israel for å kunne bygge opp økonomien, men Egypt var for svak til å tvinge Israel til forhandlingsbordet (Cleveland 2004: 374-375; Goldschmidt 2008:199-206).

Sadat hadde henvendt seg til USA, men på grunn av en palestinsk terroraksjon mot Israels OL-lag hadde USA lite sympati for arabiske saker på dette tidspunktet. Sadats krig mot Israel i 1973 presset USA til å engasjere seg. Sadat håpte også at alliansen med USA ville gi ham tiltrengte midler, i form av bistand og investeringer til å redde økonomien. Egyptiske styrker klarte å krysse Suez-kanalen og bryte gjennom det Israelske forsvarsmerket, men israelske reagerte og rykket frem til de stod bare noen kilometer fra Kairo. En FN-støttet våpenhvile ble inngått og Israel trakk seg fra vestlige Sinai, men beholdt resten av det okkuperte området. Selv om krigen neppe kan betraktes som en egyptisk seier framstod Sadat som folkehelt, Egypt hadde utfordret Israel og krysset den Israelske blokaden (Cleveland 2004: 375-379; Goldschmidt 2008: 199-206).

Noen år senere, i 1978, signerte Sadat og Begin, Camp David-avtalen som proklamerte fred mellom Israel og Egypt. Dette førte til at Israel fikk Vestbredden og Gazastripen til fordel for Sinai uten at noen konkret løsning for palestinerne ble vedtatt. Det sjokkerte den arabiske verden og stengte Egypt ute fra den Arabiske Liga. Avtalen skapte også økt misnøye i Egypt og mange egyptere følte de hadde sviktet palestinerne, blitt isolert fra den arabisk muslimske verden og var avhengig av USA (Cleveland 2004: 380-382; Goldschmidt 2008:199-206).

Mubarak videreførte Sadats påbegynte fredsprosess og klarte å gjenopprette de diplomatiske forbindelsene med nabolandene på slutten av 1980-årene. I 1989 var Egypt igjen medlem av den Arabiske Liga, og Egypt gjenvant sin lederstilling i den arabiske verden. Parallelt med dette opprettholdt Mubarak den etter hvert tette alliansen med USA. Mubarak var viktig for USA fordi han sørget for å holde Suez-kanalen åpen, kontrollere islamistene og opprettholde fred med Israel. Samtidig var Washington klar over Egypts sterke rolle i regionen og signalene politikken fra Kairo sendte til nabolandene. Egypt var avgjørende for regional stabilitet og gjorde det enklere for Washington å forfølge interessene sine, som dreide seg om fri flyt av olje, beskyttelse av Israel og å forhindre at noen av landene ble for dominante (Cleveland 2004: 380-382; Goldschmidt 2008: 206-210).

I retur sørget USA for milliarder i økonomisk assistanse: Mubarak mottok rundt 70 milliarder amerikanske dollar i økonomisk og militær bistand på over tretti år (Cook 2011). Selv om Mubarak var av den oppfattelse at den USA-vennlige politikken tjente Egypts interesser, gikk det på tvers av den egyptiske opinionen. Steven A. Cook (2011) uttrykker det slik: "Mubarak thus faces two irreconcilable positions: he could either be Washington's man or a man of the people – but not both. He chose the former and tries to fill in the resulting legitimacy gap with manipulation and force." Sadat og Mubaraks forhold nære forhold til USA skapte sterke reaksjoner blant egypterne og styrket samtidig regimets største rival og opposisjonsbevegelse, det Muslimske Brorskap.

3.2.3 Det muslimske brorskap

Det Muslimske Brorskap, grunnlagt av Hassan al-Banna i 1926, betraktet seg selv som de eneste som kunne samle egypterne til å konfrontere sionismen og imperialismen, sørge for økonomisk utvikling og sosial rettferdighet. Da de Frie Offiserene tok makten ved kuppet i 1952, delte de mange av MBs tanker, men delte ikke deres syn på Sharia og så på gruppen som potensielle rivaler. I starten var det et visst samarbeid mellom de to rivalene, men etter at et av brorskapets medlemmer forsøkte å snikmyrde Nasser i 1954 fikk han det påskuddet han trengte for kneble organisasjonen. Nasser bannlyste MB, seks av lederne ble henrettet og tusenvis fengslet. Organisasjonen ble drevet under jorden, men den var verken glemt eller eliminert - og kom tilbake senere (Cook 2009; Esposito 1984:126; Fahmy 2002: 83).

I løpet av årene med Nasser brøt voldelige fraksjoner ut fra MB og startet egne islamistiske foreninger, som hevdet at den eneste måten å konfrontere makten til den moderne staten på var gjennom jihad. Lederskapet til Brorskapet rettet seg inn mot økt klokskap og forsiktighet, og ga avkall på vold som strategi. Sadat tillot bevegelsen å gjenoppta sine aktiviteter og slutte seg til den politiske arenaen. Fengslede medlemmer av MB ble løslatt og de i eksil fikk vende tilbake. I perioden etter Camp David-avtalen med Israel, som mange egyptere reagerte på, rekrutterte Brorskapet mange nye medlemmer. De mer militante islamistiske organisasjoner omtalte Sadats regimet som ugudelig og dekadent, og truet med aksjoner. I møte med denne islamistiske trusselen beordret Sadat arrestasjoner og fengsling av over 1000 individer mistenkt for å planlegge et plott mot regime, men 6. oktober 1981 ble Sadat drept i et attentat utført av en gruppe assosiert med den ekstreme al-Jihad-gruppen (Cleveland 2004: 382; Wickham 2011).

Mubarak første år var kjennetegnet av politisk åpning og gav opposisjonen, media og aktivister et pusterom, og en mulighet til økt politisk og sosial deltagelse. I løpet av Mubaraks første år løslot han opposisjonspolitikere, journalister, intellektuelle og islamske aktivister. Han organiserte møter med de løslatte opposisjonslederne og forsikret dem om hans forpliktelse til fornyet samarbeid. Det muslimske brorskapet var ikke invitert siden de ikke ble betraktet som et politisk parti, men de fikk friere tøyler i denne perioden. De dannet egne sosioøkonomiske institusjoner, deltok i de politiske prosessene og demonstrerte sin styrke innen institusjonsbygging og mobilisering. De deltok i et bredt spekter av sosiale og politiske aktiviteter fra å danne veldedighetsforeninger til å delta i parlamentsvalg, men holdt en lav profil i løpet av Mubaraks første år, og roste hans holdning til Islam (Cleveland 2004: 392-393; Springborg 1989: 215) I løpet av 1980-årene deltok MB i den politiske prosessen. Partiloven tillot ikke dannelse av religiøse partier og hindret bevegelsen i å bli et selvstendig parti, men Mubarak tillot MB å delta i nasjonale valg i allianse med andre partier. Det ga MB mulighet til å bli representert i parlamentet. De formet koalisjoner med andre legale partier og vokste frem som den sterkeste politiske opposisjonsgruppen i Egypt. Denne tillatelsen til å delta i parlamentsvalg på 80-tallet førte til at de vant flere seter i parlamentet Islamistene fikk også posisjoner i kabinettet etter valgene og vokste frem som den ledende opposisjonen i Egypt (Fahmy 2002: 84).

Utover 1990-tallet gjennomførte Mubarak en snuoperasjon som innebar en omfattende innskrenkning av friheter og rettigheter. Det var flere grunner til denne kursendringen. For det første økte radikal islamistisk vold i denne perioden, for det andre var regimet redd for suksessen til de radikale islamistene og for det tredje ble deliberalisering en nyttig funksjon for regimet når det gjaldt å kontrollere økonomisk reform på en måte som dempet folkelige krav og bevare regimets økonomiske interesser (Kienle 1998: 219-235). I denne perioden, med omfattende undertrykking av opposisjonen, ble Egypts politiske liv kjennetegnet av ineffektiviteten til de lovlige politiske partiene og en pågående undertrykking av den øvrige opposisjonen generelt og den islamistiske spesielt. Kassem (2004: 81) beskriver partiarenaen i Egypt som ”a fragile and weak entity”.

Denne innskrenkningen og politiske undertrykkingen av den egyptiske opposisjonen og det MB, fortsatte frem til 2000-tallet da Mubarak igjen bestemte seg for å slakke på tøylene. Det førte, som nevnt, til at brorskapet ble innvalgt i parlamentet, bare for å bli tvunget ut igjen i neste omgang med deliberaliserende tiltak. Perioden mellom 2007 og 2011 var preget av omfattende undertrykking av brorskapet, og i tillegg sørget regimet for å fremstille dem som en farlig trussel og brukte frykt for islamisme som virkemiddel for å begrense vestlig press for reform (Bali 2009).

Denne korte oversikten over MBs posisjon og politiske historie i Egypt viser hvordan de tre egyptiske presidentene har vekslet mellom en restriktiv og relativt åpen politikk overfor brorskapet. Disse mekanismene henger sammen med det politiske systemet Nasser konsoliderte på 1950-tallet og som har hatt stor innvirkning på både Sadat og Mubaraks regimer.

3.2.4 Arven etter Nasser – militæret og maktforholdene

Det egyptiske systemet under Mubarak stammer fra republikken Nasser og de Frie Offiserer etablerte etter militærkuppet i 1952. Nasser avskaffet det parlamentariske monarkiet og drev ut en hel politisk generasjon. Offiserene skapte en republikk fylt av lojale personer fra militæret og utarbeidet en grunnlov som gav enorm makt til presidenten. I to generasjoner brukte militæret store deler av landets ressurser på nasjonal sikkerhet og kriger med Israel, men de flyttet etter hvert sin oppmerksomhet bort fra krigføring og trakk seg gradvis fra direkte kontroll over politikk. Sikkerhetstyrkene tok over oppgaven med å sikre landet innenriks, og Det nasjonaldemokratiske parti (NDP) og den nye businesseliten tok over store

deler av den politiske makten. Militæret så likevel ut til å være fornøyd med sin egen posisjon og økonomiske privilegier. I løpet av 1990-tallet utvidet militæret sin involvering i økonomien, og industrier eid av militæret ble estimert til å kontrollere fra 5 til 20 prosent av hele den egyptiske økonomien (Goldberg 2011).

Ved siden av å befeste makten til presidenten og militæret skapte Nasser grunnlaget for en dominerende ettpartistruktur i Egypt. Etter å ha fjernet alle de politiske partiene opprettet han et eget masseparti etter kommunistisk modell. Målet med partiet var å skape et stort støtteapparat gjennom partimobilisering. I 1962 bestemte Nasser at femti seter i alle partiets komiteer, inkludert parlamentet (som kun bestod av dette ene partiet), skulle reserveres til arbeidere og bønder. Dette skulle sørge for en mer pluralistisk representasjon, men definisjonen av arbeidere og bønder var løs, og teknokrater og profesjonelle okkuperte de fleste av setene (Fahmy 2002: 56-60). På slutten av 1960-tallet hadde partiet, Den arabiske sosialistunionen (ASU), utviklet seg til en kompleks byråkratisk organisasjon på rundt 5 millioner medlemmer som arbeidet på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå. Nasser ledet organisasjonen, og tidligere militæroffiserer dominerte det øverste administrasjonslaget. Det politiske systemet var designet for å guide den folkelige viljen, ikke for å stå til rette for den. I 1975 åpnet Sadat muligheten for etableringen av ytterligere tre partier hvorav et var regimets nye parti, NDP. Sadat hadde i teorien gått bort fra Nassers ettpartisystem, men han sørget for at det i praksis kun var ett dominerende parti – med all makt, underlagt presidentens kontroll. NDP var organisert ovenfra og fungerte, i likhet med ASU, som en rekrutteringskanal for politisk lederskap. Men i motsetning til ASU reflekterte og beskyttet NDP interessen til det ledende borgerskapet, de som nøt godt av Sadats og Mubaraks økonomiske liberalisering (Fahmy 2002: 56-60).

Nasser hadde skapt en autoritær, nasjonalistisk ettpartistat med all makt konsentrert i presidentens hender. Parlamentet var ikke mer enn en rådgivende forsamling som oppfylte presidentens ønsker og krav, og folkeavstemninger ble brukt på samme måte. Under Sadat og Mubarak forble makten til presidenten enorm: den makten grunnloven ga presidenten overskygget den lovgivende og dømmende makten. Selv om Sadat og Mubarak innførte liberale reformer var det klart at de aksepterte og oppmuntret liberalisering kun på en omhyggelig kontrollert måte, som ikke gikk utover presidentens makt. Alle reformer og institusjonsinitiativer ble drevet ovenfra og under kontroll av presidenten og 'hans menn' som sørget for å styre dem i en retning som befestet, ikke utfordret regimet. Demokratiske

institusjoner og paragrafer i grunnloven hadde ingen reell betydning for demokratiseringen så lenge all beslutningsmakt i realiteten var samlet hos presidenten og hans nærmeste allierte. Deres hovedfunksjon var å skape et bilde av regimets forpliktelse til demokratisk utvikling i Egypt. I virkeligheten var Nassers Mukhabarat-stat minst like intakt under Mubarak og en demokratisering minst like fjern (Hinnebush 2006; Kassem 2004: 59-71).

3.2.5 Oppsummering

Historien fra Nasser til Mubarak er karakterisert av en veksling mellom liberaliserings- og stabiliseringsmekanismer. Nasser sørget for å eliminere alle potensielle rivaler, og tillot bare svært begrenset politisk aktivitet. Sadat åpnet opp for økt politisk deltagelse, som en del av liberaliseringen og reformeringen, og på grunn av Sadats fredsavtale med Israel og allianse med USA blomstret spesielt de islamistiske organisasjonene. Partiarenaen ble utvidet og flere partier fikk delta i parlamentsvalg, men reell pluralisme var det ikke. Sadat videreførte Nassers etablering av en sterk presidentmakt, som i praksis overstyrte alle de øvrige politiske organene i staten. I kontrast til Nassers militære enevelde «kjøpte» Sadat seg nye støttespillere, i tillegg til de militære, gjennom å utdele privilegier og fordeler under den økonomiske liberaliseringen. En ny økonomisk og politisk elite var i ferd med å etablere seg og mange av disse ble inkorporert i NDP. Under Mubarak utviklet dette systemet seg ytterligere, og til slutt så det ut til å dele det egyptiske samfunnet i to. Businesseliten og den velstående middelklassen var blitt en del av regimets støtteapparat, og nøt godt av sine bånd til regimet, mens resten av egypterne led under de tøffe økonomiske omveltningene.

3.3 De tre argumentene og demokratisering under Mubarak

I følge tilhengerne av det liberale argumentet er økonomisk og politisk liberalisering viktig fordi det kan styrke moderate deler av opposisjonen og markedsbaserte aktører til å bli en viktig motvekt til regimet. Økonomisk liberaliseringen kan, i følge tilhengerne, bidra til å styrke en voksende business- og middelklasse og hindre at all økonomisk og politisk makt er konsentrert i det autoritære regimet. Politisk liberalisering åpner opp for en økt politisk deltagelse og inkludering, og vil på sikt styrke den moderate opposisjonen som, i følge argumentet, er en viktig drivkraft bak demokratisering. Markedsbaserte aktører og den moderate politiske opposisjonen kan derfor bli en potensiell pro-demokratisk kraft. Mangelen

på en signifikant og positiv demokratisering i forbindelse med de liberale reformene på 2000-tallet svekker det liberale argumentets forklaring av effekten til politisk og økonomisk liberalisering på demokratiseringen. Den økonomiske liberaliseringen bidro til å styrke, istedenfor å svekke den autoritære strukturen i Egypt. Antagelsen om at det vil føre til en bedre maktbalanse mellom staten og det private markedet og at business- og middelklassen blir en motpol til staten og forkjempere for demokrati, stemmer ikke her. Derimot ble de inkorporert i regimet, som brukte liberaliseringen til å skape et avhengighetsforhold mellom næringslivet og regimet. Den politiske liberalismen under Sadat og Mubarak så heller ikke ut til å bidra til å styrke den politiske opposisjonen i Egypt. Sadat etablerte et flerpartisystem som i praksis ikke skilte seg så mye fra Nassers ettparti-system. Parlamentet lignet mer på en rådgivende forsamling som oppfylte presidentens ønsker og krav. Et begrenset antall opposisjonspartier fikk delta i parlamentsvalg, men det vokste likevel ikke frem en sterk politisk opposisjon til regimet. Politikerne i NDP bestod blant annet av medlemmer rekruttert fra businesseliten og den velstående middelklassen. De øvrige partienes spillerom ble begrenset av det autoritære systemet under både Sadat og Mubarak.

Liberaliseringen i forbindelse med 2005-valget inkluderte reformering av lover og regler som skulle styrke institusjonenes representativitet og åpne for en mer rettferdig og åpen gjennomføring av valgene. I følge det liberale argumentet bør forbedringen av de representative institusjonene promotere demokratisering. Beskrivelsen av valgene i 2005 viser at regimet hadde tilgang til et bredt spekter av teknikker for å manipulere valgutfallet, alt fra kontroll over utformingen av de endrede lovene til en omfattende undertrykking og valgfusk på selve valgdagen. Selv om det i starten så ut som om valgene var mer demokratiske enn på lenge, snudde dette brått da regimet følte seg truet av resultatene reformene ga. Dette er et eksempel på at omfattende politisk liberalisering ikke nødvendigvis fjerner begrensningene på politiske friheter og rettigheter, så lenge maktforholdene er uforandret og institusjonene er svake.

Regimet tilpasset de svake institusjonene til sin egen agenda, og søkte slik å tilfredsstillere innenriks- og utenrikspolitisk press parallelt med å holde på egen makt. Tilhengere av institusjoner først argumentet hevder at misbruk av institusjoner er en naturlig følge av svake institusjoner og tidlig liberalisering. På bakgrunn av den historiske oversikten ser det ut til at denne delen av argumentet deres er styrket. For at argumentet skal kunne forsvares bør det imidlertid ha vært mulig for Mubarak å bygge nettopp slike sterke institusjoner i løpet av

presidentperioden hans. Under Mubarak har Egypt gjennomgått omfattende grunnlovsreformer både på 1990-tallet og i 2007, uten tilfredsstillende resultater. I følge Carothers (2007) har argumentet om å bygge opp rettstaten før demokratisering gitt vesten mulighet til å forsvare sin stadige toleranse for demokratisk underskudd i Egypt, samtidig som det gir regimet en unnskyldning til å begrense demokratiseringen. I tråd med Carothers (2007) resonnerer man ser det ikke ut til at det autoritære regimet i Egypt har hatt noe ønske om å bygge sterke institusjoner som senere kan koste dem makten. Derimot har de forsøkt å bygge institusjoner som forsterker sin egen makt og hindrer demokratisering. Dette svekker institusjoner først argumentets tiltro til moderate autokrater som de best egnede til å skape et solid grunnlag for demokratisering. Makteliten som styrte de konservative reformprosessene i Egypt virket ikke interessert i å bygge solide institusjoner som på sikt vil undergrave deres egen makt og hindrer derfor en reell reformering og demokratisering fra å skje.

Det er ikke mulig å vurdere transformasjonsargumentets anbefalinger på bakgrunn av den historiske oversikten i Egypt, fordi det ikke har vært noen klare forsøk på en gradvis demokratisering, forbedring av institusjoner og folks kapasiteter og muligheter til å benytte seg av disse institusjonene. Mubaraks manglende vilje eller evne til å etablere det solide demokratiske grunnlaget tilhengerne av institusjoner først argumentet hevder at moderate autokrater er godt egnet til, kan imidlertid styrke transformasjonsargumentet. Tilhengerne hevder at moderate ledere sjelden vil ta på seg denne oppgaven, fordi de vil bevare egen makt. Den manglende positive effekten av politisk og økonomisk liberalisering samsvarer også med transformasjonsargumentets påpekning av at denne formen for liberalisering ofte ikke oppnår forventet effekt. De forklarer det med uforandrede maktforhold og manglende kapasitet blant de politiske kreftene i opposisjonen til å danne en pro-demokratisk styrke. I følge tilhengerne av transformasjonsargumentet er en vellykket demokratisering blant annet avhengig av at de eksisterende maktforholdene forandres slik at nye krefter kan slippe til og kreve politiske og økonomiske rettigheter og institusjoner for kapasitetsbygging. I Egypt ser det ut til at uforandrede maktforhold har vært en viktig grunn til at de liberale og stabiliserende tiltakene ikke har lyktes med sine reformer og anbefalinger. Makthaverne som skulle ha ledet de liberale og mer konservative reformprosessene er ikke interessert i å bli utfordret og hindrer derfor en reell reformering og demokratisering fra å skje. Dette styrker tilhengerne av transformasjonsargumentets forklaring om at en reell maktendring, ikke bare en maktjustering, er nødvendig for demokratisering.

3.3.1 Oppsummering

Den historiske bakgrunnen presentert overfor gjør det mulig å dra frem noen viktige trekk fra Egypts utvikling og demokratisering før Mubaraks fall. For det første har tiden etter Nasser erfart perioder med vekselvis liberalisering og maktstabilisering med fokus på sterke institusjoner. For det andre har denne vekslingen vært påvirket av Egypts allianse med USA og landets posisjon i regionen. For det tredje førte Egypts økonomiske liberalisering til en gradvis åpning av økonomien og gjorde den mer sårbar overfor eksterne krefter, samtidig som den sosiale kontrakten, etablert av Nasser, forvitret. For det fjerde viser den historiske oversikten at verken liberaliseringsmekanismer eller politisk kontroll og reform av sterke institusjoner hadde signifikant positiv innvirkning på demokratisering i Egypt, blant annet på grunn av uendrede maktforhold og svake institusjoner. For det femte førte 25. januar-opprøret til en mulighet for å sette i gang en ny demokratiseringsprosess i Egypt, uten Mubarak.

4 Det Egyptiske opprøret – folket tar til gatene

Over femti år med diktatur tok en brå slutt da tusenvis av egyptere samlet seg på frigjøringsplassen i Kairo, og andre store byer i Egypt, og krevde en forandring. Trignet av Tunisias vellykkede avsetting av Ben Ali og i frustrasjon over de mange og voksende utfordringene i eget land drev unge, studenter og intellektuelle frem en folkebevegelse for å avsette Hosni Mubarak. Etter uker med protester, kamper og mobilisering trakk den egyptiske presidenten seg fra makten – folket hadde vunnet. Hvordan var det mulig?

Prosessene som førte til avsettelsen av Mubarak og starten på nye demokratiseringsprosesser er mange og sammensatte. De prosessene som analyseres er valgt ut på bakgrunn av prosessene som ledet opp mot Suhartos fall i Indonesia, temaer som dekkes av demokratiseringsargumentene og den kontekstuelle analysen av Egypt. De kan deles inn i tre faser. Den første fasen tar for seg fagbevegelsens sosioøkonomiske protester mot regimet. Den andre fasen ser på den politiske opposisjonen og dens splittelse i to forskjellige retninger: en revolusjonær/reformistisk og en pragmatisk. Den tredje fasen omhandler de unge som drev frem protestene i januar og februar 2011 og militærets avgjørelse om å slutte seg til protestantenes krav og ta over den midlertidige kontrollen.

Analysen av hver prosess starter med en referanse til Indonesia og en kort redegjørelse for demokratiseringsargumentenes forklaringer og anbefalinger i forhold til prosessene. Deretter følger en beskrivelse av den aktuelle prosessen og en kort oppsummering. Kapittelet avsluttes med en diskusjon av de ulike argumentenes forklaringskraft i lys av de analyserte prosessene.

4.1 Arbeiderbevegelsen

4.1.1 Indonesia og de tre argumentene

Fra Indonesia har vi sett at arbeiderne var viktige i demonstrasjonene som avsatte Suharto. Arbeiderbevegelsen hadde arrangert streiker og protester mot lave lønninger og dårlige arbeidsforhold, og sluttet seg etter hvert til de studentdrevne protestene. Den var likevel ikke drivkraften bak protestene. Deres sosioøkonomiske protester var ikke koblet opp mot de politiske protestene og kravene, og de klarte heller ikke å samle de mange organisasjonene og

gruppene til en kohesiv og sterk massebevegelse. På grunn av arbeidernes omfang var det likevel viktig at de sluttet seg til rekkene av protestanter.

De tre demokratiseringsargumentene har ulik oppfatning av hvor sentral arbeiderbevegelsen er for en demokratisering. Tilhengerne av det liberale argumentet hevder at det er den moderate eliten som sammen skaper demokrati og er best egnet til å drive en demokratisering, og arbeiderbevegelsen er uvesentlig. Institusjoner først argumentet hevder imidlertid at arbeiderbevegelsen kan presse frem en demokratisering, men at det da også er et problem. Radikale forandringer er ikke gunstig for demokratiseringen, og arbeiderbevegelsen har for radikale krav, skaper således uro, og bør derfor holdes tilbake. Transformasjonsargumentet mener derimot at arbeiderbevegelsens deltagelse er viktig for demokratisering fordi radikale krefter kan presse frem endring av maktforholdene.

4.1.2 De egyptiske arbeidernes rolle for 25. januar-opprøret

Liberaliseringen fra 1970-tallet, eskalert under Mubarak fra 1990- og 2000-tallet, hadde ført til store omstruktureringer innen offentlig sektor, privatisering og reduserte eller eliminerte velferdstjenester. Dette førte til enorm sosial og økonomisk nedgang for mange arbeidere. De offentlige fagforeningene som i prinsippet skal sikre og kjempe for arbeidernes rettigheter, samarbeidet med regimet som de hadde vært en del av siden Nasser. De opponerte ikke mot regimets politikk og forsøkte heller ikke å legge press på regjeringen for å vedta beskyttende programmer som kunne støtte arbeidere økonomisk og sosialt i møte med de nye omstruktureringene. I tillegg omfavnet de privatiseringen og var fraværende i debatten om konsekvensene det fikk for arbeiderne. Tjenester som utdanning, helse, og offentlige boliger ble transformert fra rettigheter til varer - tilgjengelig til alle som kunne betale (Lesch 2011: 36-38; Paciello 2011: 3-6; Shehata 2011).

Til slutt tok arbeiderne saken i egne hender ved å kreve forbedring gjennom protester og streiker, og det danner bakteppet for oppblomstringen av arbeiderprotester fra 2002 og 2003 og frem mot 2011. Arbeidernes hovedsak var det store skillet mellom lønninger og priser. De første streikene involverte i hovedsak tekstilsektoren, men ettersom antallet streiker økte og regimet imøtekom noen av kravene til de streikende, sluttet også offentlige tjenestemenn og statlige arbeidstakere seg til protestaktivitetene (Ali 2012: 16-22; Paciello 2011: 3-6). I 2007 og 2008 økte hyppigheten til arbeiderdrevne aksjoner betraktelig, og noen av streikene, som Mahalla el-Kubra-streiken, fikk mye oppmerksomhet. I motsetning til de andre streikene

samarbeidet arbeiderne og politiske aktivister i dette tilfellet, og det viste hvor sterk mobiliseringskraft de to frontene kunne ha når de stod sammen. Ifølge Forsker (2012 [intervju]) øynet de politiske aktivistene en mulighet for å komme i kontakt med arbeiderne som de ellers ikke kommuniserte så godt med. De ønsket å gjøre dem til en del av opposisjonsbevegelsen mot Mubaraks regime, men hadde ingen politisk strategi eller sosioøkonomisk agenda å vise til. Samarbeidet i forbindelse med 6. april-streiken ble et unntak og arbeiderne fortsatte å koordinere aksjonene sine uten å samarbeide med den politiske opposisjonen. Arbeiderprotestene tiltrakk seg et stort antall egyptere, men de fokuserte på sosioøkonomiske spørsmål og utgjorde ikke en reell trussel for regimet (Forsker 2012 [intervju]; Paciello 2011: 3-4; Professor 2012 [intervju]).

Arbeiderbevegelsen var likevel viktig for opprøret i 2011. For det første bidro den til å gjøre streiker og protester til tenkelige virkemidler for sosiale og kravbaserte-bevegelser. Flere av streikene presset myndighetene til, for første gang på flere år, å inngå kompromisser med arbeiderne, og det styrket det egyptiske samfunnet og gav det selvtillit og mot. Streiker var ikke bare en måte å uttrykke seg og fremstille krav på, men også et pressmiddel som ved streikens utgang *kunne* føre til en realisering av disse kravene (Ali 2011: 16-21). Samlet sørget streikene og oppmerksomheten fra arbeiderbevegelsen for å signalisere overfor egypterne mulighetene som lå i sosialt og politisk press, og bidro på denne måten med politisk trening og nedbrytning av godt etablerte hemninger og regimeskapt frykt mot å opponere. Dette ble senere viktig for ungdommens suksess i å mobilisere så mange «vanlige» egyptere og arbeidere under opprøret i 2011 (Forsker 2012 [intervju]; Professor 2012 [intervju]). For det første var ikke metodene så fremmede og skremmende som tidligere, for det andre hadde arbeiderbevegelsen åpnet øynene for urettferdigheten mange egyptere var et offer for, og for det tredje var de tallrike.

I løpet av de første to ukene av revolusjonen spilte arbeiderbevegelsene en lite synlig rolle, delvis fordi regimet hadde innskrenket økonomisk aktivitet i denne perioden. Men i løpet av de siste ukene, når økonomisk aktivitet startet opp igjen, begynte arbeidere og profesjonelle å organisere streiker. I løpet av dagene før Mubaraks avgang streiket arbeidere innen flere viktige sektorer som transport, kommunikasjon og industri. Dommere, leger, universitetsprofessorer, advokater, journalister og artister organiserte også protester og streiker (Paciello 2011: 10). Denne massemobiliseringen av arbeidere mot slutten av opprøret sørget for at demonstrasjonen vokste seg enda større og mektigere og det er derfor mange som

mener at arbeiderne reddet revolusjonen når de sluttet seg til opprøret 8. og 9. februar (Forsker 2012 [intervju]). Til tross for at Forsker (2012 [intervju]) ikke er sikker på om hun er enig i at de «reddet» revolusjonen er hun ikke i tvil om at årene med arbeiderdrevne protestaktiviteter hjalp til med å klargjøre egypterne for det kommende opprøret gjennom å skape en moderne protestkultur i Egypt.

4.1.3 Oppsummering

I løpet av Mubaraks siste tiår ved makten begynte det å vokse frem en økende andel arbeiderdrevne protester og streiker i Egypt som et svar på den vanskelige sosioøkonomiske situasjonen i landet. Bevegelsen var viktig for opprøret fordi den bidro til skape et klima for konfrontasjon da den sluttet seg til rekken av demonstranter og bidro med sine virkemidler og høye antall. Dette samsvarer med arbeiderbevegelsens betydning for avsettelsen av Suharto i Indonesia. I tillegg er det klare likhetstrekk mellom de to bevegelsenes fokus på sosioøkonomiske krav og manglende kobling til politiske organisasjoner, grupper og krav. Arbeiderbevegelsen var ikke drivkraften bak opprørene, men en viktig del av den. Dette støtter opp om institusjoner først argumentet og transformasjonsargumentet fordi de mener at arbeiderbevegelser kan presse frem en demokratisering, mens det liberale argumentets svekkes fordi det ser på bevegelsen som uviktig for demokratisering.

4.2 Den politiske opposisjonen

4.2.1 Indonesia og de tre argumentene

Fra Indonesia vet vi at den tradisjonelle, moderate politiske opposisjonen var en viktig del av opprørsstyrken som avsatte Suharto, men ikke drivkraften bak den. Den moderate opposisjonen hadde tilpasset seg reglene og forholdene under Suharto. De personene som ville forandre systemet innenfra, som seksjoner fra foreningen for muslimske intellektuelle (ICMI), hadde liten gjennomslagskraft blant annet på grunn av regimets undertrykking av foreningen. Når finanskrisen var et faktum, og Suharto ikke lenger kunne beskytte interessene til den moderate opposisjonen, tok de avstand fra regimet og sluttet seg til den demokratiske bevegelsen. Vi vet også at dette var en pragmatisk styrke som ikke nødvendigvis ønsket seg radikale forandringer, men ville være med å forhandle frem avtaler og allianser som kunne

sikre deres posisjoner i det fremtidige Indonesia. De ønsket ikke å innfri studentenes krav om en radikal maktforandring.

Den moderate politiske opposisjonen bør i følge det liberale argumentet ha vært en liberal og demokratisk kraft i Egypt. Det er de som er best egnet til å forhandle frem avtaler og skape demokrati. Tilhengerne av institusjoner først argumentet anbefaler støtte fra "moderate groups that seek to curtail the power of the old authoritarian elite, but also fear a rapid descent into chaos of mass politics" (Mansfield og Snyder 2007: 8), men de er ikke så opptatt av den moderate opposisjonen som en demokratisk styrke. I følge det transformative argumentet vil maktforholdet og maktkonsentrasjonen være avgjørende for den moderate opposisjonens muligheter til å være en viktig pådriver for demokratisering, siden det kan avgjøre gruppens kapasitet til å bygge partier, organisasjoner og mobilisere massene.

4.2.2 Den politiske opposisjonen splitter seg

I løpet av Mubaraks tid var opposisjonen svak. Som nevnt i kapittel tre var det flere grunner til dette, inkludert restriksjoner fra regimet, valgmanipulasjon og partienes inkorporering og tilpasning til det politiske systemet. I tillegg sørget unntakstilstanden fra 1981 for å begrense enhver form for opposisjonsaktivitet som regimet hevdet truet nasjonens sikkerhet. De sekulære partiene var også svake på grunn av interne problemer, som mangel på internt demokrati, liten organisasjonskapasitet og en svært begrenset valgkrets. En ny bevegelse, Kifeya, skulle viser seg å være mer dynamisk enn de etablerte partiene. Med Kifeya ble det mer og mer tydelig at det var to former for politisk aktivisme/politisk opposisjon i Egypt: en revolusjonær og en pragmatisk (Albrecht 2005; El-Shobaki 2010).

Kifeya og den revolusjonære opposisjonen

I 2004 annonserte representanter fra den politiske opposisjonen dannelsen av en ny politisk gruppe, etablert for å konfrontere Mubarak og hans regime. Det var starten på Den egyptiske bevegelse for forandring, mest kjent under navnet Kifeya som betyr "Nok!". De sentrale personene i Kifeya kom fra flere ulike politiske retninger: islamister, sosialister, liberale og nasserister⁶. Gjennom en serie godt planlagte protester i løpet av vinteren 2004 og våren 2005 klarte Kifeya å markere seg og sin protestaktivitet. De tok initiativ til demonstrasjoner på

⁶ Nasserisme er en sosialistisk politisk ideologi med sterke elementer av den formen for arabisk nasjonalisme som utviklet seg under Nasser.

Tahrir-plassen, og fikk mye oppmerksomhet (Ali 2012: 17-19). Kifeya arrangerte offentlige demonstrasjoner hvor de åpent kritiserte Mubarak og hans regime, og ble på mange måter en katalysator som utløste tilsvarende protester fra andre grupper: journalister, dommere, kunstnere. Tidligere hadde diskusjoner om den politiske situasjonen kun blitt ført bak lukkede dører. Kifeya sendte ut en melding om at de hadde fått nok av dagens situasjon, og ikke var redde for å vise det. Selv om budskapet var noe mange egyptere kunne si seg enig i, uavhengig av politisk oppfatning, var det få som sluttet seg til demonstrasjonene. Protestene tiltrakk seg stort sett kun studenter og intellektuelle (Ali 2012: 19-21; Lesch 2011: 43-45; Paciello 2011: 3-5). De fleste fikk imidlertid med seg hva som skjedde. Folk så, leste og hørte på Kifeyas budskap og mediedekningen av Kifeyas aktiviteter var god (Journalist2 2012 [intervju]). Hovedbudskapet til bevegelsen var protesten mot ryktene om en eventuell maktoverføring til Hosni Mubaraks sønn, Gamal Mubarak, men de dekket også den omfattende korrupsjonen og den fastlåste politiske og økonomiske situasjonen. Kifeyas aktivisme i 2004 og 2005 førte med seg en ny atmosfære i Egypt. Det åpnet folks øyne, rettet oppmerksomheten mot den politiske situasjonen og skapte, sammen med andre relaterte bevegelser og arbeiderbevegelsen, et klima for konfrontasjon (Forsker 2012 [intervju]; Journalist2 2012 [intervju]). Regimets foreslåtte endring av grunnloven, slik at flere kandidater kunne stille til presidentvalg i 2005, i tillegg til det amerikanske presset for reform, også et forsøk på å tilfredsstille den nye politiske opposisjonen (Bali 2009: 65-70).

Bevegelsen lyktes imidlertid ikke med å tiltrekke seg store folkemasser og fungerte ikke som en direkte trussel for regimet. Etter to år med aktivisme, voldsomme konfrontasjoner med opprørspolitiet, massearrestasjoner og interne splittelser, forsvant Kifeya mer eller mindre fra den politiske agendaen. Bevegelsen manglet også en tydelig, langsiktig strategi eller et reelt alternativ til regimet (Paciello 2011: 3-5). I følge Forsker (2012 [intervju]) var dette Kifeyas største problem. De hadde store, generelle krav, som sosial rettferdighet, korrupsjon og fraværet av demokrati, men manglet et politisk prosjekt eller program. Denne svakheten var imidlertid også kanskje deres største styrke. Siden Kifeya ikke hadde et politisk program eller en ideologisk tilhørighet tiltrakk de seg et stort spekter unge politiske aktivister, og var med på å forme en ny politisk generasjon. Gjennom Kifeya fikk disse aktivistene en politisk trening som var uvurderlig for 25. januar-opprøret. Dette ser man ved å studere bakgrunnen til mange av revolusjonslederne og slagordene og sangene som ble brukt under revolusjonen, hvor av mange er hentet fra Kifeyas repertoar fra 2004-2005 (Menneskerettighetsarbeider

2012 [intervju]; Professor 2012 [intervju], Journalist1 2012 [intervju]). Aktivist1 (2012 [intervju]) forklarer betydningen av Kifeya slik: «Tidligere kunne man ikke kritisere Mubarak direkte. Kifeya banet vei, normaliserte virkemidlene og gjorde det mulig å tenke: vi kan gjøre det!»

Den pragmatiske politiske opposisjonen

Selv om Kifeya bestod av representanter fra de tradisjonelle politiske partiene i Egypt var dette kun et lite antall, stort sett unge, mer reaksjonære dissidenter som ikke følte seg hjemme hos pragmatikerne. De etablerte politiske styrkene distanserte seg fra Kifeya og andre mer revolusjonære politiske krefter i landet, og ble ikke sett på som en motor for politisk utvikling i Egypt. Egypts moderate opposisjon har lidd under egen, fastlåst struktur med evigvarende ledere og manglende internt demokrati, og regimets autoritære struktur. Samtidig har undertrykking og kooptering hindret dem fra å være seriøse konkurrenter og utfordrere av maktapparatet. Isteden ble de spillebrikker i regimets flerpartisystem, som kun eksisterte i formell forstand, for å kamuflere regimets ettpartistruktur (Kassem 1999: 75-125; El Shobaki 2010; Professor 2012 [intervju]). I følge Albrecht (2006: 384) fikk noen partier, spesielt Wafd, Tagammu' og arbeiderpartiet, også tilgang til finansielle ressurser når de ble kooptert inn i parlamentet, gjennom valgsystemet. Men til sammenligning med NDP var kampen om ressursene og tilgang på makt hard. Det betyr ikke at de støttet det autoritære systemet, men heller at de har tilpasset seg, over tid, den politiske realiteten i landet. I denne situasjonen fikk de tradisjonelle partiene rollen som en pragmatisk politisk opposisjon med tro på en gradvis utvikling i retning av demokrati (Albrecht 2006: 379-384; El-Shobaki 2010).

I motsetning til den mer reformistiske opposisjonen var den moderate stort sett fraværende i utviklingen av nye former for sosial og politisk protest, og de klarte ikke å fornye sin politiske diskurs for å nå ut til unge aktivister og nye politiske styrker (Khalil 2011: 254). Partienes holdning til El-Baradeis Nasjonal Front for Forandring, fra 2010, fungerer som et eksempel på den manglende adopteringen av nye former for utvikling i egyptisk politikk. Noen registrerte partier, som det liberale partiet Demokratisk Front, støttet bevegelsen og hadde suksess i rekrutteringen av unge aktivister, men Demokratisk Front var imidlertid et relativt ferskt parti fra 2005. De etablerte opposisjonspartiene, Wafd, Tagammu' og Nasserist partiet, avsto El-Baradeis og hans bevegelse: Wafd inviterte El-Baradei, som hadde familieband til partiet, inn i partiet, men å ville samarbeide med bevegelsen, Tagammu' avviste El-Baradeis

bevegelse motivert av deres allianse med regime som var mot enhver politisk utfordrer. Nasserist partiet gikk i mot El-Baradeis bevegelse av politiske og ideologiske grunner (El-Shobaki 2010).

De etablerte partiene var imidlertid ikke negative til reform innenfra og håpet trolig på et godt valg etter reformene i 2005 i forbindelse med parlamentsvalget det året. Resultatet ga derimot ikke like grunn til optimisme: de etablerte partiene vant ni seter sammenlignet med MBs åttiåtte, de resterende setene gikk til NDP (El-Shobaki 2010). Den påfølgende utviklingen ga heller ikke grobunn for økt optimisme, og nådde et nytt bunnpunkt med parlamentsvalget i 28. november 2010. Det var preget av omfattende valgmanipulering og vold. 30. november ble det rapportert om ni døde og flere sårede, og det ble tydeligere enn noen gang at utviklingen heller ikke gikk i de pragmatiske styrkenes favør (El-Shobaki 2010; ICG 2011). Wafd-partiet og MB valgte å boikotte valgets andre runde, MB hevdet det var «ugyldig» og Wafd beskrev prosessen som «skandaløs». Menneskerettighetsgrupper bekreftet at prosessen var preget av både vold og fusk (BBC 2010). NDP vant en overveldende seier og de registrerte partiene vant bare 15 seter til sammen, og kravene knyttet til aktuelle kandidater i det kommende presidentvalget utelukket kandidatene fra den pragmatiske politiske opposisjonen (Dunne og Hamzawy 2010).

MB fikk ingen seter i det nye parlamentet. Med sin brede sosiale base hadde MB klart å vinne mange seter under 2005-valget, men etter dette forsøkte regimet å underminere bevegelsen gjennom undertrykking og begrensninger i grunnlovsendringene fra 2007. MB var offer for en ny bølge med trakassering, fengsling og konfiskering av finansielle eiendeler, og beholdt en moderat, forsiktig og ikke-konfronterende tilnærming til regimet. Årene som opposisjonsbevegelse i Egypt hadde lært dem at moderasjon og pragmatisme var bedre enn konfrontasjon med konsekvensene det kunne få. Helt siden Nasser har Brorskapet forsøkt å unngå å gjøre seg til offer for den grove undertrykkingen fra regimet. De gikk ikke til åpen konfrontasjon mot regimet, men fulgte isteden en mer diskret strategi ved å infiltrere politiske institusjoner hvor regimets kontroll ikke var like omfattende. MBs vellykkede engasjement i studentunioner og profesjonelle syndikater, private moskeer og etablering av organisasjoner for sosial sikkerhet og velferd er eksempler på dette (Albrecht 2006: 385-388; Pioppi 2011). Selv om bevegelsen utgjorde den største opposisjonsstyrken i landet og hadde en bred sosial base, i motsetning til de etablerte partiene og de radikale bevegelsene, var de tilbakeholden med å ta del i aksjoner mot regimet eller allianser med andre opposisjonsaktører. I likhet med

de etablerte partiene var de mer pragmatiske enn revolusjonære og håpet på endring og økt politisk innflytelse, men var ikke klare til å ta initiativ til en politisk protestbevegelse for å skape denne åpningen nedenfra (Pioppi 2011; el-Shobaki 2010). I tillegg hindret også det dype skillet mellom MB og mange sekulære opposisjonsgrupper fremveksten av en samlet og organisert politisk opposisjon mot regimet (Brown m.fl. 2006)

Den revolusjonære opposisjonen la et større press på regimet og var mer dynamisk enn de etablerte, pragmatiske partiene og bevegelsene. Kifeya og de andre protestgruppene konfronterte regimet og protesterte mot korrupsjonen og fraværet av demokrati, men de manglet et effektivt bindeledd til eliten og massene. Den pragmatiske opposisjonen hadde i større grad enn aktivistene kunnet bidra med bindeleddet til elitene, mens MB og arbeiderbevegelsen hadde kontakten med massene. Så langt manglet det signifikante forsøk på å skape slike forbindelser. Kifeya var likevel viktig for å skape et grunnlag for politisk press og aktivisme før 25. januar 2011. Mens den moderate opposisjonens deltakelse i opprøret, selv om mange ikke var representert fra dag en, var viktig for det politiske presset på regimet. Da de innså hvilken retning demonstrasjonene tok sluttet de seg til de unge og bidro med sin politiske erfaring, sentrale personer og kontaktnett (Paciello 2011: 3-4; El-Shobaki 2010).

4.2.3 Oppsummering

I likhet med i Indonesia var den etablerte opposisjonen i Egypt svak på grunn av regimets autoritære virkemidler og sterke maktkonsentrasjon, samt egen organisasjonsstruktur. Kifeya vokste frem som en ny mer radikal opposisjonsgruppe som konfronterte regimet politisk ved hjelp av protestaktiviteter. Den klarte imidlertid ikke å skape et politisk alternativ til regimet eller bred mobilisering av massene, og representerte ikke en stor trussel for regimet. Gruppen bidro med trening av unge aktivister og en normalisering av protestaktiviteter og var således viktig for 25. januar-opprøret. Dette støtter transformasjonsargumentets vektlegging av maktforholdene som avgjørende for den moderate opposisjonens mulighet og kapasitet til å være den nødvendige drivkraften bak en demokratisering. Det liberale argumentet svekkes fordi det understreker betydningen av den moderate opposisjon som drivkraft bak en demokratisering, og ikke de radikale kreftene. Samtidig er de radikale aktørenes viktige rolle med på å styrke det transformative argumentet på bekostning av det liberale argumentet. De som forfekter institusjoner først argumentet er ikke så opptatt av den moderate opposisjonen,

men de har rett i sin antagelse om at de radikale aktørene kan være viktige for å drive frem en demokratisering.

4.3 Drivkraften bak masseprotestene

4.3.1 Indonesia og de tre argumentene

Drivkraften bak protestbevegelsen mot Suhartos regime var radikale studenter og intellektuelle. De øynet en sjanse til å forandre det autoritære systemet som begrenset mulighetene deres da Indonesia ble rammet av finanskrisen, og startet demonstrasjonene mot regimet. Det var først etter at studentene hadde satt i gang protestene og konfrontert regimet at de andre partene føyde seg inn i rekkene med protestanter, og sammen dannet den demokratiske fronten som styrte Suharto. De var samlet under en felles overensstemmelse om behovet for å fjerne det autoritære styret og opererte med noen konkrete overordnede krav, uten noe ferdiglaget plan om hva som burde komme etterpå. Når Suharto resignerte var ikke studentene inkludert i elitesirkelen som staket ut veien videre.

Det liberale argumentet fremmer synet på at det er den moderate eliten som er drivkraften bak en demokratisering, ikke de radikale. Som nevnt i 4.1 hevder tilhengerne av institusjoner først argumentet at radikale krefter kan være forkjempere for demokratisering, men de er for radikale og bør holdes tilbake til fordel for moderate autokrater, for å unngå kaos, vold eller misbruk av institusjonene. I følge transformasjonsargumentets tilhengere er det de frustrerte massene som til slutt driver frem en demokratisering fordi demokrati blir en nødvendighet og ikke bare et gode. Det er også disse kreftene som har mest å tjene på en reell maktforandring og aktiv deltagelse i den videre demokratiseringen.

4.3.2 Hvorfor de unge?

Det var hovedsakelig unge, utdannede egyptere fra øvre middelklasse og oppover som tok initiativ til demonstrasjonene i januar og februar. De var pådrivere og organisatorer, og brukte sosiale medier til å annonsere og mobilisere til folkelige protester.

I Egypt, og store deler av Midtøsten generelt, har andelen unge vokst dramatisk de siste årene. Over halvparten av befolkningen i de arabiske statene er under tretti år, og i Egypt var andelen unge menn og kvinner, mellom atten og tjue år, estimert til 23,5 prosent av den egyptiske

befolkningen i 2010 (Shehata 2011; UNDP-rapport 2010). Denne ungdomsbølgen representerer en stor utfordring, spesielt fordi dette aldersspennet involverer perioden da de unge går fra skole og høyere utdanning til å bli arbeidstakere, aktive borgere, inngå ekteskap og etablere familier. I Egypt samsvarer ikke den voksende ungdomskohorten og utdanningsraten med arbeidsmarkedet, som er preget av høy arbeidsledighet. Den nåværende unge generasjonen er bedre utdannet enn noen gang, men dette har ikke blitt overført til bedre jobbmuligheter. Egypt har derfor en svært høy arbeidsledighet blant sin unge, nyutdannede befolkningsandel (UNDP-rapport 2010; Shehata 2011). I følge en UNDP-rapport fra 2010 er ungdomsledigheten den dominerende formen for arbeidsledighet i Egypt og den mest seriøse formen for ekskludering av de unge. Minst 90 prosent av de arbeidsledige er under tretti år, og mange av de unge som får jobb må arbeide under dårlige forhold og med lav lønn. Dette har hindret mange unge i å gifte seg og stifte familie, og har ført til enda mer frustrasjon blant den unge egyptiske generasjonen (Shehata 2011; UNDP-rapport 2010: 17).

Det var derfor ikke de fattige egypterne⁷, men de som ikke klarte å finne seg jobber til tross for utdanning og de som ønsket å gifte seg, men ikke hadde mulighet på grunn av manglende finanser, som var tok initiativ til forandring. Mange av disse unge hadde tilgang til satellitt-TV, internett og reiser eller studieopphold i vestlige land, og så den sivile, politiske og økonomiske friheten mennesker i andre land opplevde. De hadde også, i motsetning til den eldre generasjonen, kun opplevd Egypt under Mubarak og vokste opp under hans siste periode, hvor det gradvis ble tydeligere hvor ille det politiske systemet og situasjonen i Egypt virkelig var (Journalist2 2012 [intervju]; Professor 2012 [intervju]; Khalil 2011: 249-252). Journalist1 (2012 [intervju]) påpekte at Mubarak ikke var en president folk hatet og at de to første periodene hans ikke var så ille, spesielt for de som hadde gjennomlevd kriger, drapet på Sadat og store sosiale omveltninger. I tillegg hadde den eldre generasjonen tilpasset seg situasjonen, risikert sine karrierer og foretak og opplevd flere store nasjonale hendelser.

For de unge var det annerledes. De hadde levd hele livet under Mubarak og unntakstilstand fra 1981, var direkte rammet av den negative politiske og sosioøkonomiske situasjonen og hadde ressurser til å tenke og forstå de begrensede mulighetene og urettferdigheten som lå i det politiske systemet. De tok i bruk internett som kommunikasjonsverktøy, et verktøy som den eldre generasjonen ikke hadde det samme grunnlaget for å forstå. I følge Professor (2012

⁷ Antall personer som lever under fattigdomsgrensen (under 2 dollar dagen) er estimert til 20 prosent av befolkningen i følge Verdensbankens estimater fra 2008, [Hentet 10.04.2011] <http://data.worldbank.org/country/egypt-arab-republic>

[intervju] og Journalist2 (2012 [intervju]) forsto regimet aldri helt hva internett innebar eller hvordan de skulle kontrollere de nye digitale pressmidlene. Regimet klarte til en viss grad å få alle de fleste mobiliseringsmekanismer og grupper under kontroll. De deaktiverte de politiske partiene, fagforeningene, universitetene og pressen, men de klarte ikke å kontrollere internett (Professor 2012 [intervju]). Mange av disse opplyste og frustrerte unge egypterne begynte å bli aktive på 2000-tallet via internett, på blogger og Facebook, og gjennom demonstrasjoner.

Kampanjen til 6. april-bevegelsen i forbindelse med Mahalla-streiken i 2008 var den første store internettbaserte kampanjen og tiltrakk seg mange medlemmer. I etterkant gikk noen av ungdommene bak aksjonen sammen og dannet en mer permanent gruppe kalt 6. april-bevegelsen, hvor de diskuterte og forsøkte å jobbe for en politisk forandring i Egypt (Khalil 2011: 249-252; 6. april-grunnlegger 2012 [intervju]). Flere kampanjer og grupper ble startet via sosiale medier hvor unge egyptere tok tak i og diskuterte korrupsjonen og stagnasjonen i landet. Mange av ungdommene bak de ulike sidene og gruppene, som 6. april-bevegelsen, hadde sin bakgrunn fra Kifeya. Noen medlemmer fra Kifeya og 6. april-bevegelsen var også sentrale i den populære Facebook-siden som støttet Mohammed El-Baradei. Noen måneder senere, juni 2010, startet aktivister assosiert med El-Baradei en kampanje kalt «Vi er alle Khaled Said», til minne om 28 år gamle Khaled Said som ble banket til døde av politimenn i Alexandria. Han ble tatt for å ha dokumentert politiets innblanding i narkotikahandel og annen kriminell aktivitet (Lesch 2011: 45-46; Shehata 2011). Facebook-gruppen tiltrakk seg over en million støttespillere og var viktig for de påfølgende protestene sommeren 2010 som blant annet var rettet mot politiets maktmisbruk. I tillegg til disse hendelsene kulminerte regimets undertrykking og ekskludering av politiske styrker i forbindelse med valget i 2010 og etterlot seg et politisk klima preget av frustrasjon og motløshet. Det tok imidlertid ikke lang tid før egypternes frustrasjon over den begrensede politiske arenaen, mangelen på en konkurransedyktig opposisjon og den sosioøkonomiske situasjonen ble overført til store gateprotester som utfordret Mubaraks regime (ICG 2011; Lesch 2011: 45-46; Shehata 2011).

4.3.3 Mulighet for forandring - Tunisia, mobilisering og opprør

Det var flere gunstige faktorer som transformerte protestene i januar og februar 2011 til en reell politisk utfordring for regimet og Mubaraks fall. Dette skilte dem fra de tidligere protestbevegelsene. For det første var den tunisiske revolusjonen en avgjørende faktor. Det egyptiske folket, spesielt de unge skjønnte at det faktisk var mulig å kaste en diktator og at de

statlige institusjonene var svakere enn de så ut til (ICG 2011: 2-3). Selv om det var store forskjeller mellom hendelsene i Tunisia og Egypt, delte demonstrantene likevel et felles behov for verdighet og et ansvarlig styre. De delte også noen av de samme sosioøkonomiske problemene og politiske begrensningene, men det viktigste var nok den geografiske nærheten og fellesarabiske arven, og fellesskapet som lå i at både tunisiere og egyptere levde under såkalte moderate autokrater (Anderson 2011; Angrist 2011: 75-79). Da Tunisias president, Ben Ali, abdiserte og reiste fra landet etter store demonstrasjoner i Tunisia, tente det en gnist av håp hos mange egyptere. 6. april-grunnlegger (2012 [intervju]) forklarte det slik «når tunisiere klarte å knekke sitt regime tenkte vi: det kan vi også klare!».

For det andre spilte de sosiale nettverkene en viktig rolle med å koordinere demonstrasjonene, spre informasjon og få folk til å delta. Unge, studenter og intellektuelle, grep muligheten og oppfordret til demonstrasjoner mot Mubarak og hans regime. Aktivistene ble enige om å holde protester mot regimet 25. januar 2011, den nasjonale politidagen, og mobiliserte til demonstrasjoner via sosiale medier og nettverk. Overraskende mange egypterne responderte og samlet seg på Tahrir-plassen denne dagen, og nye demonstranter sluttet seg til etter hvert (Khalil 2011; 249-252; Paciello 2012: 8-11). UNDP-ansatt (2012 [intervju]) fortalte meg at han dro ned til Kairo sentrum for å se om «det ble noe av», og ble overrasket da han så den store oppslutningen. Han bestemte seg for å slutte seg til demonstrantene og mobiliserte venner og familie til å gjøre det samme. De neste dagene fortsatte protestbølgen – noen dager var det bare små dønninger og rykter om tilbaketrekning, andre dager slo store bølger inn over Kairo og andre store byer og gav demonstrantene fornyet inspirasjon og kampånd (Forsker 2012 [intervju]); Khalil 2011: 249-252; Professor 2012 [intervju]; 6. april-grunnlegger 2012 [intervju]).

Massedemonstrasjonene bestod etter hvert av noen hovedaktører: de unge initiativtakerne, arbeiderbevegelsen og de politiske partiene som hadde opplevd et nederlag i parlamentsvalget i 2010, inkludert det Muslimske Brorskapet. I begynnelsen var den egyptiske opposisjonen likevel delt når det gjaldt hvorvidt de skulle delta eller ikke. Noen grupper, slik som ungdomsgruppene, El-Baradeis Nasjonal Front for Forandring, Demokratisk Front, al-Ghad og Wafd partiet, sluttet seg til protestene på et tidlig tidspunkt, mens andre partier og bevegelser som MB og Tagammu', ikke deltok offisielt før på et senere tidspunkt. MBs unge medlemmer var imidlertid med fra starten av, men akkurat som de tradisjonelle partiene var MB sene med å forstå hva som var i ferd med å skje. Det som bant alle demonstrantene

sammen, uavhengig av om de var Muslimske Brødre, unge, utdannede, Facebook-brukere, studentaktivister, middelklassearbeidere eller bawabeen (dørmenn), var det sterke ønsker om en forandring og slutt på undertrykkningen. Og det som skilte disse protestene fra de tidligere streikene og demonstrasjonene, den tredje faktoren, var at kravene fra aktivistene kombinerte den sosioøkonomiske misnøyen med konkrete politiske krav (Khalil 2011: 250-251; Paciello 2011: 10-11).

Gruppene med unge aktivister formet etter hvert en koalisjon, «the revolutionary youth», og presenterte noen spesifikke krav til regimet, blant annet: Mubaraks avgang, opphevelsen av unntakstilstanden, sosial rettferdighet, verdighet og en rettferdig straff til de som var ansvarlige for vold mot protestanter (Khalil 2011: 249-252; Paciello 2011; Professor 2012 [intervju]; Tahrir-aktivist1 2012 [intervju]). Professor (2012 [intervju]) mente at denne kombinasjonen av politiske og sosiale krav var avgjørende for å få så mange egyptere ut i gatene. De spesifikke kravene med «ned med Mubarak» som hovedbudskap, bidro til å skape et felles mål og en plattform for revolusjonen. Demonstrasjonene fremstod som en samlet og dynamisk bevegelse. Alle kunne samles om avsettelsen av Mubarak, sosialrettferdighet og frihet. Mange av partiene og gruppene var imidlertid uenige om hvordan de burde forholde seg til regimet: skulle de forhandle eller ikke. Nasjonal front, Demokratisk front og individuelle ledere slik som Ayman Nour, fulgte ungdomskoalisjonens krav om ikke å forhandle med regimet før etter at Mubarak hadde gitt fra seg makten. Andre, deriblant MB og Waft partiet, Tagammu' og en del selvstendige offentlige personligheter, ønsket derimot å forhandle med den nyutnevnte visepresidenten og generalen Omar Suleiman (Shehata 2011; Professor 2012 [intervju], Journalist1 2012 [intervju]). Det så imidlertid ikke ut til at partene klarte å inngå et kompromiss, og MB og de andre pragmatiske aktørene sluttet seg til demonstrasjonene. I løpet av ukene med protester samlet grupper som tidligere hadde konkurrert med hverandre, islamister og sekulære, liberale og venstrevendte, seg i demonstrasjoner mot regimet. Den samlede styrken og brede folkelige mobiliseringen i tillegg til militærets handlinger tvang til slutt Mubarak fra makten. Det egyptiske militæret fremstod som ambivalent. Det aksjonerte ikke mot protestantene, som i Tunisia, men de tok heller ikke protestantenes side og forsøkte å stoppe volden fra Mubaraks støttespillere. Mens den tunisiske hæren hadde liten lojalitet til Ben Ali og ingen økonomiske interesser i å opprettholde regimet var det egyptiske militæret en integrert del av det politiske og økonomiske systemet til Mubarak (Henry og Springborg 2011; Angrist 2011: 75-79). Da det

imidlertid ble tydelig at Mubaraks taktikk ikke hadde fungert, trådte militæret inn i en ny rolle.

4.3.4 Militæret tar over kontrollen

10. februar 2011 holdt Mubarak sin siste presidenttale, og alle, demonstranter, journalister og eksperter, var overbeviste om at han ville gå av. Kampene på Tahrir-plassen, og resten av Egypt, hadde pågått i over to uker USA og andre vestlige land og institusjoner økte presset mot Mubarak og kanskje viktigst, the Supreme Council of the Armed Forces (SCAF), en forsamling som bare hadde møttes to ganger tidligere, under krigene med Israel i 1967 og 1973, og som ellers var ledet av presidenten, kom med en offentlig uttalelse kalt ”Commenique Number 1”, hvor de offentlig anerkjente kravene til demonstrantene som legitime. Folkemengdene tolket det som et tegn på at presidentens tale ville inneholde hans fratredelse, men det gjorde den ikke (Tadros 2012: 8-10; Goldberg 2011; ICG 2011: 11-15).

11. februar var det nye store demonstrasjoner og SCAFs leder og Mubaraks visepresident, Omar Suleiman, annonserte at Mubarak hadde resignert og overført makten til militæret. Hva som foregikk bak kulissene, hvilke avtaler som ble inngått innen militæret, med Mubarak eller andre høytstående personer fra regimet eller opposisjonen, er uvisst. Det som er klart er at militærets avgjørelse om å støtte opprørernes krav og unngå nye blodige kamper 11. februar, til slutt førte til Mubaraks avgang (Paciello 2011: 8-11; Goldberg 2011; ICG 2011: 11-15). Opprøret var over, Mubarak avsatt og Egypt var i begynnelsen av en demokratiseringsprosess ledet av SCAF.

Regimet var imidlertid kun delvis oppløst. Mubarak og hans familie, noen fra businesseliten som var tett assosiert med Mubarak og ledende figurer innen byråkratiet og NDP og representanter fra sikkerhetsstyrkene var fjernet. Det statlige byråkratiet, ministere og byråer, samt militæret hadde fortsatt kontroll over Egypt og var i en posisjon hvor de kunne manøvrere den videre retningen av prosessen de kommende månedene (Brown 2011a). Militæret hadde relativ høy kredibilitet blant mange egyptere, og høstet tillit for sin håndtering av opprøret, men det var likevel flere aktører som var skeptiske til deres nye rolle. Det var ikke så mange som fryktet for at de ville motsette seg en maktoverføring til et sivil styre, men flere var skeptiske til at den politiske transformasjonen militæret så for seg ikke samsvarte med protestantenes visjoner og krav (alMasry alYoum 2011a; alMasry alYoum 2011b; Henry og Springborg 2011; Goldberg 2011). SCAF la frem en hastig

demokratiseringsplan som ga lite rom for initiativ fra opposisjonen, og de unge revolusjonære viste raskt at de var lite forberedt til fasen etter opprøret. I likhet med tidligere grupper, som Kifeya, hadde de ikke en politisk strategi og økonomisk agenda å legge frem for militæret. I tillegg manglet de erfaring og samholdet fra opprøret. Disse problemene fikk konsekvenser for bevegelsens muligheter for å påvirke SCAFs prosess, som heller ikke virket interessert i å ta i mot innspill fra opposisjonen. Tidligere regimelojalister og mer pragmatiske krefter skulle vise seg å ha større muligheter for å forhandle med militæret og ha bedre sjanser i parlamentsvalget, men uten å få en signifikant stemme i avgjørelsene til den videre demokratiseringen (Paciello 2011: 15-20; Forsker 2012 [intervju], Journalist2 2012 [intervju]; Brown 2011b).

4.3.5 Oppsummering

I likhet med Indonesia var det unge radikale studenter og intellektuelle som var drivkraften bak demonstrasjonene. I Egypt var det opprøret i Tunisia, og ikke finanskrise, som var den utløsende faktoren og i begge tilfellene avstod militæret fra å skyte mot demonstrantene og ba presidenten om å gå av da de så hvilken retning opprøret tok. Denne utviklingen svekker det liberale argumentet som hevder det er de moderate delene fra opposisjonen og regimet som er drivkraften bak en demokratisering. De som forfekter institusjoner først argumentet har rett i at radikale kan være drivkraften, mens det transformative argumentet har rett i at radikale både *kan* være, og noen tilfeller *må* være drivkraften - fordi demokrati for dem blir en nødvendighet. SCAF som leder av en hastig demokratiseringsprosess, uten signifikant inkludering av andre krefter vitner om at det kanskje ikke er et demokratiseringsargument som er dominerende for den videre utviklingen.

4.4 Drøfting av prosessene og demokratiseringsargumentene

Arbeidere - en demokratisk kraft?

I likhet med Indonesia var det egyptiske opprøret et resultat av flere faktorer og prosesser. For det første bidro arbeiderbevegelsens intense kamp for sosioøkonomiske rettigheter og Kifeyas politiske opposisjonsaktiviteter til en normalisering av protestaktiviteter og verdifull trening. Erfaringen dette ga de unge som senere tok initiativet og rollen som organisatorer under

opprøret i 2011, og motet det gav arbeiderne og de «vanlige» egypterne som sluttet deg til det, var uvurderlig. Den vanskelige situasjonen mange arbeidere befant seg i etter at Mubarak hadde gått med på en ytterligere liberalisering og privatisering av økonomien i Egypt, hadde transformert dem til en kravbasert bevegelse som trosset regimets forbud om å streike og protestere. Som i Indonesia, til tross for veldig ulike kontekster, levde imidlertid ikke de egyptiske arbeiderne opp til de strukturelle teoretikernes argumenter om at modernisering og kapitalisme vil føre til klassekamp og demokratisering. De var derimot tilbakeholdne med å kritisere regimet og å kreve rettigheter og friheter utover det som var knyttet til arbeid. De streiket og protesterte for å gjøre det de statlige fagforeningene, som hadde vært en del av staten siden Nassers tid, ikke gjorde, nemlig å kreve en lønn som var justert etter det generelle prisnivået i Egypt, i tillegg til bedre arbeidsforhold. Den neo-liberale politikken hadde gjort hverdagen tøffere for arbeidere som ikke bare manglet en lønn som stod i stil med prisene, men også hadde blitt fratrukket ordninger som tidligere hadde beskyttet dem mot noen av de sosioøkonomiske problemene. Kapitalismen hadde fått dem til å ta til gatene og heve stemmene sine, men ikke til å utfordre maktene. De holdt seg til de sosioøkonomiske kravene, og fikk til og med gjennom noen av kravene sine på bakgrunn av protestene, men gikk ikke lenger for å kreve en politisk transformasjon som kunne gi dem mulighet til å bli representert og legge frem sine krav og ønsker innenfor det politiske systemet.

De virket heller ikke opptatt av å knytte sin kamp opp mot den mer revolusjonære delen av den politiske opposisjonen, for sammen å utfordre regimet og presse frem en forandring. Til tross for at kampanjen i forbindelse med Mahalla-streikene hadde koblet arbeiderbevegelsen til de unge reformistene, var politisk press ikke på deres agenda. Det ble derfor ikke gjort noen ambisiøse forøkt på å bygge videre på denne forbindelsen, og arbeiderne fortsatte sin sosioøkonomiske kamp. Likevel skulle de vise seg å bli viktig for opprøret 25. januar i kraft av sin erfaring med protestaktiviteter og brede sosiale base. Da de, mot slutten av opprøret, tok i bruk sine virkemidler og deltok i de ungdomsdrevne demonstrasjonene var det av stor betydning for utfallet. Det brakte ikke bare med seg nye styrker inn i rekkene av protestanter, men også nye pressmidler som satte kjepper i hjulene for den arbeiderdrevne egyptiske samfunnsstrukturen. Uten dette tilskuddet til opprøret er det, i følge mine kilder, derfor lite sannsynlig at demonstrantene ville klart å kaste ut Mubarak. Arbeiderne var derfor ikke drivkraften bak protestene, og kanskje heller ikke den viktigste faktoren for Mubaraks fall, men den var på ingen måte uvesentlig for opprøret og starten på demokratiseringsprosessen.

Det liberale argumentet blir svekket som et resultat av at arbeiderbevegelsen ikke var uviktig for å presse gjennom demokratiseringsprosessen i Egypt. Tilhengerne av institusjoner først argumentet får derfor rett i sine antagelser om at radikale bevegelser, som for eksempel arbeiderbevegelser, kan ha en avgjørende rolle i å presse frem en demokratiseringsprosess. Hvis det skjer, er det i følge tilhengerne, imidlertid ikke et godt utgangspunkt for demokratisering. De radikale styrkene kan ta med seg radikale krav inn i demokratiseringsprosessen, og kan derfor sørge for å hindre den nødvendige etableringen av solide og sterke institusjoner før demokratisering fordi de vil ha demokratiske rettigheter med en gang. Transformasjonsargumentets tilhengere hevder at arbeiderbevegelsen er viktig for demokratisering, og vektlegger at radikale styrker som regel har mest å tjene på og derfor også er mer opptatt av en reell maktforandring. Som en forklaring på bevegelsens problemer med å danne en større massebevegelse, som kunne fungere som en trussel mot regimet, vil representanter for transformasjonsargumentet henvise til hvordan maktstrukturer kan begrense opposisjonsaktivitet fordi det fører til at mange potensielle opposisjonsgrupper mangler makt i form av kapasitet til å bygge brede og velfungerende organisasjoner for mobilisering og politisk press. Dette kommer i tillegg til begrensningene knyttet til regimets bruk av undertrykkende virkemidler. I motsetning til institusjonene først argumentet vektlegger transformasjonsargumentet inkludering av radikale krefter i en demokratisering nettopp fordi disse kreftene kan kreve en større forandring av maktstrukturene og institusjoner som fremmer kapasitetsbygging, i motsetning til de allerede sterke kreftene som har mindre å tjene på slike reformer.

Er den moderate opposisjonen en pådriver for demokrati?

Når det gjelder den moderate opposisjonen uttrykker det transformative argumentet at de aktuelle maktforholdene og maktkonsentrasjonen har betydning for hvorvidt den gruppen kan være en pådriver for demokratisering. Det liberale argumentet argumenterer for at den moderate opposisjonen er i bresjen for demokratisering, uavhengig av de aktuelle maktforholdene, mens institusjoner først ikke vektlegger den moderate opposisjonen i sin argumentasjon. Ut i fra beskrivelsen ovenfor stemmer imidlertid heller ikke det liberale argumentets påstand om den moderate opposisjonen i det egyptiske tilfellet. I Egypt, og i likhet med Indonesia, var ikke den tradisjonelle og moderate politiske opposisjonen en viktig pro-demokratisk styrke. Pragmatikerne var svekket på grunn av regimets autoritære mekanismer og sterke maktkonsentrasjon. I tillegg førte regimets kombinasjon av autoritær

struktur og kontrollert politisk og økonomisk liberalisme til en gradvis deaktivering av store deler av den politiske opposisjonen i Egypt.

Som illustrert i kapittel tre hadde regimet i flere år styrt etter denne formelen, og skapt et system hvor den politiske opposisjonen verken var sterk nok eller så ut til å ønske en konfrontasjon med regimet. Den moderate opposisjonen var på mange måter en del av regimet. De spilte rollen som tillatt opposisjon i et ikke-demokratisk multipartisystem, et spill som krevde moderasjon fra deres side og visse goder fra regimets side. Som nevnt ovenfor kunne det bety finansielle ressurser, for blant annet Wafd og Tagammu', mens det for andre, som MB, kunne bety større politisk, sosialt og religiøst spillerom. Den moderate opposisjonen utviklet dermed en pragmatisk karakter som gjorde den mindre egnet som forkjemper for demokrati, og den spilte ikke på lag med verken arbeiderbevegelsen eller den reformistiske delen av opposisjonsstyrken som begynte å ta form utover 2000-tallet. Egypts moderate opposisjon agerte her altså ikke som den kraft som fører med seg demokratisering, slik tanken er i det liberale argumentet. Rollen til den moderate opposisjonen underbygger imidlertid det transformativ argumentets vektlegging av at man må ta hensyn til forholdene aktørene opererer innenfor for å avgjøre hvorvidt de kan fungere som en pro-demokratisk styrke i det aktuelle tilfellet. I Egypt var regimets maktkonsentrasjon rundt presidenten og NDP, samt mekanismer for undertrykking og inkorporering viktige hinder for den moderate opposisjonens muligheter til å være en demokratisk drivkraft. Institusjoner først argumentet er ikke så opptatt av den moderate opposisjonen, men hevder at den moderate opposisjonen i Egypt imidlertid kan være en viktig støttespiller i demokratiseringens neste fase gjennom å støtte lederne av prosessen og sørge for å hindre kaos og massepolitikk.

Det er viktig å understreke at pragmatikernes deltagelse i protestene var betydningsfull, selv om de ikke var drivkraften eller med i startfasen av opprøret. Deres deltagelse sendte signaler til Mubaraks regime om at det stod mer og mer alene i kampen om å beholde makten. De hadde gått fra å være regimets opposisjonsstyrke til å bli en del av de unges opposisjonsstyrke. Det betyr ikke at de plutselig hadde blitt reformister, men snarere at de så hvor vekten tippet og ville være på riktig side av vektskåla når opprøret var over. I tillegg var de også frustrert over egen marginalisering som følger av regimets deliberalisering og illegale valg. At de var en del av opprøret styrker likevel ikke det liberale argumentet fordi den moderate opposisjonen da måtte vært den drivende kraften bak opprøret, noe den ikke var.

Den radikale drivkraften

I Egypt var det de mer radikale aktørene som var drivkraften bak avsettelsen av Mubarak og som dermed også presset frem en demokratisering. Kifeya og de andre kravbaserte politiske gruppene og organisasjonene spilte en viktig rolle i å skape en konfronterende atmosfære i Egypt, samt å gi unge egyptere erfaring og trening som de tok i bruk under 25. januar-opprøret. Selv om bevegelsen viste seg å ha mer gjennomslagskraft enn pragmatikerne, hadde den imidlertid også flere svakheter. De manglet et alternativ til regimet og et politisk program å vise til, og fokuserte på spesifikke krav istedenfor en politisk plan for fremtiden. Denne strategien ga dem en bred appell samtidig som det svekket Kifeyas mulighet til å representere en reell trussel for regimet. Sammen med erfaringene, slagordene og aktivistene som kom fra Kifeyas ble også denne svakheten overført til andre, ungdoms- og internettbaserte organisasjoner og bevegelser som var sentrale under 25. januar-opprøret. De klarte å samle egypterne om noen overordnede krav, som ned med Mubarak, men hadde ikke et politisk program å vise til verken i løpet av eller etter opprøret var over. Dette fikk konsekvenser for disse aktørenes rolle i den videre demokratiseringen og deres muligheter for å påvirke utviklingen i Egypt.

Det var likevel flere faktorer ved den ungdomsdrevne bevegelsen som skilte seg fra Kifeya og andre tidligere protestgrupper, og som gjorde bevegelsen sterk nok til å kneble Mubarak. For det første ga opprøret i Tunisia de unge, frustrerte egypterne det sparket de trengte for å sette i gang protestene som startet demokratiseringen. Denne hendelsen kan sammenlignes finanskrisen i Indonesia som førte med seg en ny atmosfære og mulighet til å utfordre et regime. For det andre klarte de å forene, i den aktuelle situasjonen, politiske og sosiale krav slik at slagordene og kampen mot regimet appellerte til flere lag av det egyptiske samfunnet. For det tredje hadde ungdommene tilgang til ressurser som det gamle regimet ikke forstod seg like godt på som de unge, nemlig internett og sosiale medier. De kunne derfor manøvrere og organisere protester via internett og tok i bruk metoder som skilte seg fra de mer tradisjonelle formene for opposisjonsaktiviteter som regimet var vant til å håndtere. For det fjerde var militærets avgjørelse om å avstå fra vold mot protestantene viktig for utfallet, og når militæret begynte å forstå at demonstrantene ikke ville gi seg før Mubarak var fjernet rådgav de trolig Mubarak til å gå av. Deretter tok de selv på seg rollen som ledere for den påfølgende demokratiseringsprosessen.

Den sentrale rollen til de radikale aktørene i prosessen som avsatte Mubarak og presset frem en demokratisering underbygger transformasjonsargumentets påstand om at økonomisk og politisk marginalisering under et autoritært styre kan få frustrerte masser til å drive frem demokratisering. De mer moderate aktørene, som for eksempel den moderate opposisjonen og middelklassen, har gjerne ikke det samme sterke behovet for en forandring fordi de gjerne får andre goder og mer innflytelse i det eksisterende politiske systemet enn de mer marginaliserte og radikale kreftene, i følge tilhengerne av transformasjonsargumentet. I tillegg begrenser maktforhold og undertrykkende virkemidler i autoritære regimer den moderate opposisjonens mulighet og kapasitet til å være en pro-demokratisk kraft. Det er igjen transformasjonsargumentets vektlegging av maktforhold i den aktuelle konteksten, og de ulike gruppenes kapasitet, behov og ønske om å utfordre dette maktforholdet som viser seg å bli bekreftet i den egyptiske konteksten. Det liberale argumentets undermineres fordi det ikke betrakter den radikale delen av opposisjonen som sentral for en demokratisering, men kun den moderate, som viste seg å være mindre egnet til å drive frem demokratisering i den egyptiske konteksten. De radikale aktørenes rolle i å presse frem en demokratisering i Egypt bekrefter Institusjoner først argumentets argument om at radikale krefter kan drive frem en demokratisering, selv om de ikke anbefaler at radikale krefter får en sentral plass i den videre demokratiseringen.

5 Fra opprør til overgang – de første prosessene

Kort tid etter maktoverføringen suspenderte SCAF grunnloven i påvente av en provisorisk grunnlov, oppløste parlamentet i påvente av et nytt valg og la fram stegene i demokratiseringsplanen. Daværende statsminister Ahmed Shafik fikk mandat til å fortsette som leder for overgangsregjeringen frem mot valget, men ble, sammen med to andre gjenværende medlemmer fra Mubaraks regjering, skiftet ut allerede 2. mars på grunn av protester mot deres embeter. Tidligere transportminister Essam Sharaf tok da over rollen som statsminister. Samtidig erklærte SCAF sin forpliktelse til prinsipper som «human freedom, the rule of law, support for the value of equality, pluralistic democracy, social justice, and the uprooting of corruption», sammen med en forsikring om en maktoverføring til et sivilt folkevalgt styre innen seks måneder, eller etter fullført valg, og en oppheving av unntakstilstanden (ICG 2011: 14). I den påfølgende perioden skulle noen sentrale prosesser ta form i Egypt, og påvirke den videre demokratiseringen på ulike måter.

Med utgangspunkt i Indonesias utviklingsforløp, demokratiseringsargumentene og det siste årets utvikling i Egypt, fokuserer den videre analysen på følgende prosesser: grunnlovsendringer, parlamentsvalg, grunnlovsreform og presidentvalg. I tillegg til en liberalisering av grunnleggende rettigheter og friheter. I analysen studeres nærmere hvordan prosessene blir gjennomført, hvem som får delta og resultatet dette får for de videre prosessene og demokratiseringen. Dette kapittelet vil ta for seg de to første prosessene, grunnlovsendringene og parlamentsvalget. Neste kapittel vil omhandle grunnlovsreformen, presidentvalget og innføring av rettigheter og friheter.

Kapittelet starter med en kort redegjørelse for Indonesias demokratiseringsprosesser i tilsvarende fase av demokratiseringen og de delene av demokratiseringsargumentene som er relevant for de aktuelle prosessene. Deretter følger en gjennomgang av hver prosess, etterfulgt av en kort oppsummering i forhold til relevante aspekter fra Indonesias utvikling og demokratiseringsargumentene. Kapittelet avsluttes med en drøfting av prosessene i lys av disse argumentene.

5.1 Indonesia og de tre argumentene

I Indonesia så vi at President Habibie, Suhartos tidligere visepresident, og General Wiranto foretrakk å styre prosessen ovenfra. Studentene ville ha ut det gamle regimet, mens den moderate opposisjonen ville ha en forhandlet overgang. Siden det liberale argumentet var rådende blant internasjonale demokratipromotører, trakk de moderate det lengste strået. Elitene gikk sammen for å lage en demokratiseringsplan i samsvar med det liberale argumentets argumenter. De prioriterte raske valg, liberalisering av friheter og rettigheter og design av demokratiske institusjoner. De radikale kreftene ble holdt utenfor prosessen, hadde problemer med å organisere seg og maktforholdene gjennomgikk ingen radikal forandring, kun en justering på elitenivå. På bakgrunn av forhandlinger fikk militæret beholde mange av sine privilegier og seter i parlamentet, mens desentralisering og politisk liberalisering svekket regimepartiet og militærets sentrale kontroll. De radikale demokratene ble ikke inkludert i forhandlingene og ble etter hvert marginalisert og fragmentert. I dag har demokratiet i Indonesia mange viktige friheter og rettigheter, demokratiske institusjoner og en desimert militærmakt, men er også preget av omfattende elitisme, mangelfull politisk representasjon, svake institusjoner og korrupsjon.

Indonesias og Egypts demokratisering tar utgangspunkt i et folkelig opprør, og demokratiseringsargumentene viser ulike oppfatninger av hvor gunstig det er for den videre demokratiseringen. De som forfekter det liberale argumentet hevder at revolusjonære ikke bør være en del av den videre demokratiseringsprosessen fordi det ødelegger muligheten til å forhandle frem en ordnet og vellykket demokratisering. I følge denne argumentasjonen er det kun de moderate delene av elitene som kan forhandle frem en god og sikker demokratiseringsplan. De revolusjonære har for radikale krav og vil derfor stikke kjepper i hjulene for en vellykket prosess. Den forhandlede og elitedrevne overgangen anbefalt av tilhengere av det liberale argumentet, bør inneholde raske valg og design av liberale demokratiske og økonomiske institusjoner som borgerne etter hvert vil tilpasse seg til og dermed bli gode demokrater.

Representanter for institusjoner først argumentet vil trolig forklare utviklingen i Egypt hvor demokratisering ble drevet frem av radikale aktører, med umoden liberalisering, spesielt utover 2000-tallet. Omveltningen i Egypt kan, i hvis vi følger denne argumentasjonen, føre til kaos, vold og/eller økt ekstremisme i Egypt. For å hindre dette anbefaler tilhengerne at

allerede mektige ledere bør ta kontrollen og sikre stabilitet og sterke institusjoner. SCAF kan være et eksempel på ”allerede mektige ledere fra det gamle regimet”. I følge tilhengerne av institusjoner først argumentet bør de sørge for å holde tilbake politisk og økonomisk liberalisering. Demokratisering av massene bør avvente til sterke institusjoner er etablert. En umoden liberalisering og demokratisering kan føre til at utnyttelse av svake institusjoner, uro og vold som underminerer utviklingen.

Forrige kapittel viste at representanter fra det transformativ argumentet kan forklare et folkelig opprør med at den økonomiske og politiske marginaliseringen under det autoritære regimet gjør kampen for demokrati til en nødvendighet og ikke bare til et gode.

Transformasjonsargumentets tilhengere er opptatt av at en demokratisering bør innebære en gradvis maktforandring ved hjelp av institusjonsbygging som øker folk flest sine muligheter til å være deltagere i demokratiet. For å få til dette argumenteres det for at de radikale kreftene blir en sentral aktør i den videre demokratiseringen, fordi det er disse aktørene som, i følge tilhengerne, er sultne på en reell demokratisk forandring. I tillegg er det, i følge argumentet, viktig å bygge solide institusjoner med fokus på kapasitetsbygging og representativitet.

Den påfølgende analysen av demokratiseringsprosessen i Egypt vil vurdere hvilke deler av argumentene som blir forsterket eller svekket på bakgrunn av utviklingen i Egypt.

5.2 Grunnlovsendringene

I forbindelse med suspensjonen av grunnloven utnevnte SCAF en komité på åtte menn som fikk i oppgave å endre på åtte artikler i grunnloven fra 1971 og kansellere en niende; artikkel 179 fra 2007, som tillot myndighetene å se bort fra grunnlovsgarantier i saker relatert til terrorisme. Komiteen ble ledet av Tariq al-Bishri, en offentlig person i Egypt, kjent for sin kritikk av det tidligere regime og ideologiske helomvending fra venstresiden til troen på en større rolle for Islam i staten. Den øvrige opposisjonen inneholdt personer med god teknisk ekspertise, i hovedsak jurister og dommere. SCAF utnevnte også Sobhi Saleh til komiteen, en prominent person i MB. Ingen andre opposisjonspartier eller ledere fra Tahrir-bevegelsen var inkludert, og det var heller ingen kvinner i komiteen (Kirkpatrick og Fahim 2011; Mostafa 2011).

Utvelgelsen av komiteen, og rammene den skulle arbeide innenfor, ble vedtatt av SCAF uten å konsultere med andre parter. Tidsrammen var trang, og den foreslåtte revisjonen av artiklene

ble presentert etter kun ti dager, 26. februar, etterfulgt av en folkeforsamling 19. mars (Brown 2011b). Egypterne hadde under en måned på å sette seg inn i, og ta stilling til, grunnlovsendringene. Artiklene som skulle endres omhandlet blant annet Egypts valgsystem og skulle danne et grunnlag for et renere, friere og mer rettferdig valg. Dette la også frem stegene i demokratiseringsplanen, som startet med et parlamentsvalg. Det nye, folkevalgte parlamentet skulle deretter velge en grunnlovskomiteé med oppdrag å skrive landets nye grunnlov. Presidentvalg og maktoverføring til et sivilt styre var det siste steget i demokratiseringsplanen (Masoud 2011: 118).

Kort oppsummert innebar grunnlovsendringene en forkortelse av presidentperioden til fire år, begrenset til to perioder, en forpliktelse om at presidenten må velge en visepresident, nye regler som ga færre begrensninger for hvem som kan stille som presidentkandidat, bedre juridisk tilsyn ved valg, begrensning av muligheten til å erklære og utstede unntakstilstand, samt et grunnlag for å vedta en ny grunnlov etter valgene. Presidenten, eller halvparten av medlemmene i parlamentet kan, i følge dokumentet, ta til ordet for en ny grunnlov og opprette en forsamling på hundre medlemmer som sammen skal forfatte en helt ny grunnlov (Brown og Dunne 2011).

Grunnlovsendringene ga et bedre grunnlag for den videre demokratiseringen enn den opprinnelige grunnloven, men den tok kun for seg et begrenset antall artikler og problemer med 1971-grunnloven (Brown og Dunne 2011). Kun åtte artikler ble endret i en grunnlov med mange nedarvede autoritære artikler, og mange av disse endringene involverte ikke klare retningslinjer for hvordan de neste prosessene i demokratiseringen skulle gjennomføres. I følge Brown (2011c) inneholdt dokumentet flere potensielle «bomber» som ville gå av etter hvert som prosessene utfoldet seg. I tillegg var mange kritiske til endringene i seg selv. Kriteriene for å stille som presidentkandidat var fortsatt restriktive. Kandidaten må enten godkjennes av 30 medlemmer fra parlamentet (underhuset) eller Shurarådet (overhuset), samle minst 30 000 signaturer fra femten guvernørstyrte distrikter eller være medlem av et parti som har minst ett sete i parlamentet. I tillegg inneholder dokumentet en regel som diskvalifiserer egyptere med to statsborgerskap eller som er gift med en ikke-egypter. I forhold til de tidligere kriteriene, som hindret konkurranse i demokratiske valg, er det en klar forbedring, og vil tillate flere mulige kandidater i det kommende presidentvalget. Kriteriene kan imidlertid begrense representasjon fra et bredere spekter av samfunnet (Paciello 2011: 18).

5.2.1 Den første store splittelsen – sekulære vs. islamister

I dagene før folkeavstemningen ble det etter hvert tydelig hvem som støttet og hvem som motsatte seg grunnlovsendringene. Opposisjonen var splittet i en islamistisk ja-side og en sekulær nei-side. I følge flere av mine informanter var spørsmålet om grunnlovsendringene årsaken til den første store splittelsen av opposisjonen. De mente at opposisjonens problemer begynte med denne saken (Professor 2012 [intervju]; Journalist1 2012 [intervju]; Menneskerettighetsarbeider 2012 [intervju]). Enheten fra opprøret forsvant i løpet av dagene opp mot folkeavstemningen. På ja-siden stod MB og andre islamistorganisasjoner og på nei-siden stod de sekulære delene av opposisjonen⁸. Motstanderne ønsket ikke å bygge Egypts demokrati på grunnlag av 1971-grunnloven som var tett knyttet til Mubaraks autoritære regimet. Aktivist1 (2012 [intervju]) så på det som uakseptabelt å godta endringer av grunnloven fra det gamle regimet. Det ville være en utillatelig tilbakevending til den fortiden de nettopp hadde avvist. Motstanderne reagerte også på måten SCAF hadde styrt prosessen med endringene på: den var lukket og lite transparent og lignet litt for mye på en prosess fra Mubaraks tid. SCAF hadde styrt endringsprosessen uten å inkludere eller ta hensyn til opposisjonen (Journalist1 2012 [intervju]; Stilt 2011a; Hamzawy 2011a). Det var også uklart hvorfor SCAF hadde valgt medlemmene av komiteen og det verserte rykter om at utvelgelsen var basert på råd fra det gamle regimet (Professor 2012 [intervju]).

SCAF arrangerte møter med representanter fra opposisjonen, men i følge informanter og skriftlige kilder var SCAF bedre til å nikke samtykkende enn å handle ut fra møtets konsensus (Brown 2011d; Masoud 2011; Journalist1 2012 [intervju]; 6. april-grunnlegger [intervju]; Forsker 2012 [intervju]). Kampen mot grunnlovsendringene og SCAFs demokratiseringsplan måtte derfor tas utenfor forhandlingsrommet. Motstanderne som inkluderte sekulære, intellektuelle og unge fra revolusjonen var også bekymret for at prosessen som fulgte ville komme de privilegerte etablerte politiske gruppene og bevegelsene til gode, spesielt tidligere NDP-medlemmer og det Muslimske Brorskap. SCAF hadde ikke satt en dato for parlaments- og presidentvalgene, men det hadde implisert at de ville bli holdt så fort som mulig etter folkeavstemningen. Det første parlamentariske valget var spesielt viktig siden parlamentet, i følge dokumentet, kunne velge representantene i grunnlovskomiteen og ha kontroll over grunnlovsprosessen. De to etablerte gruppenes organisasjonsstruktur og erfaring kunne gi

⁸ Det dreier seg ikke om et skille mellom muslimer og ikke-muslimer, da de fleste av de sekulære også er muslimer.

dem en stor fordel i valget, særlig hvis valget ble holdt på et tidlig tidspunkt (Brown 2011c; Hamzawy 2011a).

Samtidig hadde MB en fordel på grunn av den islamistiske profilen. I et spekter av politiske partier, uten særlig organisasjonserfaring eller tid til å etablere et solid alternativ til islamistene, lå det meste til rette for at egypterne kom til å stemme på noe trygt og velkjent, og i Egypt var det synonymt med MB (Journalist2 2012 [intervju]). De sekulære visste at islamistene var bedre rustet foran parlamentsvalget og fryktet at deres sekulære prinsipper ville gå tapt til fordel for islamistiske prinsipper (Forsker 2012 [intervju]). De begynte derfor å fokusere på å snu prosessen. De ønsket å forfatte en ny grunnlov først, med en bred og representativ komité med tid til å omhyggelig skissere dokumentet som deretter skulle guide Egypt gjennom sine første frie valg (Stilt 2011a; Brown 2011d). De var derfor også villige til å tolerere en lengre periode med militærstyre for å sikre at grunnloven ble forfattet først.

«Ja»-siden, som inkluderte MB, argumenterte for at endringene tok seg av de mest punktene artiklene i 1971-grunnloven og gjorde dokumentet akseptabelt for perioden frem til en ny president og et nytt parlament kunne følge opp arbeidet med det nye grunnlovsdokument. Prosessen ville sørge for at militæret måtte overføre makten til et sivilt styre så tidlig som mulig og det var essensielt for nasjonens stabilitet. Denne stabilitetsappellen appellerte til mange egyptere som hadde støttet revolusjonen, men som ikke ønsket den økonomiske og politiske usikkerheten demokratiseringsprosessen medfører (Masoud 2011; Stilt 2011a). Forsker (2012 [intervju]) hevdet at MB og militæret fikk folkeavstemningen til å handle om å stemme «ja» eller «nei» til stabilitet, og at mange egyptere var redd for ustabilitet selv om det er normalt i en demokratiseringsprosess. MB var også klar over at folkeavstemningen ville gi dem en mulighet til å demonstrere styrken sin. Journalist1 (2012 [intervju]) mente at islamistene sa «ja» til endringene fordi de viste at de hadde «the power of the street» og best sjanse til å vinne valget. MBs historie kan også bidra til å forklare deres posisjon: For det første var Brorskapet pragmatisk og vant til å tilpasse seg etter forholdene. For det andre hadde de nå, etter år med undertrykking, en etterlengtet mulighet til å få en viktig politisk posisjon i Egypt (Brown 2011d; Journalist1 2012 [intervju]; Masoud 2011; Stilt 2011a). De var opptatt av å spille kortene sine riktig og erfaringen med regimene til Nasser, Sadat og Mubarak hadde gitt dem en oppfatning av at politiske åpninger er sjeldne og lette å forspille.

Kampen mellom de sekulære og islamistene skapte et dypt skille mellom de to partene. Mange fra «nei»-siden beskyldte islamistene for å ha sviktet revolusjonen, mens den islamistiske «ja»-siden begynte å bruke islamistiske slagord i kampanjene sine (Journalist1 2012 [intervju]; Journalist2 2012 [intervju]). Når det nærmet seg dagen for folkeavstemningen hadde «nei»-siden begynt å få overtaket i den offentlige debatten. De sekulære hadde klart å samle seg om en felles strategi for mobilisering av «nei»-stemmer og presenterte sitt alternativ, med å skrive grunnloven først (Nathan Brown 2011d). Journalist1 2012 [intervju] hevdet at den sekulære siden hadde en sterk drivkraft på denne tiden, som de mistet etter folkeavstemningen. De var samlet på tvers av ideologisk retning og alder og hadde gode argumenter for å skrive grunnloven først. Det tapte likevel overfor den islamistiske ”ja”-siden under folkeavstemningen, og 77 prosent av stemmene gikk i endringenes favør (Masoud 2011: 119).

Valgoppslutning var høy, på over 40 prosent. Det ble rapporter om noen uregelmessigheter i forbindelse med avstemningen, som kampanjer i og utenfor valglokalene, men generelt høstet SCAF tillitt for å ha holdt et fritt og rettferdig valg (MacFarquhar 2011; Masoud 2011: 119). Folkeavstemningen ble viktig for SCAF av flere grunner. For det første fikk SCAF beviset at de kunne avholde valg som skilte seg markant fra Mubaraks valg. For det andre var det et godt resultat hvis SCAFs mål var å overføre makten til et sivilt styre så fort som mulig. Et negativt resultat ville ha utsatt prosessen.⁹ For det tredje bidro folkeavstemningen til å validere rollen til SCAF. Den høye deltagelsen sendte ut et signal om at egypterne anerkjente SCAFs myndighet som overgangsråd (Stilt 2011a).

For opposisjonen hadde folkeavstemningen skapt et dypt skille som var vanskelig å reparere. Den sekulære siden hadde også splittet seg i flere fraksjoner: Noen, spesielt de unge, mente at det var best å fortsette kampen fra Tahrir-plassen, mens den eldre generasjonen, blant annet de etablerte politiske partiene, følte at de kunne jobbe innenfor SCAFs rammer. Det dominerende skillet mellom islamistene og de sekulære penetrerte på denne måten til slutt også den sekulære siden. Den eldre generasjonen ønsket ikke en like stor forandring som de unge og var åpen for å forhandle med SCAF for å oppnå sine mål og hindre islamisering av Egypt, mens de unge ville fortsette det de hadde påbegynt og presse på for forandring

⁹ *The New York Times* rapporterte om at “the ruling military council had sought the rapid timetable to ensure its own speedy exit from running the country.” Neil MacFarquhar, “Egyptian Voters Approve Constitutional Amendments,” *The New York Times*, March 20, 2011.

nedenfra (Menneskerettighetsarbeider 2012 [intervju]; Journalist2 2012 [intervju]; Forsker 2012 [intervju]).

5.2.2 Grunnlovserklæringen¹⁰

Før folkeavstemningen var avholdt, og mens opposisjonen fortsatt holdt kampanjer for og i mot grunnlovsendringene, kom SCAF med en overraskende uttalelse. Resultatet av folkeavstemningen, positiv eller negativ, ville etterfølges av en grunnlovserklæring. Tidligere hadde alle forventet at den endrede grunnloven ville iverksettes etter folkeavstemningen. Når folkeavstemningen var overstått ventet egypterne i over en uke på den endelige grunnlovserklæringen, og i løpet av den tiden spekulerte pressen i om at erklæringen ikke bare inkluderte endringene fra folkeforsamlingen, men også noen nye endringer (Stilt 2011b).

30. mars 2011 annonserte SCAF grunnlovserklæringen. Det var et dokument på sekstitte sider og skulle erstatte 1971-grunnloven. I motsetning til endringsprosessen avslørte ikke SCAF forfatterne bak dokumentet. Erklæringen bestod av artikler fra 1971-grunnloven som var endret og vedtatt i folkeavstemningen, artikler fra 1971-grunnloven som også hadde blitt vedtatt i folkeforsamlingen, men som SCAF nå hadde tillagt ekstra endringer, artikler fra 1971-grunnloven som ikke var en del av folkeavstemningen og noen nye artikler som anerkjente og ga makt til SCAF. Resultatet var både prosessuelt og substansielt forvirrende. I følge 1971-grunnloven krevde endringer av grunnloven godkjenning i en folkeavstemning. SCAF anerkjente og overholdt denne prosessen 19. mars, men i dagene som fulgte satt SCAF på eget initiativ sammen et dokument som passet bedre overens med deres mål (Brown og Stilt 2011). Professor (2012 [intervju]) mente at det var et signal om at SCAF ikke kunne drive en demokratisk prosess. ”Hva var poenget med å endre på åtte artikler når de (SCAF) legger til og endrer dokumentet som de vil, *etter* folkeavstemningen” (Professor 2012 [intervju]).

En av de nye endringene involverte demokratiseringsplanen. SCAF justerte en artikkel for å understreke at grunnlovsreformen ikke kunne begynne før etter presidentvalget. Tidligere hadde det ikke stått noe om dette i dokumentet, men mange antok at både presidentvalget og parlamentsvalget skulle fullføres før grunnlovsreform. Endringen gjorde det klart at SCAF, og ikke en ny president, skulle gi parlamentet i oppgave å velge de hundre medlemmene som

¹⁰ Denne seksjonen er basert på Nathan Brown og Kristen Stilts «A Haphazard Constitutional Compromise,» Carnegie Endowment for International Peace, *Commentary*, 11. april, 2011.

skulle forfatte grunnloven. Revisjonen av artikkelen, som endret på demokratiseringsplanen høstet lite kritikk på den tiden.¹¹ Men innen høsten 2011 ble imidlertid konsekvensene klare: SCAF ville fortsatt ha makt under grunnlovsprosessen, og det ga SCAF en mulighet til å påvirke reformen. Selv om SCAF ikke fikk mulighet til å velge komiteens medlemmer ville det likevel få mulighet til å påvirke den og kanskje få gjennom egne preferanser. Da egypterne mot slutten av 2011 begynte å se tegn til hvilke resultater demokratiseringsprosessene kunne få, både med tanke på hvem som lå an til å bli valgvinnere og hvilken posisjon SCAF kunne få etter at prosessene var over, begynte de å presse SCAF til å avholde presidentvalget så fort som mulig. Resultatet av dette presset og demonstrasjonene som fulgte vil bli vurdert nedenfor, i sammenheng med demokratiseringsprosessens neste steg; parlamentsvalget (Brown og Stilt 2011).

5.2.3 Oppsummering

I Indonesia var demokratiseringsprosessen i tråd med det liberale argumentets anbefalinger og inkluderte eliteforhandlinger og en rask innføring av institusjoner og prosedyrer. Analysen av Egypts første demokratiseringsprosess signaliserer at dette ikke er tilfellet i Egypt. SCAF inviterte representanter fra den politiske opposisjonen og Tahrir-ungdommen til forhandlingsbordet, men styrte prosessen med en sterk hånd. Militærets tilknytning til det gamle regimet og myndige måte å styre prosessen på passer bedre med anbefalingen til forkjemperne for institusjoner først argumentet. SCAF fungerer som et eksempel på moderate autokrater, som i følge dette argumentet er best egnet til å styre en ordnet demokratisering (Mansfield og Snyder 2007). For at dette argumentet skal styrkes bør SCAF vise at det egner seg til å styre demokratiseringsprosessen og skape et solid grunnlag for videre demokratisering. Prosessen med grunnlovsendringene viser at de klarte å gjennomføre prosessen og folkeavstemningen på en relativt stabil og vellykket måte. Prosessen var likevel preget av begrenset åpenhet. Grunnlovserklæringen avslørte også at SCAF ønsket større kontroll over de påfølgende prosessene enn først antatt. Mens arbeidet med grunnlovsendringene kan sies å være relativt demokratisk, var grunnlovserklæringen mer autoritær. I følge tilhengerne av institusjoner først argumentet er det bra med en sterk hånd i en tidlig fase av demokratiseringsprosessen. Argumentet kan imidlertid svekkes hvis det viser

¹¹ Et unntak er Nathan Brown og Kirstin Stils "A Hapazard Constitutional Compromise", Carnegie Endowment for International Peace, *Commentary*, 11. april 2011.

seg at SCAF styrer Egypt på en måte som avdekker at de ikke er villige til å skape et solid demokratisk grunnlag, men heller vil sikre sine egne privilegier og makt.

SCAFs demokratiseringsforløp er mer i tråd med en liberal demokratisering med raske valg og designing av institusjoner. Grunnlovsendringen er et eksempel på en rask prosess og argumentet styrkes hvis denne og andre raske prosesser bidrar til en vellykket demokratisering. Hvis de raske prosessene fører til uro, misbruk av institusjoner eller voldelige konflikter, styrkes institusjoner først argumentets forklaring om at et slikt forløp underminerer demokratisering. Foreløpig inneholder demokratiseringsprosessen ingen signifikante elementer fra transformasjonsargumentet, og i den videre analysen er det derfor viktig å se hvor godt dette argumentet kan forklare den demokratiske utviklingen i Egypt.

Prosessen med grunnlovsendringene viser at de revolusjonære kreftene ikke har blitt inkludert på en tilstrekkelig måte i forhold til transformasjonsargumentets anbefalinger. Raske prosesser og en elitistisk prosess kan føre med seg noen av de samme problemene i forhold til representativitet som tilhengerne av argumentet peker på i Indonesia.

5.3 Parlamentsvalg – politiske kampanjer og voldelige kamper

Parlamentsvalget var opprinnelig satt til juni, men ble flyttet to ganger på bakgrunn av tidspress og politisk press. Store deler av opposisjonen, spesielt den sekulære, trengte tid til å organisere og forberede seg foran parlamentsvalget. Samtidig var det mange praktiske spørsmål knyttet til utførelsen av valget som måtte ordnes. Årene med diktatur hadde brutt ned store deler av den politiske arenaen og skapt et politisk vakuum som måtte fylles før Egypt var klar for sitt første demokratiske parlamentsvalg. Det politiske samfunnet måtte rekonstrueres, spesielt partikulturen, på grunn av den begrensede politiske erfaringen til mange av de nye partiene, og de eldre partienes behov for en reorientering. Den gamle valgloven måtte også byttes ut med en ny, tilpasset det «nye» Egypt (Paciello 2011; Ottaway 2011a). Den endelige startdatoen for valget ble 28. november. Innen den tid skulle nye partier dannes og organiseres, kampanjer holdes og en ny valglov fremlegges og godkjennes.

5.3.1 Valgloven

Arbeidet med valgloven tok utgangspunkt i det parlamentariske systemet under Mubarak. Et tokammersystem med et parlament (Majlis al-Sha'ab) og en rådgivende forsamling (Majlis al-Shura). Parlamentet skulle fylles først, og valget var estimert til å vare i omtrent seks uker, etterfulgt av shurarådsvalet som skulle stå klart i mars 2012. Under Mubarak hadde NDP dominert parlamentet, som bestod av 518 representanter hvorav 444 ble valgt i et flertallsvalg bestående av to runder. I tillegg til de folkevalgte, var 64 seter fra landets 27 guvernørstyrte provinser reservert kvinner og 10 representanter utnevnt av presidenten. Regelen om at minst én representant fra hver valgkrets måtte være arbeider eller bonde hadde vært en del av valgloven siden Nasser, mens kvinnekvoten var fra juni 2010¹². Nå skulle valgloven endres og gi rom for et mer demokratisk valg, uten omfattende valgfusk, voldsbruk og bestikkelser, og med lover som skulle åpne for et mer pluralistisk parlament. Valgloven ble endret under SCAF's ledelse og i mai 2011 presenterte de et lovforslag (Carey og Reynolds 2011: 37-39).

Lovforslaget beholdt ordningen med flertallsvalg, men det ble begrenset til å gjelde to tredeler av stemmene. Den gjenværende andelen skulle velges gjennom et proporsjonalt partilistesystem (PR-lister) i de guvernørstyrte provinsene. Innføringen av PR-lister skulle hindre at noen få partier stakk av med alle stemmene og dermed gi rom for flere av de mindre partiene. Loven beholdt også kvoten for bønder og arbeidere, mens kvoten for kvinner ble fjernet (Carey og Reynolds 2011: 37-39). Utkastet ble kritisert for å ta for lite hensyn til mindre og nye partier, og i et nytt utkast, presentert i juni, var antall representanter valgt gjennom flertallsvalg og PR-lister delt i to like deler. I den endelige loven som stod klar i september, hadde andelen representanter valgt ved bruk av PR-lister økt til to tredeler, mens en tredel skulle velges via flertallsvalg. Parlamentsvalget skulle utføres i tre valgog ganger for å sikre tilstrekkelig juridisk tilsyn og mulighet for bruk av valgobservatører. I følge valgloven skal det totale antallet folkevalgte representanter i parlamentet være 498, de ti siste velges av presidenten. Sperregrensen er satt til 0,5 prosent av totalt antall stemmer under valget, ikke per valgkrets eller distrikt. Når det gjelder den rådgivende forsamlingen (Majlis al-Shura) sier loven at 1/3 av medlemmene skal velges av presidenten (SCAF) og resten av folket. Rådet skal bestå av minst 132 medlemmer som er valgt for seks år av gangen (Carey og Reynolds 2011: 37-39; ElGindy 2012).

¹² Det hadde også vært en kvote for kvinner i Egypt mellom 1976 til 1986 (Tadros 2010: 91-92)

Det nye valgsystemet høster kritikk

Det nye valgsystemet ble kritisert for å være for komplekst. Kritikerne mente at reglene var vanskelige å forstå, prosessen for lang og var bekymret for hvordan det ville påvirke gjennomføringen og utfallet av valget. Valgloven var forventet å sørge for en jevnere fordeling av representanter fra ulike partier og komme de mindre partiene til gode på grunn av PR-listene (Sharp 2011: 12-14). Denne effekten er imidlertid avhengig av hvilke beregningsmetoder som benyttes når stemmer omgjøres til seter, og den internasjonale foreningen for valgsystem (IFES) uttrykte bekymring for dette tidlig i november:

The interpretation of the seat allocation formula method will determine a great number of seats in the PA and Shura Council. It could allow one group to win an absolute majority of seats with a minority of votes, with another group holding a significant share of votes but no seats (IFES 2011: 8).

Fraværet av mekanismer som kvoter for kvinner, kvoter for minoriteter og distribusjonen av distrikter, ble også forventet å påvirke representasjonen av minoriteter i det nye parlamentet. Regelen om at sperregrensen på 0,5 gjaldt for det totale nasjonale stemmeantallet og ikke per distrikt kunne føre til at fordelingen av distrikter fikk stor betydning for valget (Carey og Reynolds 2011; Sharp 2011). Journalist2 (2012 [intervju]) mente at den nye valgloven generelt og sperregrensen spesielt fikk stor betydning for valget, og resultatet av parlamentsvalget bekrefter hans og andres overnevnte bekymringer.

Kvinner og minoriteter, som kopterne, er dårlig representert i det nye parlamentet. Kvinner som stilte på partilister ble plassert på bunnen av listene og hadde i realiteten liten sjanse til å bli innvalgt, det gjaldt både for islamistiske og sekulære partier (Garcia-Navarro 2012). Mange kvinner betraktet valgresultatet som et bedrag i lys av kvinners signifikante innsats i 25. januar-opprøret. Til tross for alle kvinnene som protesterte ved siden av sine mannlige landsmenn, ble kun 12 kvinner innvalgt i parlamentet og 5 i Shurarådet (Garcia-Navarro 2012; Carnegie Endowment 2012). For Egypts koptiske minoritet er PR-systemet spesielt problematisk på grunn av gruppens geografiske konsentrasjon i få distrikter. Koptiske kandidater kan vinne noen seter i området hvor de utgjør en signifikant del av befolkningen, men i andre områder er det lite sannsynlig at de blir nominert på partilistene. Selv om de inkluderes på en partiliste vil de mest sannsynlig befinne seg på bunnen, sammen med kvinnene. Som et resultat er ikke deres representasjon proporsjonalt med prosentandelen i

befolkningen. Til sammen ble åtte koptere valg inn i parlamentet og to i Shurarådet (Abu Dahab 2012; Carnegie Endowment 2012; IFES 2011; Sharp 2011)

I tillegg til de skuffende resultatene for kvinner og kopterne er også de unge revolusjonære dårlig representert i det nye parlamentet. Det er et resultat av flere faktorer, som manglende politisk erfaring og organisasjonsferdigheter, men de større partienes vegring for å omfavne bevegelsene var også utslagsgivende. Når de ble inkludert, var de nederst på listene (Lavi 2012). I et valg som etter hvert handlet mye om konkurransen mellom fire koalisjoner og deres partilister, var det nesten umulig for de unge å bli innvalgt. Samtidig slet de sammen med mange av de sekulære partiene med å føre politiske kampanjer som kunne ta opp kampen med islamistene. I havet av nye og gamle partier, og med svake organisasjoner og liten erfaring, viste det seg å være en vanskelig oppgave.

5.3.2 Nye partier, allianser og problemer

I tiden etter 11. februar 2011 dukket det opp mange nye partier i Egypt. Det Muslimske Brorskap kunne endelig danne og registrere et politisk parti, og organisasjonens politiske gren fikk navnet Frihet og rettferdighetspartiet (FJP). De var klar over sin gode posisjon og organisatoriske styrke foran valget og håpte på å vinne mellom 45 og 49 prosent av stemmene. Samtidig forsikret de resten av opposisjonen, SCAF og utenlandske observatører om at de ikke ville forsøke å få majoritet i parlamentet, og frasa seg muligheten til å ta over 49 prosent av setene. De var også åpne for å forme lister og koalisjoner med andre politiske partier og bevegelser (ElGindy 2012; Sharp 2012).

I tillegg til MB sluttet et stort spekter av gamle og nye politiske partier seg til den politiske arenaen i Egypt, som ble mer og mer omfangsrik. Det gamle regimepartiet NDP forøkte å overleve den politiske omveltningen og annonserte 13. april at de ville delta i det kommende valget. På bakgrunn av anklager om korrupsjon og valgfusk ble partiet tvunget til oppløsning. De Fire Egyptere (FEP), grunnlagt av den egyptiske milliardæren og kopteren Naguib Sawaris og Al Adl partiet (rettferdighetspartiet), grunnlagt av egyptiske aktivister og El-Baradei, var blant de mest profilerte partiene tidlig i valgkampen. Ettersom tiden gikk og det nærmet seg valg, myldret det av partier. I følge Marina Ottaway (2011) var den politiske scenen i Egypt veldig pluralistisk og uoversiktlig i tiden før valget, og for å gjøre den nye valgarenaen mer komplisert, så de etablerte partiene ut til å miste sitt tydelige ideologiske ståsted. I mylderet av partier ble hver ideologisk gruppe stadig mer fragmentert, og til og med

islamistene splittet seg i flere nye fraksjoner. I dette mangfoldet av ulike partier utviklet partiene, til tross for sin ideologiske ulikhet, ganske like politiske plattformer, med unntak av salafistene og noen venstrepartier. Alle bevegde seg inn mot sentrum. I følge Ottaway (2011) er den egyptiske loven mot religiøse referanser i partiplattformen, og partienes usikkerhet når det gjelder hvor de har velgerne viktige grunner til dette. En slik usikkerhet er naturlig i et politisk skiftende klima hvor det tidligere ikke har vært mulig å vite hvem egypterne vil stemme på hvis de hadde hatt mulighet til å gi en oppriktig stemme. I håp om å treffe flest mulig med sitt politiske program, hopper partiene seg opp i midten.

I et slikt klima ble derfor det allerede etablerte skillet mellom de sekulære og islamistene partiene enda mer fremtredende, siden de andre ideologiske faktorer som skilte dem var blitt vanskeligere å identifisere. Det var ikke heldig for den sekulære fløyen, fordi de var dømt til å tape hvis valgkampen ble en kamp mellom dem og islamistene (Forsker 2012 [intervju]; Journalist2 2012 [intervju]). Mangel på organisasjonsstruktur var en viktig grunn til dette, men informant Professor (2012 [intervju]) hevder at hovedgrunnen var at de sekulære partiene manglet den *sosiale basen* islamistene hadde. Etter mange år med autokrati hadde verken de etablerte eller nye sekulære partiene en bestemt sosial base de kunne sanke stemmer fra. De måtte derfor begynne mer eller mindre på nytt, mens de islamistiske organisasjonene hadde drevet sosiale og religiøse organisasjoner og aktiviteter, stort sett uavhengig av de politiske begrensningene. De hadde derfor allerede en sosial base å mobilisere ut i fra, en viktig forutsetning for et godt valg. De sekulære hadde problemer med å komme med et godt og tydelig alternativ å komme til velgerne, som i økende grad følte at de stod mellom valget på islamister partier eller sekulære partier (Professor 2012 [intervju]; Journalist1 2012 [intervju]).

Partier uten partiprogram

De nye partiene og bevegelsene manglet imidlertid ikke bare en sosial base, men også et partiprogram. Det som før valget hadde sett ut til å være styrke til de nye gruppene og bevegelsene, evnen til å samle folk på tvers av det politiske spektrum, ble kanskje deres største svakhet i oppkjøret til parlamentsvalget. De revolusjonære gruppene hadde ingen partiprogram eller politisk strategi, fordi de ikke hadde forberedt seg på det som kom etter opprøret (Paciello 2011). Forsker (2012 [intervju]) fortalte at den revolusjonære bevegelsen hadde noen av de samme problemene Kifeya hadde hatt. De manglet et politisk prosjekt og

alternativ til det eksisterende regimet. De hadde store krav, som avgangen til Mubarak og opphevelsen av unntakstilstanden, men ikke et politisk prosjekt. I følge Forsker (2012 [intervju]) pleide de å forsvare dette med at de ikke var et politisk parti, men en stor heterogen gruppe som kjempet for felles mål. De ville nå ut til et bredt lag av befolkningen og gikk derfor på tvers av ideologiske skiller, og hevdet at det var for vanskelig å danne et politisk prosjekt med et slikt grunnlag. Under 25. januar-opprøret var de samlet om å fjerne Mubarak, men de hadde ikke en plan for den kommende demokratiseringsprosessen. 6. april-grunnlegger (2012 [intervju]) sa at ”Vi (de unge revolusjonære gruppene) spurte oss selv: Hvordan kan vi forandre landet? Men vi var ikke så opptatt av hva vi skulle gjøre etter revolusjonen. Det fungerer ikke sånn i en revolusjon”. Når opprøret var over, og folk bevegde seg bort fra Tahrir-plassen, begynte opprørsbevegelsen å fragmentere seg.

Innenfor den revolusjonære ungdomsbevegelsen vokste det frem en haug med selvstendige aktivister og grupper. Professor (2012 [intervju]) fortalte at det under opprøret ikke eksisterte så mange ungdomskoalisjoner. 6. april, støttespillerne til El-Baradei og MBs gikk sammen og dannet ”Coalition of Youth of the Revolution” (CYR) i begynnelsen av februar, og jobbet ut i fra en felles agenda etter det. De deltok også på møter med SCAF i tiden rett etter 11. februar, men trakk seg i protest da de ikke følte at de ble hørt av SCAF. Etter opprøret dukket det imidlertid opp en rekke nye ungdomskoalisjoner, og det var etter hvert ikke mulig å holde oversikt over alle de ulike gruppene og koalisjonene som ble dannet blant de revolusjonære (Professor 2012 [intervju]). Forsker (2012 [intervju]) mente at et av problemene stammet fra dannelsen av CYR, den største av koalisjonene, som hadde ekskludert mange unge som ønsket å være en del av koalisjonen. Blant annet de som ikke støttet El-Baradei og i begynnelsen også MBs ungdomsfraksjon. I stedet for å lage en bred ungdomskoalisjon med et ungdomspolitisk program, skapte det en fragmentering av den unge opposisjonen.

Et annet problem som ble mer og mer fremtredende etter opprøret, var at alle så ut til å ville jobbe for seg selv. Forsker (2012 [intervju]) forklarte at det virket som om alle tenkte «hva kan jeg og min gruppe få ut av den nye situasjonen», istedenfor å tenke «hvordan kan vi arbeide sammen for å oppnå de bredere målene med revolusjonen, og et genuint demokrati i Egypt». Denne oppfattelsen stemmer overens med 6-april-grunnleggers (2012 [intervju]) forklaring av fragmenteringen etter opprøret. Han fortalte at da det plutselig var lov til å snakke åpent og fremme sine ideer, begynte alle å snakke i munnen på hverandre. Alle ville fremme egne saker og tenkte at de ville klare å lede landet videre. Han påpekte at det

naturligvis skapte problemer for organiseringen, men mente at det ikke var et stort problem fordi folket etter hvert ville innse at SCAF ikke var bra for revolusjonen og igjen stå samlet om en ny revolusjon for større forandring. Forsker (2012 [intervju]) hevdet at et tredje og relatert problem var at mange av disse unge gruppene og organisasjonen ikke ønsket å danne partier og drive valgkamp.

Professor (2012 [intervju]) var også av denne oppfatningen og fortalte at mange av de unge ikke virket interessert i å organisere seg og heller ville fortsette å jobbe på gaten ved å protestere og jobbe slik de hadde gjort tidligere. To informanter og aktivister jeg snakket med på Tahrir-plassen tilhørte denne gruppen. De hadde vært i mot den militærstyrte demokratiseringen fra begynnelsen og så ikke noe poeng i å delta i en prosess som var korrump og styrt av personer fra av det gamle regimet. De mente at de var de «ekte» revolusjonære og at de som hadde deltatt i prosessene, møtt SCAF og deltatt i parlamentsvalget, hadde sveket revolusjonen. De to aktivistene forsøkte heller å jobbe for revolusjonen fra Tahrir-plassen, gjennom demonstrasjoner og kunstnerisk arbeid (Tahrir-aktivister 2012 [intervju]).

Menneskerettighetsarbeider (2012 [intervju]) hevdet at dette var et problem under oppløpet til parlamentsvalget. De revolusjonære splittet seg i flere og flere fraksjoner ettersom dagene gikk, og mange grupper ville ikke akseptere den pågående prosessen. De valgte å stå utenfor istedenfor å samarbeide med de andre revolusjonære om å forsøke å få politisk innflytelse via politiske institusjoner, og ikke bare via Tahrir-plassen. Forsker (2012 [intervju]) forklarte det med at mange var uenige i om Egypt var i en politisk transisjon eller en fortsettende revolusjon.

De av de unge som deltok i den SCAF-styrte prosessen, blant annet representanter fra den største revolusjonære ungdomskoalisjonen, sluttet seg til de andre nye og gamle partiene som skulle delta i valget, mens resten ville fortsette å kjempe for en større forandring ved hjelp av midlene fra 25. januar-opprøret. Innenfor den sekulære fløyen førte dette til en splittelse mellom de revolusjonære, som ville fullføre revolusjonen og ikke hadde troen på at det var mulig under SCAF, og resten: pragmatikerne og representanter fra de mer revolusjonære fra opprørsstyrken som hadde troen på at de kunne påvirke landets utvikling via de nye demokratiske institusjonene, og ikke bare fra Tahrir-plassen. For å ta opp kampen med FJP og de andre islamistpartiene forventet mange at de sekulære partiene og bevegelsene med lignende programmer og strategier ville slå seg sammen og forme koalisjoner. Mange gjorde også det, spesielt etter at det ble klart at partiene kunne stille med PR-lister, og allianser og

felles lister dukket opp, men ble stadig oppløst på bakgrunn av uenigheter (Journalist1 2012 [intervju]; Professor 2012 [intervju]; Sharp 2011: 13-14). Da 28. november 2011 kom, og det var klart for Egypts første parlamentsvalg etter Mubaraks fall, var det tre koalisjoner som utmerket seg som hovedkonkurrenter: (1) Den *Demokratiske Alliansen* (MBs FJP, Al-Karama partiet (sosialist), al-Hadara og Arbeiderpartiet), (2) den *Islamistiske Alliansen* (de fleste salafistpartiene, inkludert Al-Nour, Al-Asala), den *Egyptiske Blokken* (en sekulær allianse bestående av de Frie Egypteres Parti, Al-tagammu partiet og det egyptiske sosialdemokratiske parti). I tillegg til en rekke selvstendige partier, som for eksempel Egypts eldste parti, Al-Wafd, Revolusjonen fortsetter-alliansen, Al-Adl partiet, al-Wasat, Nasserist partiet og selvstendige kandidater (Sharp 2011: 13-14; Carnegie Endowment 2012).

Før valget trådte i kraft støtte imidlertid prosessen på noen nye store utfordringer som endte opp med et nytt stort masseopprør i Egypt. «Det andre opprøret» var så voldsomt og så tett opp til valget at mange trodde det ville være umulig å gjennomføre det. Parlamentsvalget gikk likevel etter planen, men det var mange som tvilte på det da harde kamper utfoldet seg på og rundt Tahrir-plassen i november.

5.3.3 Oppsummering

I samsvar med den hastige demokratiseringsplanen ble parlamentsvalget holdt under ett år etter Mubaraks avgang. Før dette endret SCAF valgloven og politiske partier ble formet. Valgloven så ut til å være tilrettelagt for en bred representasjon, men i praksis viste det seg at loven begrenset representasjon av kvinner, minoriteter og nye politiske partier. I forkant av valget vokste det frem en mengde nye partier som forsøkte å bygge organisasjoner, holde kampanjer og mobilisere støtte. De sekulære partiene hadde problemer med å ta opp kampen mot islamistene. De manglet islamistenes brede sosiale base, organisasjonsferdigheter og en sterk politisk appell. Den mer reformistiske delen av opposisjonen hadde større organisasjonsproblemer, og i likhet med Indonesias pro-demokratiske front hadde de egyptiske ungdomsgruppene problemer med å tilpasse seg det nye klimaet. Den korte perioden før valget, en voksende følelse av å bli politisk marginalisert og fragmentering gjorde det vanskelig for de unge bevegelsene å hevde seg i valget. De manglet en politisk strategi og splittet seg i flere grupper og koalisjoner. I likhet med Indonesias valgprosess førte den hastige valgprosessen i Egypt til problemer med organisering i forkant av valget og begrenset mulighetene for bred representasjon. Utviklingen svekker det liberale argumentet.

Tilhengere av det transformativ argumentet vil trolig forklare representasjonsproblemene med fraværet av institusjoner som fremmer folks mulighet til lik representasjon. I tillegg til maktforhold som begrenser inkluderingen av mer reformistiske krefter, som kunne presse frem institusjoner for økt representativitet og kapasitetsbygging. Tilhengere av institusjoner først argumentet er generelt skeptisk til en hastig demokratiseringsprosess, fordi det kan skape uro og misbruk av svake institusjoner, og ikke på grunn av svak representasjon.

5.4 Det andre opprøret – tilbake på Tahrir-plassen

19. november 2011, kun ni dager før valgstart, strømmet demonstrantene tilbake på Tahrir-plassen. «Det andre opprøret», som det senere ble hetende, lignet på 25. januar-opprøret. Tusenvis av unge egyptere kjempet mot forhatte politistyrker og makthaverne, men denne gangen var Mubarak byttet ut med SCAF. I løpet av de første månedene etter 11. februar 2011 ble det mer og mer åpenlyst for de revolusjonære og opposisjonen generelt at én general var skiftet ut med nye generaler, som ikke skilte seg så mye fra Mubarak. Inntrykket av og holdningen til SCAF, hadde forandret seg (ElGindy 2012: 90-92; Sharp 2011: 14;). De var ikke lenger en del av «folket», men symboler på det gamle regimet. Mange representanter fra opposisjonen som hadde vært i forhandlinger med SCAF var skuffet over rådets manglende samarbeidsvilje. I tillegg var mange sjokkerte over at regimet tok i bruk vold ovenfor fredelige demonstranter, uten at SCAF, reagerte (Forsker 2012 [intervju]; Journalist1 2012 [intervju]). De unge revolusjonære opplevde også en stadig sterkere svertetekampanje fra SCAF som forsøkte å tegne et bilde av demonstrantene som en «fare» for landets fremtid og skapt av utenlandske aktører. Samtidig hadde ikke de sekulære pragmatikerne klart å forsone seg med resultatet fra folkeavstemningen og SCAFs demokratiseringsplan, og kom med nye forsøk på å påvirke prosessen (ElGindy 2012: 96-98). Til sammen førte dette til et spent klima i opptakten til valget, som toppet seg da SCAF la frem Selmi-dokumentet.

5.4.1 Grunnlovsprinsippene

I perioden mellom folkeavstemningen i mars og valget i november fortsatte noen sekulære å kjempe for å ha grunnlovprosessen før parlamentsvalget. Grunnlovsforkjemperne bestod av en gruppe sekulære egyptere som så ut til å frykte islamistene mer enn militærstyret. Kampen om grunnloven hadde gått over i en mer prinsipiell kamp mot et mulig islamistisk styre. Disse sekulære demokratenes kamp for å skrive grunnloven først, styrte dem bort fra kampen for

demokrati. Det de fryktet mest av alt var nettopp et demokrati hvor folket fritt ville gi stemmene sine til islamistene (Brown 2011e; Lynch 2011). I dette klimaet utviklet det seg en ide om å skrive et sett med grunnlovsprinsipper som skulle fungere som retningslinjer for grunnlovsreformen. Ifølge Professor (2012 [intervju]) skulle prinsippene være separate og overordnet grunnloven, slik at de som fikk i oppgave å forfatte den måtte respektere prinsippene.

Ulike forslag til prinsipper ble langt frem og diskutert i media, og for å imøtegå de sekulære og roe ned protestaktivitetene opprettet SCAF en komité som skulle komme med et forslag til prinsipper. I tillegg omrokkerte de kabinettet på nytt (Sharp 2011: 14). Islamistene var ikke fornøyd med utviklingen og følte at SCAF og de liberale hadde gått bak ryggen deres. De mente at avtalen om prinsippene var beregnet på å begrense parlamentets, og MBs, innflytelse over grunnlovsreformen. Mange av de unge revolusjonære reagerte også på at noen sekulære hadde gått til SCAF, som ble ansett som fienden, og inngått en avtale med dem. Det førte til nye interne splittelser innad i den sekulære fløyen. I et forsøk på å roe ned situasjonen ble det igangsatt forhandlinger mellom de sekulære og islamistene, og de forsøkte å komme til enighet om et sett av prinsipper. Ikke overraskende endte forhandlingene i slutten av august uten at partene var blitt enige. Ideen om prinsippene så ut til å dabbe ut, helt til november da vise statsminister Ali al-Salmi, overraskende presenterte et utkast prinsipper (Sharp 2012: 14-15; Journalist1 2012 [intervju]; Journalist2 2012 [intervju]).

Dette utkastet som ble kalt for Salmi-prinsippene, var tydelig beregnet på å øke makten til militæret på bekostning av de politiske partiene. Militæret hadde utnyttet situasjonen og de liberales frykt for islamistene til å skape et sett av prinsipper som kunne sikre deres makt og posisjon selv etter at transisjonen var over (Ottaway 2011b; Sayigh 2011). Professor (2012 [intervju]) fortalte at dokumentet inneholdt noen av prinsippene som hadde vært diskutert i media, men at det i tillegg inneholdt noen artikler for å bevare militærets privilegier. Noen av de mest kontroversielle prinsippene var: fravær av parlamentarisk oversyn over militærets forsvarsbudsjett, en bestemmelse som sier at de folkevalgte må få godkjenning av militæret for å foreslå og vedta lover som påvirker militæret, en bestemmelse som gir militæret myndighet til å anke den nye grunnloven til høyesteretten hvis de føler at den bryter med noen av militærets konstitusjonelle deklarasjoner, et prinsipp som sier at militæret kan oppnevne 80 av de 100 medlemmene i den planlagte grunnlovskomiteen og en bestemmelse som gir

militæret myndighet til å utnevne en ny grunnlovskomiteé hvis den opprinnelige ikke klarer å bli enige om en ny grunnlov innen seks måneder (Sayigh 2011).

5.4.2 Opprøret

SCAFs nye prinsipper satt opposisjonen i kok. MB og mange aktivister var raskt ute med å motsette seg prinsippene og true med masseprotester hvis det ikke dokumentet ikke ble trukket tilbake. Noen representanter fra opposisjonen hadde vært i konsultasjon med al-Salmi og i følge skriftlige og muntlige kilder sagt seg villige til å støtte utkastet. Det var representanter fra den pragmatiske delen av den sekulære opposisjonen, som hadde gått så langt i sin kamp mot islamistene at de var i ferd med å godta et sett av prinsipper som helt klart var alt annet enn demokratiske (Brown 2011c; Journalist1 2012 [intervju]; Forsker 2012 [intervju]). Mange tusen egyptere gikk mot Salmi-dokumentet og 18. november 2011 flokket sekulære og islamistiske aktivister seg på Tahrir-plassen for å protestere mot militærets innblanding i grunnlovsutformingen (Sharp 2012: 14).

Etter som protestene økte i intensitet, og flere og flere sluttet seg til, formet det seg etter hvert et nærmest enstemmig krav om at SCAF måtte fratrukke og gi fra seg makten til et sivil overgangsstyre. De hevdet at militæret ville utsette overgangen til demokrati og forsøkte å beholde makten etter presidentvalget. SCAF hadde ikke satt noen dato for presidentvalget, annet enn en forsikring om at det ville bli holdt i 2012 eller 2013. Protestantene fryktet at generalene forsøkte å sikre at det nye systemet i Egypt aldri ville true deres posisjon og interesser. Militæret, som først hadde blitt mottatt som helter, ble nå beskrevet som fiender (Brown 2011c; Sharp 2011: 14; ElGindy 2012).

Demonstrasjonene fortsatte og ble mer voldelige, og militæret var ikke lenger så tilbakeholdne med å benytte vold mot demonstrantene, enten ved bruk av opprørspolitiet, *balpigiya* (som for øvrig betyr bøller) eller soldater. Etter syv dager med protester på Tahrir-plassen og i flere egyptiske byer, ble 45 demonstranter bekreftet omkommet og over 300 såret. Det etterlengtede parlamentsvalget så ut til å henge i en tynn tråd. Bilder av et brutalt militære i kamper med demonstranter ble distribuert via internett og andre medier. For å forsøke å kvele det økende sinnet på gatene oppnevnte militæret en ny statsminister og erklærte at presidentvalget skulle holdes før juni 2012. Samtidig insisterte de på å holde parlamentsvalgene som planlagt. Protestantene var ikke fornøyde og krevde en slutt på

militærstyret. De drev en desperat kamp for å få gjennomslag for en utsettelse av valgene og en umiddelbar maktoverføring fra militæret til et sivil styre. (Hilal og Elgindy 2011).

Til tross for harde kamper, gikk valget som planlagt og overraskende rolig 28. november 2011. SCAF ble sittende ved makten, men deres håndtering av opprøret hadde gitt dem dårlig publisitet og et frynset rykte, både i og utenfor Egypt. Mange mennesker mistet livet og enda flere ble såret, men til tross for videoer og bilder som dokumenterte soldatenes brutale angrep på protestanter nektet, SCAF for å ha tråkket feil. Isteden rettet de skylden mot en mystisk tredje part, sponset av utenlandske agenter. Det samme gjentok seg noen uker etter, i desember, og resulterte i 17 døde demonstranter og 700 sårede. Fra disse demonstrasjonene ble en nå berømt video av soldater som brutalt banket en ung kvinne avkledd til bh-en, spredt. SCAF tok heller ikke da på seg noen skyld for det som hadde hendt og fortsatte å spre sin propaganda om aktivister sponset av utlandet (ElGindy 2012; Amnesty-rapport 2011).

5.4.3 Valgresultatet

Valgavviklingen gikk relativt fredelig for seg. En ny bølge med protester i midten av desember satt en demper på oppslutningen, men valget fortsatte som normalt og oppslutningen var fortsatt høy, på nesten 60 prosent (ElGindy 2012: 90). Mange av protestantene virket likevel desillusjonerte i løpet av de første dagene. En del av de som hadde bestemt seg for ikke å stemme i protest mot militæret, endte likevel opp med å gå til valglokalet, men opplevde valget som «bittersweet». De hadde liten tillit til prosessen, men følte likevel et behov for å delta i det første valget i det «nye» Egypt som de hadde vært med på skape (Leila Fadel 2011). Den overraskende rolige og vellykkede gjennomføringen av valget var en seier for SCAF. Det viste at det, til tross for ti dager med intense protester hvor demonstranter hadde krevd deres avgang, var mange som var villige til å delta i prosessene deres. Ut på ettermiddagen den første dagen gikk demonstrantene i skift for å stemme fra Tahrir-plassen (Londono og Fadel 2011).

Etter en og en halv måned med valg, var resultatene for Majlis al-Sha'ab klare. Og ikke uventet så islamistene ut til å dominere to tredeler av setene i parlamentet. MBs allianse, Den Demokratiske Alliansen, med Frihet og Rettferdighetspartiet i spissen, vant flest seter og FJP sikret seg ca. 45 prosent av setene i parlamentet. Den islamistiske alliansen med de ultrakonservative salafistpartiene fikk ca. 25 prosent. Den Egyptiske Blokken fikk ca. 7 prosent, mens det andre store sekulære partiet Al-Wafd fikk ca. 8 prosent av setene (Carnegie

Endowment 2012). Tidligere medlemmer av NDP er forventet å ha fått rundt 5 prosent seter fra ulike partier og lister. Tjueen av partiene i valget klarte ikke å komme over sperregrensen (Lavi 2012).

5.4.4 Oppsummering

Kombinasjonen av en voksende misnøye med SCAF og den mangelfulle grunnlovserklæringen førte til et stort og voldelig opprør i Egypt i forkant av parlamentsvalget. I tråd med institusjoner først argumentet bidro hastig innføring av politisk liberalisering i fravær av sterke institusjoner til uro og voldelige konflikter i Egypt. Mangelen på klare retningslinjer og lover knyttet til den kommende grunnlovsreformen og presidentvalget førte til usikkerhet og forsøk på å endre prosessene til egen fordel. Denne utviklingen styrker institusjoner først argumentets fokus på sterke institusjoner. Samtidig er det grunn til å sette spørsmålstegn ved SCAFs intensjon som leder av demokratiseringsprosessen, med tanke på forsøket om å sikre egne privilegier ved hjelp av grunnlovsprinsippene. En slik utvikling kan svekke institusjoner først argumentets tro på moderate autokrater som best egnet til å lede en demokratisering. Transformasjonsargumentet fremhever også sterke institusjoner og kan sies å styrkes av utviklingen, mens det liberale argumentet svekkes av at de hastige prosessene skapte problemer for den videre demokratiseringen.

5.5 Drøfting av prosessene og demokratiseringsargumentene

I Indonesia inneholdt demokratiseringsprosessen elementer som er typiske for det liberale argumentet, med eliteforhandlinger, raske valg og liberale institusjoner. Senere ble også elementer fra institusjoner først argumentet tatt i bruk for å prøve å styrke institusjonene gjennom blant annet anti-korrupsjonsmål. Analysen av de første prosessene i Egypts demokratiseringsprosess har vist at demokratiseringen ikke ligner på en typisk liberale, institusjoner først- eller transformasjonsprosess, men derimot har en blanding av de to første. I likhet med situasjonen Indonesia var det forhandlinger mellom SCAF og aktører fra opposisjonen i perioden etter opprøret, men de egyptiske forhandlingene bar imidlertid preg av SCAFs rolle som leder av demokratiseringsprosessen. Militærrådet var en integrert del av det egyptiske maktapparatet og gled inn i rollen som leder for Egypt, istedenfor som leder av

forhandlinger mellom ulike parter som skulle legge en plan for den videre demokratiseringen. Selv om militæret i Indonesia også hadde en sentral rolle i demokratiseringsprosessen ble makten deres justert gjennom forhandlingene med de moderate aktørene, og senere klarte Indonesia å desimere militærets rolle gjennom blant annet desentralisering. I Egypt fikk militæret en mer dominerende rolle og andre parter ble ikke inkludert i forhandlinger på samme måte som i Indonesia.

Moderate autokrater?

SCAF kan fungere som et eksempel på institusjoner først argumentets «moderate autoritære ledere fra det gamle regimet». Selv om SCAF inviterte representanter fra opposisjonen til forhandlingsbordet, ble representantene frustrerte over hvordan SCAF lyttet til ideene og tilbakemeldingene deres, uten å ta hensyn til dem i prosessene. De unge trakk seg raskt fra forhandlingsbordet, mens den eldre generasjonen og pragmatikerne forsøkte å forhandle med SCAF, som vinglet mellom å støtte den sekulære og den islamistiske fløyen. Forhandlingene førte imidlertid ikke til noen forhandlet plan for overgang til demokrati, som anbefalt i følge det liberale argumentet. Derimot styrte SCAF demokratiseringsprosessen med en fast hånd. Som et militært organ har SCAF en klar hierarkisk struktur og foretrekker stabilitet fremfor uorden, et fokus som passer godt inn i institusjoner først argumentet. Gjennom prosessen med grunnlovsendringene viste SCAF at det var de som styrte prosessen og at de ikke hadde planer om å åpne opp for fullstendige demokratiske prosesser med det første. Først ville de sikre seg en sentral posisjon gjennom alle de kommende prosessene slik at de kunne ha kontroll over og sikre at utviklingen gikk i riktig retning, og ikke på bekostning av deres egne privilegier og landets stabilitet. Utnevnelsen av komiteen som skulle endre artikkelene i 1971-grunnloven ble gjort ovenfra, men var, i motsetning til Mubaraks grunnlovsprosesser, mer transparent. Personene i komiteen og hvilke artikler de skulle forandre på ble offentliggjort. På hvilke grunnlag disse personene ble valgt og i hvilken grad de var styrt av overordnede retningslinjer fra SCAF var derimot uklart.

Innad i opposisjonen førte debatten om grunnlovsendringene til en alvorlig splittelse mellom de sekulære og islamistene. I løpet av opprøret hadde egyptere, på tvers av religiøse og ideologiske skille linjer, stått sammen mot regimet, og det hadde sådd et håp hos mange om at de fortsatt ville ha mulighet til å samarbeide under de kommende prosessene og utfordringene. På denne måten kunne de fungere som en motvekt til det sterke og lite

inkluderende militærrådet. Prosessen med grunnlovsendringene bidro imidlertid til det motsatte. Den sekulære ”nei”-siden var skeptisk til endringene av hovedsakelig to grunner: For det første visste de at den islamistiske opposisjonen ville få et overtak i parlamentsvalget, og dermed også i den kommende grunnlovsreformen, hvis dokumentet ble vedtatt. I utgangspunktet skulle parlamentsvalget holdes allerede i juni, og den sekulære opposisjonen var klar over sin svake sosiale base og organisasjonskapasitet. De var derfor redd for at islamistene ville vinne en overveldende seier i valget, utnevne grunnlovskomiteen og sørge for en islamistisk fremtid for Egypt. For det andre var de skeptiske til å bygge det nye demokratiet på den gamle autoritære grunnloven. De opprettet derfor en kampanje for å overbevise egypterne om å stemme ”nei” og deretter endre demokratiseringsprosessen og skrive en grunnlov som skulle guide Egypt gjennom de kommende prosessene først. Islamistene var klar over sin støtte hos det egyptiske folket og visste at et hastig valg ville gå i deres favør. De hadde lenge vært utenfor den politiske prosessen, utsatt for mye undertrykking og ville ikke forspille sjansene sine til å få en sentral rolle i det «nye» Egypt.

Egypternes stemmer gikk i islamistenes favør, og endringene ble vedtatt. Islamistene hadde demonstrert sin styrke, SCAF hadde bevist at de kunne gjennomføre prosessen og de sekulære styrkene var blitt svekket. Kort tid etter kom SCAF med grunnlovserklæringen, en overraskelse for mange egypterne. Dette dokumentet var et produkt av SCAFs behov for å sikre sin posisjon i den videre prosessen. De ville sørge for at grunnloven ble skrevet mens de fortsatt hadde makt som presidentråd, og på denne måten hindre at deres egne privilegier gikk tapt i prosessen. Det var også det første tydelige tegnet på at de moderate autoritære restene fra det gamle regimet ikke var så motiverte til å styre landet i retning av et demokrati som kan utfordre deres posisjon og privilegier. En utvikling, som på grunn av de moderate autoritære lederne, beveger seg i retning av mer autoritære enn demokratiske prosesser svekker institusjoner først argumentet og dets overbevisning om at det er den beste og sikreste veien mot demokrati. Det gir Carothers og tilhengere av transformasjonsargumentet rett i sine antagelser om at moderate autokrater sjeldent er villige til å styre en transisjon i retning av et reelt demokrati, fordi det er synonymt med at de mister sin posisjon og svekker sine interesser.

Svake institusjoner og voldelige konflikter

Utviklingsforløpet i Egypts demokratisering er imidlertid mer lik det liberale argumentets anbefalinger enn institusjoner først argumentets fokus på å utsette liberalisering frem til de stabile institusjonene er på plass. I likhet med Indonesias demokratiseringsprosess inneholder SCAFs plan raske valg og institusjonsbygging som etter planen skal være fullført allerede i juni 2012. En slik prosess går ofte på bekostning av behovet for sterke institusjoner, som blant annet kan sørge for en sikrere og mer solid demokratisering. Institusjoner først argumentet er skeptiske til en slik utvikling fordi «countries taking early steps on the journey from dictatorship towards electoral politics are especially prone to civil and international war, violent revolution, and ethnic and sectarian bloodshed» (Mansfield og Snyder 2007:1). SCAFs hurtigløsning med grunnlovsendringene, istedenfor å sørge for en lengre og grundigere prosess, resulterte i et dokument som inneholder det Brown (2011c) referer til som ”landmines”, som venter på å gå av på grunn av mangel på klare retningslinjer for den videre prosessen. Dette førte i tråd med institusjoner-først argumentets argument til uro og voldelige konflikter i forbindelse med grunnlovsprinsippene og i forkant av parlamentsvalget. Mangelen på klare retningslinjer og lover knyttet til den kommende grunnlovsreformen og presidentvalget førte til mye usikkerhet og forsøk på å endre prosessene til egen fordel. Denne utviklingen styrker derfor institusjoner først argumentets fokus på sterke institusjoner. Det liberale argumentet svekkes også av at de hastige prosessene skapte problemer for den videre demokratiseringen, mens transformasjonsargumentet, som også er opptatt av sterke institusjoner, styrkes på bakgrunn av utviklingen.

Svak representasjon

En annen konsekvens av den hastige og elitestyrte demokratiseringen er problemene det fikk for representasjonen i forbindelse med parlamentsvalget. I Indonesia førte de liberale institusjonene og det kjappe valget til at det ble vanskelig for den mer reformistiske delen av opposisjonen å hevde seg i valget. I tillegg til opposisjonens egne problemer med organisasjonsbygging og fragmentering. I Egypt er det tendenser til lignende begrensninger og problemer. Den egyptiske valglov ble skrevet under den styrende eliten, SCAF, og inneholder klare begrensninger for de nye partiene og bevegelsene, samt kvinner og religiøse minoriteter. SCAF føyde seg etter opposisjonens krav om en større andel representanter valgt inn ved hjelp av PR-lister, og det var håp om at dette skulle føre til en bredere representasjon i det nye parlamentet. Sperregrensen, distribueringen av valgdistrikter og reglene knyttet til

omformingen av stemmer til seter, gjorde imidlertid sitt for at dette ikke skjedde. I tillegg inneholdt ikke valgloven mekanismer, som for eksempel kvoter, for å sikre representasjon av minoriteter og andre svakt representerte grupper, som kvinner..

Det var imidlertid ikke bare valgloven som bydde på problemer for deler av opposisjonen. For det første hadde de mer pragmatiske sekulære partiene problemer med å ta opp kampen mot islamistene. De manglet den samme brede sosiale basen, organiseringsferdighetene og et partiprogram som appellerte til egypterne. I et forsøk på å gjøre opp for dette flokket de seg i sentrum, og skapte uklare skillelinjer mellom partiene. Det førte til at det eneste tydelige skillet i opposisjonen var det mellom de sekulære og islamistene, og det reduserte de sekulæres valgsjanser betraktelig. Den mer reformistiske delen av opposisjonen, som hadde vært drivkraften bak opprøret, så ut til å ha enda større problemer med å organisere seg, og mange av de unge gruppene så heller ikke ut til å være interessert i å delta i SCAFs valgprosess. I følge flere av mine informanter manglet de unge en plan eller strategi for hva de skulle gjøre etter at opprøret var over. De hadde ikke utarbeidet et politisk program eller alternativ til det regimet de hadde vært med på å styrte, og når demokratiseringsprosessen begynte, startet også de unge revolusjonære å fragmentere seg. De opprettet nye grupper, koalisjoner og lagde subgrupper av tidligere organisasjoner fordi de var uenige om hvilke saker de skulle fronte i den nye fasen. Resultatet ble et mylder av ulike grupper, bevegelser og koalisjoner som jobbet for sine individuelle saker.

Det var noen som klarte å skape mer dynamiske organisasjoner enn andre, som den revolusjonære ungdomskoalisjonen, men de klarte likevel ikke å hevde seg verken i valget eller som utfordrer til SCAF. Andre ga opp eller manglet et ønske om å påvirke via de statlige institusjonene, og forsøkte heller å presse gjennom større forandringer ved å aksjonere og demonstrere. Det ble heller ikke gjort noen seriøse forøk på å skape bånd mellom de unge revolusjonære gruppene og de etablerte partiene, fagbevegelsen eller andre organisasjoner eller institusjoner som kunne forbedre sjansene til å påvirke den politiske utviklingen i Egypt. Resultatet av valget viser at det, i likhet med Indonesia, var de etablerte politiske styrkene som klarte å hevde seg, spesielt islamistene med MB i spissen. De sekulære styrkene og spesielt de unge revolusjonære, var dårlige representert i det nye parlamentet.

Den hastige valgprosessene førte med seg en valglov som begrenset representasjonene av nye partier og minoriteter. I tillegg fikk opposisjonen liten tid til å organisere seg i forkant av valget, selv om valget ble flyttet fra juni til november. Dette svekker det liberale argumentet,

fordi deres anbefaling om raske valg ikke førte til et tilstrekkelig representativt parlament. Argumentet har imidlertid rett i at den radikale opposisjonen ville få problemer med å organisere seg og få en svak forhandlingsposisjon i demokratiseringsprosessen. Dette argumentet fremmer ingen forklaring av hvorfor det er slik, men i følge det transformative argumentet skyldes det blant annet maktforhold, manglende muligheter og kapasiteter. Transformasjonsargumentet anbefaler å bygge inkluderende institusjoner for representasjon og kapasitetsbygging, slik at de kreftene som kan drive frem en reell maktforandring, får slippe til. Hvis ikke får man, i følge tilhengerne, ikke en reell demokratisering, men kun en justering av maktforholdene og en tilstedeværelse av demokratiske institusjoner som ikke er tilstrekkelig representative. Manglende inkluderingen av demokratiske krefter i demokratiseringsprosessene kombinert med en justering og ikke en transformering av maktforholdene, styrker derfor forklaringen til transformasjonsargumentet.

6 Grunnlovsreform, presidentvalg, friheter og rettigheter

De to neste prosessene i SCAFs demokratiseringsplan var grunnlovsreform og presidentvalg. I skrivende stund er prosessene enda ikke fullført og dette kapitlet begrenses derfor til å analysere de delene av prosessene som er gjennomført, samt refleksjoner over kommende hendelser. Sammen med kunngjøringen av demokratiseringsprosessen proklamerte SCAF sine forpliktelser til demokratiske verdier, friheter og rettigheter, samt et løfte om å oppheve unntakstilstanden. Analysen av prosessene vil derfor også vurdere hvorvidt disse løftene har blitt fulgt opp i løpet av demokratiseringen. Avslutningsvis følger et avsnitt som ser på den internasjonale responsen på utviklingen i Egypt, i forhold til økonomisk bistand og promotering av demokrati. Jeg vil først se på prosessen med grunnlovsreformen, deretter det planlagte presidentvalget etterfulgt av en vurdering av graden av friheter og rettigheter i Egypt etter 25. januar-opprøret og den internasjonale responsen.

6.1 Indonesia og de tre argumentene

I kapittel fem så vi at Egypts demokratiseringsprosess inneholder en blanding av innslag fra det liberale argumentet og institusjoner først argumentet. SCAF styrer overgangen med en sterk hånd i tråd med anbefalingene fra institusjoner først argumentet. Selve demokratiseringsforløpet, eller rekkefølgen til prosessene, ligner mer på det liberale argumentets anbefaling av raske valg og hastig innføring av demokratiske institusjoner, rettigheter og friheter. Fra Indonesia så vi at det liberale demokratiseringsforløpet blant annet skapte problemer i form av mangelfull representasjon, elitisme, svake institusjoner og korrupsjon. Analysen av de første prosessene i Egypts demokratisering avdekker lignende problemer, som følge av en hastig innføring av demokratiske institusjoner og prosedyrer. Raske valg og en begrenset valglov, kombinert med mangelfull inkludering av blant annet radikale aktører, bidro til å begrense muligheten for bred representasjon. Vold og uro blusset også opp som et resultat av svake institusjoner, noe som gjorde det mulig for SCAF og andre aktører å forsøke å tilpasse lovverket etter egen interesse. Hvis analysen av de resterende prosessene forsterker disse problemene, kan det bidra til å svekke det liberale argumentet ytterligere, til fordel for institusjoner først argumentet og transformasjonsargumentet. Analysen viser også tendenser til at SCAF kan lede demokratiseringsprosessen i en mindre

demokratisk retning for å vokte egne privilegier og makt. En videre utvikling i den retningen vil svekke institusjoner først argumentet. Det internasjonale engasjementet i Egypts demokratisering er også viktig for vurderingen av argumentene. Alle argumentene vektlegger internasjonal støtte basert på deres anbefalinger som avgjørende for en vellykket demokratisering. Graden av støtte og hvilken form for støtte internasjonale aktører har bidratt med i Egypt kan derfor også få betydning for demokratiseringsargumentenes gangbarhet i Egypt.

6.2 Grunnlovsreform

Den første store utfordringen til parlamentet var utnevnelsen av en grunnlovskomiteé som skal forfatte Egypts nye grunnlov. I følge grunnloverklæringen er det parlamentets oppgave og første steget i grunnlovsprosessen. Det neste steget er utarbeidelsen av et utkast til ny grunnlov, etterfulgt av en godkjenning i parlamentet og til slutt en folkeavstemning. Begrensningene knyttet til den eksisterende grunnlovserklæringen, og demokratiseringsprosessen generelt, førte til flere vanskeligheter i forbindelse med grunnlovsprosessen.

6.2.1 Grunnlovskomiteen

Det nye parlamentet fikk mulighet til å velge hvor mange av representantene i grunnlovskomiteen som skal komme fra parlamentet og hvor mange som skal hentes utenfra, men konflikten og problemet med mangelen på klare retningslinjer og regler som kunne guide utvelgelsen var likevel ikke løst. I følge grunnlovserklæringen skal de to kamrene i parlamentet velge hundre medlemmer, og fra et rent juridisk ståsted er saken klar (Brown 2012a; Professor 2012 [intervju]). Fra et politisk ståsted er det imidlertid ikke så enkelt. De sekulære partiene er i mot å la parlamentet bruke denne myndigheten gitt til dem av grunnlovserklæringen. I tillegg fikk de sekulære partiene og de selvstendige kandidatene kun omtrent 25 prosent av setene i parlamentet og 15 prosent i Shurarådet. De vil derfor heller ha flere fra representanter fra organisasjoner, foreninger og institusjoner utenfor parlamentet, som ut fra deres syn er bedre representanter for det egyptiske folk enn de folkevalgte i parlamentet. De sekulære mener at det å tillate parlamentet å velge grunnlovskomiteen vil føre til at islamistene får dominere arbeidet med dokumentet (Forsker 2012 [intervju]; Ottaway 2012a; Journalist1 2012 [intervju]).

På bakgrunn av grunnlovserklæringen har parlamentet mandat til å velge ut medlemmene av komiteen, og med den begrensede valgoppslutning til de sekulære, var det sannsynlig at de ville få en mindre andel representanter i komiteen enn islamistene (Ottaway 2012a). Debatten lyder kjent og i følge Professor (2012 [intervju]) henger den igjen fra mars. Det dreier seg fortsatt om det samme spørsmålet: «Skal parlamentet forme grunnloven eller skal grunnloven forme parlamentet» (Professor 2012 [intervju]). De samme spørsmålene som var sentrale da og den samme frykten for en islamistisk grunnlov, er fortsatt reell. De sekulære partiene hevder at islamistene vil forsøke å innføre en sharia-basert grunnlov, mens FJP benekter dette og hevder at de kun vil ha en grunnlov med referanser til islam (Forsker 2012 [intervju]; Professor 2012 [intervju]).

Parlamentet bestemte til slutt at grunnlovskomiteen skal bestå av femti representanter fra parlamentet, fordelt blant partiene etter andel seter i parlamentet, og femti offentlige personer, eksperter og representanter fra ulike foreninger og statlige organer. I tillegg skulle SCAF få ett medlem. Resultatet ga en overvekt av islamister i komiteen, og majoriteten av ikke-islamister valgte derfor å trekke seg fra forsamlingen. For å hindre at prosessen falt sammen tilbød islamistene å trekke ti av sine medlemmer og gjøre plass til flere sekulære. Det forandret ikke de sekulæres misnøye og som en siste utvei, i kampen mot en islamistisk grunnlov, bestemte seg for å gå rettens vei (Ottaway og Brown 2012).

6.2.2 Høyesterett

De sekulære styrkene gikk sammen om to søksmål. Et som utfordrer valgloven og selve grunnlaget for parlamentsvalget og et som utfordrer grunnlovskomiteen som er valgt av parlamentet. De håper på å få støtte fra SCAF, samt andre offentlige representanter som har boikottet forsamlingen. Foreløpig kan det ut til at SCAF gjør det, fordi de er redd for hva et sterkt MB kan gjøre med deres posisjon for å påvirke prosessen (Ottaway og Brown) 2012. Støttespillerne til de sekulære omfatter representanter fra Høyesterett, al-Azhar universitetet og mange kopterne. Andre aktører, inkludert ikke-islamistiske ungdomsledere og profesjonelle diplomater, har også vist misnøye med prosessen de er ekskludert fra.

Rettsapparatet er plassert midt i en politisk debatt som utfordrer dets kapasitet til å forholde seg nøytral i en sak som trolig blir avgjort i Høyesterett. Det vil være vanskelig for enhver selvstendig og upartisk rettsinstans å avgjøre hvor konstitusjonelt forankret noen av lovene eller avgjørelsene er, siden Egypt mangler et fullstendig grunnlovsdokument. Et annet

problem er at Høyesterett ikke ser ut til å være upartisk i og med at de selv har representanter som trakk seg fra forsamlingen (Brown og Ottaway 2012).

MB ser ut til å stå alene og er i en truet posisjon. Det er overraskende med tanke på den rollen de har spilt i de øvrige prosessene som en rolig og selvsikker aktør. Nå ser de ut til å være i krangel med alle former for politiske aktører i landet, og det virker ikke som om de har noen klar strategi for den videre prosessen. De kan slå hånden av de som boikotter og saksøker og hevde at det er resultatet av frustrerte og dårlige valgtapere, men det er en reell mulighet for at det vil provosere militæret, retten og andre institusjoner til å ta kontroll over hele prosessen (Ottaway og Brown 2012). Retten kan på sin side erklære valget for ugyldig og dermed dra slitne egyptiske velgere tilbake til valgurnene. De kan også ta en mer politisk avgjørelse ved å erklære at alle parlamentets handlinger frem til nå er ulovlige og dermed oppløse grunnlovskomiteen. Det er vanskelig å vite hvilken avgjørelse domstolene vil ta i denne saken siden de er en institusjon som ikke uttrykker sine meninger, men på bakgrunn av deres nøytrale stilling til SCAF og høyesterettsrepresentantene som trakk seg fra grunnlovskomiteen er det likevel grunn til å anta at avgjørelsen kan gå i de sekulæres favør. Hvilken retning prosessen da vil ta er kanskje enda vanskeligere å svare på. Kløften mellom de to sidene i politikken er blitt så dyp at det kan bli vanskelig å komme til en forsoning og den videre prosessen vil sannsynligvis bli alt annet enn lett (Ottaway og Brown 2012).

Hvis de erklærer dannelsen av grunnlovskomiteen som utilstrekkelig ville veien mot presidentvalget bli uklar (Brown 2012a). Det er også knyttet spørsmål til hva militæret kan finne på å foreta seg i en slik situasjon. Kan de oppløse parlamentet og skrive sin egen grunnlov? Grunnloven kunne neppe bli ferdig i mai, da presidentvalget etter planen skal starte. SCAF kan derfor miste sin posisjon som fungerende president når en nyvalgt president inntar stillingen i juni/juli 2012, før grunnloven er ferdig. De vil beholde sin posisjon som overhodet for militæret, men de kan risikere å miste noe av denne myndigheten til presidenten, som tidligere i prosessen har vært øverste militære leder. I tillegg risikerer de å miste en posisjon i grunnlovsprosessen og kontrollen over sine privilegier (Ottaway og Brown 2012). I februar/mars, da jeg snakket med informantene, understreket Professor (2012 [intervju]) at det var flere måter for militæret å sikre sine privilegier på enn gjennom grunnlovsprosessen. De hadde ikke hatt noen eksplisitte privilegier i 1971-grunnloven, men i realiteten var det annerledes. Det samme kan, i følge ham, skje nå også ved at ingenting konkret står skrevet i grunnloven, men at det likevel er en generell forståelse innad i regimet

om å sikre privilegiene. Han poengterer likevel at forskjellen nå er at Egypt har et folkevalgt parlament og snart også en folkevalgt president, og militærets privilegier vil derfor aldri være sikret. Andre hevdet at SCAF også ville forsøke å påvirke presidentvalget og forsøke å sikre at presidenten som blir valgt er en de kan stole på og som vil gi dem litt spillerom (Journalist1 2012 [intervju]; UNDP-ansatt 2012 [intervju]; Aktivist1 2012 [intervju]). Prosessen med presidentvalget er i skrivende stund ikke avsluttet, men nedenfor følger det en kort analyse av noen deler av prosessen som har vært gjennomført.

6.2.3 Oppsummering

Problemene forbundet med den hastige demokratiseringsprosessen forplantet seg til gjennomføringen av grunnlovsreformen. Rammene for utvelgelsen av grunnlovskomiteen var vage, basert på et dokument som mange hadde mistet tillitt til. SCAFs prosess med grunnlovserklæringen og kampen om Selmi-dokumentet hadde svekket legitimiteten til et grunnlovsdokument som allerede inneholdt flere svakheter. Deler av den sekulære opposisjonen ville hindre at den nye grunnloven ble skrevet av en komite med et islamistisk flertall. De viste at det grunnlaget prosessen baserte seg på var svakt og benyttet seg av muligheten det innebar, og tok saken til retten. Dette understreker at fravær av sterke institusjoner i en demokratisering er problematisk, og styrker institusjoner først argumentet og transformasjonsargumentet fordi de er opptatt av sterke institusjoner. Argumentasjonen til det liberale argumentet om at en rask demokratiseringsprosess er gunstig for en vellykket demokratisering er svekket.

I frykt for en demokratisering som fører til at islamister kommer til makten har en gruppe sekulære frontet utsettelse av valg til fordel for å skrive grunnloven først og henvendt seg til SCAF for å forsøke å hindre at grunnlovsprosessen ikke blir styrt av et folkevalgt islamistisk parlament. Dette ut i fra en frykt for at religiøst basert styre kan føre til innskrenkning av demokratiske verdier som åpenhet og frihet. Denne frykten for at tidlig demokratisering kan føre til at uønskede radikale krefter, som islamister, kommer til makten bærer likhetstrekk med institusjoner først argumentet. Tilhengerne av dette argumentet vil ordne med sterke institusjoner først, blant annet en solid grunnlov, og deretter holde valg og inkludere massene. Utviklingen i Egypt, hvor islamistene fikk en solid oppslutning i parlamentsvalget, kan være et eksempel på en farlig utvikling i mangel på sterke institusjoner i følge de som forfekter dette argumentet. Det er derfor viktig å spørre seg hvordan denne frykten for massedemokrati

og radikale krefter påvirker demokratiseringen. I Egypt forsøker denne gruppen sekulære å ugyldiggjøre et demokratisk valgt parlament og sørge for å få på plass en grunnlovskomite bestående av personer som ikke er folkevalgte og som de mener representerer befolkningen bedre. De promoterer en form for ordenspolitikk ved å stikke kjepper i hjulene for demokratiseringen istedenfor å hjelpe den fremover. De vil ha demokrati, men i en form som er i overensstemmelse med deres egne meninger og prinsipper, selv om det går på tvers av det majoriteten ønsker gjennom tidligere valg.

6.3 Presidentvalget

I følge demokratiseringsplanen er presidentvalget det siste leddet i SCAFs transisjonsprosess og skal markere en overføring av makt fra militæret til en sivil president. Nå ser det ut som om presidentvalget vil bli holdt og maktoverføringen fullført før grunnloven er ratifisert. Til tross for alle problemene med grunnlovsreformen vil det sannsynligvis ikke være aktuelt å utsette presidentvalget på grunn av reaksjonen det kan få fra opposisjonen. Det er heller ikke lovfestet at grunnloven skal ratifiseres før presidentvalget, og det foreligger allerede en midlertidig valglov til grunnlag for valget.

6.3.1 Valgloven og kandidatene

Reglene til Egypts første presidentvalg siden Mubaraks fall ble sluppet 30. mars 2011. De er en del av grunnlovserklæringen og fungerer sammen med presidentloven fra 2005. I følge loven må en eventuell kandidat sikre seg støtte fra 30 parlamentsrepresentanter eller anbefaling fra over 30 000 velgere fra minst 15 egyptiske guvernørstyrte provinser med minst 1000 anbefalinger per provins, eller nominasjon fra et parti som har minst en representant i parlamentet. Den aktuelle kandidaten må levere inn en detaljert oversikt over sin velstand og ha vært gjennom militærtjenesten eller fått unntak fra den. Den formelle registreringen av kandidater startet 10. mars og skulle være fullført 8. april. Denne måneden er ment å gi selvstendige kandidater nok tid til å samle sammen de nødvendige anbefalingene. Hvis ingen av kandidatene får mer enn halvparten av stemmene i første runde, vil de to med flest stemmer møtes i en ny runde 16-17 juni 2012. En ny president vil stå klar innen 21. juni, en tidslinje som gir militæret tid til å innfri erklæringen om å gi fra seg makten i slutten av juni 2012. Presidentkampanjen skulle offisielt begynne 30. april 2012 eller etter at listen med kandidater var klar (El-Din 2012).

Loven har fått kritikk for å ekskludere kandidater med to statsborgerskap eller som er gift med en utlending, og flere mente det var et bevist trekk for å hindre noen mulige kandidater fra å stille. Det var forventet at prosessen med utvelgelser og godkjenning av kandidater ville bli offer for mye kontrovers, noe det også ble. I 2011 var det mye spekulasjon rundt tre mulige kandidater: den velkjente diplomaten Amr Moussa, Mohamed El-Baradei og Abdel Moneim Abdoul Fotouh, en moderat islamist (Paciello 2011: 18; Sharp 2012:2-5). At El-Baradei trakk seg som kandidat var den første overraskelsen. I en offentlig uttalelse sa han at: «my conscience does not permit me to run for presidency or any other official position unless it is within a democratic framework» og hevdet at det tidligere regimet fortsatt styrte landet (Egypt Independent 2012a). Det største sjokket for mange var likevel kandidaturet til general Omar Suleiman, tidligere visepresident under Mubarak og kastet som leder av SCAF i startfasen av transisjonen. Mange hadde vært redd for at militæret ville stille med en kandidat i valget. Suleiman stilte som selvstendig kandidat og ikke som et medlem av SCAF eller som representant for militæret, men det var likevel veldig provoserende for mange. Suleimans nominasjon skapte sinne langs hele det politiske spekteret: islamister, venstrevendte, liberale og revolusjonære. Den andre nominasjon som møtte mye kritikk var MBs nominasjon av deres strategiske leder og finansierer Khairat el-Shater, noe som brøt med MBs løfte om å ikke stille med presidentkandidat. Hans nominasjon eskalerte spenningen mellom MB og SCAF. Regimets tidligere bannlyste organisasjon hadde nå majoriteten i parlamentet og i grunnlovskomiteen. De sekulære var åpenbart heller ikke fornøyd (Kirkpatrick 2012; Brown 2012b).

I begynnelsen av april var rundt 20 kandidater registret. I tillegg til de to overnevnte kandidatene inneholder listen blant annet Hazem Abu Ismail, en ultrakonservativ predikant, Ahmed Shafiq, tidligere statsminister under Mubarak, Mohammed Morsi, tidligere medlem av MB og trolig MBs plan B og Ayman Nour, den tidligere utfordreren til Mubarak i 2005. Nour ble diskvalifisert på grunn av en tiltale for fusk, men har anket avgjørelsen. Den eneste kvinnelige kandidaten, Bothaina Kamel, fikk problemer med å skaffe 30 000 signaturene og falt ut av kampen om jobben. Abdel Moneim Aboul Fotouh er en av de mest populære kandidatene, selv om han var en del av det tidligere regime. Han er populær blant mange egypterne på grunn av sin harde stilling ovenfor Israel i løpet av sin periode som Mubaraks utenriksminister. Han er også velkjent for SCAF, og noen analytikere mener at han sannsynligvis er deres favoritt (Egypt Independent 2012b; Brown 2012b). I følge en opinionsundersøkelse lansert i april av al-Ahram senteret for politiske og strategiske studier,

som ikke listet El-Shater og Suleiman, leder Moussa med støtte fra 31 prosent av 1200 egyptiske respondenter. Ismail kom ut av det som nummer to med 10 prosent av stemmene (Al-Ahram 2012).

6.3.2 Oppsummering

Den korte analysen av presidentvalget gir et begrenset innblikk i hvordan prosessen vil forløpe. Det er likevel mulig å trekke frem noen faktorer. For det første ser det ut til at valgloven til presidentvalget byr på noen av de samme problemene som ved parlamentsvalget i forhold til representasjon. Reglene for å stille som kandidater virker ekskluderende for mindre partier, grupper eller for minoriteter. Den eneste kvinnelige kandidaten klarte ikke å møte kravene fordi hun manglet de nødvendige signaturene, og ut i fra kandidatlisten ser det ut til at kun personer som enten har bånd til islamistiske partier med en sterk sosial base eller personer assosiert med det gamle regimet er representert. SCAFs manglende godkjenning av Ayman Nour er det også viktig å merke seg. Med tanke på hans sterke valg mot Mubarak i 2005 er Ayman Nour ikke en kandidat SCAF kan regne med at vil sørge for å sikre deres privilegier. Det kan tolkes som enda et tegn til at SCAF ikke er så godt egnet til å lede demokratiseringen.

6.4 Friheter og rettigheter – SCAFs brutte løfter

Et av kravene til demonstrantene i 25. januar-opprøret var opphevelsen av unntakstilstanden, som hadde vært en forhått del av det autoritære regimet siden Sadats tid. SCAF var tidlig ute med å love at de snart ville imøtekomme dette kravet (se Paciello 2011 og ICG 2011). En annen viktig sak for aktivistene var kampen mot det undertrykkende og voldelige opprørspolitiet. Forsker (2012 [intervju]) karakteriserer 25. januar-opprøret som en kamp mot politiet, som mange egyptere hadde hatt episoder med, enten i form av deres omfattende korrupsjon eller i form av voldelig undertrykking. Frihet til åpent å demonstrere og kritisere mot saker de anså som viktige, uten å bli slått ned på av et brutalt politi, var derfor en seier de revolusjonære håpte og trodde de hadde vunnet under opprøret. Inkluderingen og behandlingen av kvinner og koptisk kristne under opprøret hadde også tent håp for at deres rettigheter og friheter ville bli ivare tatt bedre etter 11. februar. I følge Human Rights Watch

(HRW 2012) og Amnesty International (2011) er listen med menneskerettsbrudd under SCAF's styre lang og mange av forhåpningene fra opprøret er ikke innfridd¹³.

HRW (2012) og Amnesty International (2011) rapporterer om maktmisbruk, tortur, angrep på fredelige protestanter, journalister og bloggere, og de er kritiske til SCAF's tydelige bruk av undertrykkende mekanismer fra Mubaraks tid (HRW 2012 og Amnesty 2011). Rapportene fokuserer på nødvendigheten av å reformere lover og politikk som omhandler sivile og politiske rettigheter og frihet i Egypt og peker på at opphevelsen av unntakstilstanden er en forutsetning for dette arbeidet.

6.4.1 Unntakstilstanden

Egypterne har levd under unntakstilstanden nesten kontinuerlig siden 1967 og uten avbrudd siden Mubarak ble president i 1981. Loven tillater myndighetene å forby offentlige samlinger og å anholde personer på udefinert tid, uten tiltale. I tillegg gir den autoritet til å stille personer overfor spesielle sikkerhetsdomstoler som ikke møter internasjonale rettferdighetsstandarder, de gir ingen mulighet for å anke og er kjent for å domfelle personer på bakgrunn av tilståelser kommet frem under tortur. Den gir også presidenten mulighet til å referere sivile til krigsretten hvor de tiltaltes rettigheter og domstolens uavhengighet ikke står like høyt i kurs som i en vanlig rettergang (HRW 2012: 6).

Mubaraks regjering brukte unntakstilstanden til å anholde over titusener egyptere, uten tiltale, i noen tilfeller i tiår og ofte av politiske årsaker. De benyttet loven til å arrestere politiske aktivister og dømme dem i krigsrett. I tillegg ble den brukt til å forfølge politikere fra venstresiden, journalister og bloggere (HRW 2012: 7). På bakgrunn av kravene fra aktivistene lovte SCAF å oppheve unntakstilstanden og i et møte med HRW sa en av generalene at de planla å oppheve den med en gang sikkerhetssituasjonen i landet tillot det. De fortsatte å komme med lignende løfter frem til 10. september da informasjonsminister, Osama Heikal, opplyste om at SCAF ville beholde unntakstilstanden frem til slutten av deres nåværende periode i mai 2012. I tillegg informerte Osama Heikal om at de utvidet bruken av loven til å dekke streiker og demonstrasjoner som forstyrret trafikken, så vel som spredningen av falsk informasjon som truet nasjonens sikkerhet. Det gikk utover bruksområdet til unntakstilstanden under Mubarak (HRW 2012: 8-9).

¹³ Dette underkapittelet baserer seg hovedsakelig på rapportene fra Human Rights Watch og Amnesty International.

Etter at SCAF overtok makten har de, i følge den militære domstolens egne uttalelser, arrestert og dømt mer enn 12. 000 sivile egyptere i krigsrett (HRW 2012 og Amnesty 2011). Under Mubarak var krigsretten forbeholdt mer høyprofilerte politiske saker, men SCAF har utvidet den til også å gjelde «vanlige» sivile som blir tatt i forbindelse med angivelige kriminelle aktiviteter (HRW 2012: 11). Flertallet ble dømt for kriminelle saker, inkludert voldtekt, våpenbesittelse, og ødeleggelse av eiendom og brudd på portforbudet. De dømte fikk alt fra flere måneders fengselsstraff til dødsstraff. I tillegg til disse sakene har også flere sivile blitt tiltalt for å fornærme eller kritisere militæret i protester, på internett, på TV eller i aviser. Politiske og menneskerettighetsaktivister, bloggere, kandidater til offentlige stillinger, kringkastere og journaliser er blant de stevnede. Noen har blitt sluppet fri etter avhør, mens andre har blitt tiltalt, anholdt og fått dommer i militære domstoler. Bothaina Kamel, tv-personlighet og nominert som presidentkandidat, ble avhørt av militære påtalemyndigheter etter å ha kritisert militære myndigheter på twitter og TV. 2. juni 2011 stevnet militære påtalemyndigheter al-Wafd journalist, Hossam al-Suwaifi, og redaktør, Sayyid Abdel Ati, etter at avisen trykte en artikkel hvor de hevdet at det var en politisk avtale mellom islamistpartiene og myndighetene. Sayyid Abdel Ati ble siktet for å ha publisert falsk informasjon og avventer videre straffeforfølgelsen. Et annet eksempel er arrestasjonen av protestanten Amr al-Beheiry, som ble dømt til fem års fengsel i krigsrett for protestaktiviteter. Han var fortsatt i fengsel i mars 2012, men fikk gjennom en anke 10. januar og venter på ny rettergang (HRW 2012: 11).

SCAFs bruk av unntakstilstanden betyr at egypterne fortsatt lever under en lov som gir myndighet til å anholde sivile uten grunn, når som helst og for udefinerte perioder. Det betyr også at det ikke er noen meningsfull juridisk granskning eller rett til å anke dommen. I et slikt miljø, og i lys av bruken av unntakstilstanden til å anholde regimekritikere, har egypterne ingen forsikring mot at de ikke blir straffet hvis de kritiserer myndighetene. I tillegg har SCAF brukt gamle lover og iverksatt nye som kriminaliserer demonstrasjoner og begrenser ytringsfriheten og samlings- og organisasjonsfriheten.

6.4.2 SCAF's kamp mot media, aktivister og organisasjoner

Egyptis straffelov inneholder artikler som kan gi fengselsstraff og bøter for ytringer ansett som ærekrenkende for individer eller statlige institusjoner, forstyrrer offentlig orden eller er skadelig for Egyptis image. Bestemmelsene tillater domstolen å dømme personer som har ytret

noe som kan anses å være fornærmende eller skadelig. De kriminaliserer også ytringer som angivelig sprer falsk informasjon, skader offentlig moral eller fremmer forandring av den eksisterende politiske ordenen. SCAF har benyttet seg av bestemmelsene for å begrense ytringsfriheten til journalister, aktivister, bloggere og kringkastere (Amnesty 2011. 9-11).

SCAF har blant annet presset tv-kanaler til å kansellere programmer, aviser til å holde tilbake utgaver og redaktører, medieiere og journalister til å holde seg innenfor området av hva som er tillatt når det kommer til kritikk av SCAF og saker som «kan true den nasjonale sikkerheten». Og mer ekstremt; selvstendige TV-kringkastere har opplevd raid fra sikkerhetsstyrkene, ofte i forbindelse med voldelige demonstrasjoner. Slike raid har blitt utført på både nasjonale kringkastere og internasjonale byråer. Al-jazeeras avdeling i Kairo ble raidet 11. september 2011, etter at de hadde rapportert om voldelige protester foran den Israelske ambassaden 9. september 2011. Informasjonsministeren hevdet at angrepet på Al-jazeera var en sak om suverenitet og sa at «This was the only channel operating in Egypt without license. There was not any respect to Egypt laws». I løpet av et koptisk opprør 9. oktober 2011, ble kontorene til 24TV og Al-Hurra raidet av sikkerhetstyrker (Amnesty 2011, 12-13).

Voldelig behandling av demonstranter

I april 2011 godkjente SCAF en lov som kriminaliserer deltagelse i streiker og demonstrasjoner som «obstruct public works». Loven pålegger finansielle straffer for streiker og demonstrasjoner på mellom 20 000 og 50 000 egyptiske pund til de som i løpet av unntakstilstanden tar til ordet for eller deltar i slike samlinger (HRW 2012: 38) Likevel har demonstrasjoner fra alle sektorer av det egyptiske samfunnet fortsatt siden 25. januar-opprøret. Etter hvert ble demonstrasjonene i økende grad rettet inn mot SCAF, og protestanter ble derfor mer utsatt for reaksjoner fra SCAF. For å hindre demonstrasjoner har sikkerhetsstyrkene brukt tåregass, køller, gummikuler og skarpe skudd, i tillegg til militære kjøretøy (Amnesty 2011: 18-20).

Den første rapporten om voldelige angrep på demonstranter etter 25. januar-opprøret kom i forbindelse med nye demonstrasjoner 9.mars 2011, kun en måned etter opprøret. I følge kilder Amnesty har snakket med opplevde demonstrantene svært voldelige sikkerhetstyrker. Aktivist (2012 [intervju]) og Tahrir-aktivts1 (2012 [intervju]) fortalte om møter med et brutalt politi, og at de ikke var overrasket, men sjokkert over denne brutaliteten bare uker etter

«revolusjonen». Forsker (2012 [intervju]) fortalte også at flere av de unge aktivistene hun hadde intervjuet etter opprøret hadde fortalt lignende historier. Flere ble slått og anholdt. I tillegg utsatte soldater kvinner for «jomfrutester», hvor minst 18 kvinner ble arrestert og slått før de ble fraktet til et fengsel, ble avkledd og «jomfrutestet» av en mann iført hvit legefrakk. Denne saken fikk mye medieoppmerksomhet og malte et bilde av et nytt Egypt i gammel forkledning (Amnesty 2011: 19; Forsker 2012 [intervju]).

Det koptiske opprøret 9. oktober 2011 skapte nye sjokkbølger i og utenfor Egypt. Den fredelige koptiske protestaksjonen ble voldelig oppløst av sikkerhetsstyrkene og tjuåtte personer, inkludert en soldat, anslås drept i sammenstøtet. Bilder og videoer av protestene, lagt ut på internett, viser militære kjøretøy som kjører mot protestanter med høy fart i folksomme områder. Leger som tok seg av de sårede og døde, fortalte om kropper som var knust under vekten av kjøretøy og om sår fra kulehull. SCAF startet en etterforskning av hendelsene, men til dags dato har ingen fra sikkerhetsstyrkene blitt holdt ansvarlig (Amnesty 2011: 26-27; Sharp 2011: 15; ElGindy 2012: 96-97). 2. november publiserte det nasjonale rådet for menneskerettigheter (NCHR) resultatene fra sin etterforskning. I følge rapporten døde 17 koptere under vekten av militære kjøretøy, og NCHR ba myndighetene om å opprette en selvstendig komite for videre etterforskning. Fra opprørene i november og desember ble det også rapportert om omfattende voldsbruk (Amnesty 2011: 18-22.).

SCAF propaganda

I tillegg til det voldelige angrepet på aktivister og protestanter har SCAF portrettert aktivistene som forrædere og anarkister, finansiert av utlendinger. De unge idealistene som ble fremstilt som helter i forbindelse med 25. januar-opprøret, ble etter hvert omtalt som sabotører som forsøker å destabilisere Egypt (Masoud og Ingalls 2012). Ved bruk av et mektig virkemiddel, statlig media, har SCAF tegnet et bilde av aktivistene som en gruppe bøller som forsøker å ødelegge Egypts fremtid. De har sørget for å skille ut et bilde av de «nye» aktivistene fra heltene forbundet med 25. januar-opprøret. Denne propagandaen ser ut til å ha bidratt til å splitte den egyptiske befolkningen. Vanlige folk som vil ha tilbake livene sine, er sinte på aktivistene som forstyrrer de dagliglivet, og hindrer dem i å tjene sårt tiltrengte penger (Fadel 2011b). Mange vil heller ha stabilitet enn radikale forandringer, og har vært en god målgruppe for SCAFs propaganda. I følge Journalist2 (2012 [intervju]) er dette et resultat av informasjonsgapet mellom de mer velstående egypterne, med tilgang og

ressurser til å tilegne seg ulik informasjon, og de fattige som ser på de statlige TV-kanalene, hører på det SCAF har å si og har større behov for stabilitet for å overleve. Professor (2012 [intervju]) og UNDP-ansatt (2012 [intervju]) er av samme oppfatning. De poengterer at for denne delen av befolkningen er den daglige inntekten viktigst, og de stoler på at militæret er de som best kan gi dem denne stabiliteten. 6. april-grunnlegger (2012 [intervju]) fortalte at aktivister fra 6. april-bevegelsen og andre ungdomsgrupper har gått sammen for å forsøke å vise folket hvem militæret egentlig er. De har startet en kampanje som heter Liars og stiller seg opp i ulike fattige nabolag i Kairo for å vise bilder og forklare hvor brutalt politiet og militæret er. Gjennom slike kampanjer håper de å vinne tilbake noe av støtten fra demokratiseringens tidlige faser. Han fortalte også at de har trappet ned på protestaktivitetene fordi de gamle virkemidlene ikke fungerer lenger.

Journalist1 (2012 [intervju]) hevder at SCAF for det første klarte å spre et bilde av aktivistene som farlige - og produsert av en utenforstående og mystisk tredje hånd. For det andre begikk også aktivistene noen feil som bidro til å forsterke dette bildet. De tok alltid den radikale løsningen, med radikale krav og demonstrasjoner som påvirket folks daglige liv. Istedenfor å forsøke å tilpasse seg det nye klimaet og danne brede organisasjoner, fortsatte de å gå ned på Tahrir-plassen, og for hver gang de samlet seg på plassen mistet de mer og mer støtte. Aktivistene burde, i følge ham, heller forsøkt å appellere til egyptere generelt ved å ta til orde for en politikk som kan komme dem til gode, og samtidig bygge organisasjoner som gir dem større innflytelse oppover i det politiske systemet. Til tross for dette er han enig med de andre informantene når det gjelder SCAFs hardhendte behandling av aktivister (Journalist1 2012 [intervju]).

Angrepene på NGO-er

Når det gjelder organisasjonsfrihet hadde Mubaraks regime sørget for strenge begrensninger og et komplekst sett av lover, erklæringer og unntakstilstandsmakt for å kontrollere friheten. Dette innebar restriksjoner om å forme politiske partier, foreninger, arbeiderforeninger og NGO-er. 28. mars 2011 kom SCAF med en lov som gav politiske partier lov til å etablere selvstendige partier ved å registrere seg for partikomiteen når de hadde møtt kravene i partiloven. Under press, og i konsultasjon med selvstendige arbeiderforeninger og grupper for arbeiderrettigheter, presenterte arbeidsministeren et nytt utkast om arbeiderforeninger som tillot dannelse av selvstendige foreninger og fjernet kravet om medlemskap i den statlige

arbeiderforeningsføderasjonen. Det var et stort steg bort fra Mubaraks restriksjoner. Det var imidlertid ett unntak. SCAF opphevet ikke restriksjonene til NGO-er. Isteden satte de i gang en omfattende etterforskning av flere NGO-er som arbeider med demokrati og menneskerettigheter (HRW 2012: 28-31).

Under den gamle assosiasjonsloven må alle NGO-er på over ti medlemmer som jobber med sosial utvikling registrere seg hos departementet for sosial solidaritet. I tillegg forbyr loven, i en artikkel fra 2002, at gruppene jobber med saker som kan bli ansett som truende for den nasjonale enheten eller offentlig orden eller moral. (Ottaway 2012b). 12. juli 2011 ba ministeren for planlegging og internasjonalt samarbeid, Faiza Mohamed Abul Naga, en gjenværende minister fra Mubaraks tid, justisdepartementet om å etterforske finansieringen av organisasjoner i Egypts sivilsamfunn (Amnesty 2011: 16-17). Nagas etterforskning førte til en offensiv mot en rekke nasjonale og internasjonale NGO-er. Offensiven inkluderte de internasjonale Freedom House, NDI (National Democratic Institute), IRI (International Republican Institute) og det internasjonale senteret for journalister. 43 NGO-ansatte, inkludert 19 amerikanere, ble tiltalt for å ha distribuert ulovlig utenlandsk finansiering ”with the intention of destabilizing Egypt’s security” (Yezid Sayigh 2012). Mange av disse hadde forsøkt å registrere seg under Mubarak, uten respons. I et offentlig utspill om tiltalene hevdet Naga at den egyptiske regjeringen hadde rett til å utvise NGOene uten lisens og at de bidro til å destabilisere landet (Londono 2012). Det skapte sterke reaksjoner fra den amerikanske regjeringen i Washington, som truet med å stoppe den sårt tiltrengte bistanden til Egypt. 1. mars 2011 fikk femten utenlandske NGO-arbeidere tillatelse til å reise fra Egypt, og en talsmann for USA sa at det var et positivt steg i retning av en løsning på situasjonen. Men regjeringens straffeforfølgelse pågår fortsatt og saken mot utlendingene er ikke frafalt (Rogin 2012)

6.4.3 Kvinner og religiøse minoriteter

Kvinnenes deltagelse i opprøret, og måten de der ble behandlet, økte forventningene til en forbedring av kvinners rettigheter i Egypt. Forventningene, både i og utenfor Egypt, har imidlertid enda ikke blitt innfridd. I kapittel fem så vi at SCAF fjernet kvinnekvoten som kunne sikret kvinnelig representasjon i parlamentet. I tillegg har det blitt gjort lite for å få flere kvinner innvalgt i parlamentet eller som presidentkandidat. Den eneste kvinnelig nominerte, Bothaina Kamel, falt ut av kampen fordi hun ikke klarte å møte kravene (Egypt

Independent 2012b; Brown 2012b, ElGindy 2012). «Jomfrutester» og rapportering om en oppblomstring av trakassering som lenge har vært et stort problem i Egypt, tyder på at lite har forandret seg. Kvinnerettighetsaktivister og organisasjoner som demonstrerte på den internasjonale kvinnedagen, 8. mars 2011, ble angrepet både verbalt og fysisk av motstandere uten at sikkerhetstyrkene blandet seg inn (Amnesty 2011: 26).

Den enhetlige ånden under 25-januar-opprøret førte også til håp om at diskrimineringen av religiøse minoriteter, og da spesielt kopterne, ville forbedre seg. I grunnlovserklæringen står det at «(the) Law applies equally to all citizens, and they are equal in rights and general duties. They may not discriminate against due to race, origin, language, religion, or creed» (Amnesty 2012: 37). Likevel opplever religiøse minoriteter en fortsettende diskriminering av myndighetene. Angrep på koptisk kristne er spesielt utbredt og ser ut til å ha forverret seg siden SCAF tok makten. Maspero-angrepet 9.oktober 2011 viste brutaliteten kopternes fredelige demonstrasjon ble møtt med og, som nevnt ovenfor, er det fortsatt ingen fra sikkerhetstyrkene som er blitt ansvarliggjort for hendelsen. Religiøse sammenstøt er ikke uvanlig i Egypt, og koptisk kristne har gjentatte ganger bedt egyptiske myndigheter om å gjøre noe for å beskytte dem eller tiltale de som har angrepet dem. Statsministeren har annonsert at de har satt sammen en komite for å lage en anti-diskriminerings lov, men det har foreløpig ikke blitt iverksatt (Amnesty 2011: 37-39).

6.4.4 Oppsummering

SCAFs løfter om liberalisering av friheter og rettigheter og opphevelsen av unntakstilstanden har ikke blitt fulgt opp på en tilfredsstillende måte i følge rapporter fra Amnesty International og Human Rights Watch, og flere av mine informanter. I løpet av SCAF's periode som fungerende presidentråd har de ikke bare opprettholdt unntakstilstanden, men også utvidet den. Samtidig har de også benyttet andre undertrykkende lover fra Mubaraks regimet og vedtatt nye for å hindre kritikk av militæret og protester som «skaper uorden». Journalister og aktivister er stilt for krigsrett, tv-stasjoner er blitt stengt og NGO-er raidet. Samtidig har graden av vold mot demonstranter økt betraktelig siden tidlig mars. Bilder og videoer av et brutalt politi og militære i kamp mot demonstranter ble publisert på internett og tv, uten at SCAF tok på seg noe skyld for utfallet. De skylte på en mystisk tredjepart, sponset av utenlandske aktører. SCAF har underminert grunnlaget for en tilstrekkelig liberalisering av friheter og rettigheter, som er en viktig forutsetning for det liberale argumentet. SCAF's bruk

av vold og autoritære lover overfor sivile egyptere svekker tiltroen til at de er velegnet til å lede en demokratisering, og underminerer dermed institusjoner først argumentet.

6.5 Internasjonal støtte

Internasjonal støtte i en demokratiseringsprosess er viktig for hvert av de tre demokratiseringsargumentene. I Indonesia så vi at en liberal demokratiseringsstrategi ble promotert av internasjonale aktører og var avgjørende for demokratiseringsprosessen. I Egypt har den internasjonale responsen fra både USA og Europa vært mer beskjeden. President Obama og flere europeiske ledere stilte seg bak den egyptiske befolkningens krav om demokrati, men de har vært tilbakeholden med å ta en aktiv rolle i demokratiseringsprosessen. Den økonomiske situasjonen i Europa og USA er trolig en del av årsaken, partenes involvering i regionen etter 11. september 2001 en annen og usikkerheten tilknyttet det nye politiske klimaet en tredje. I en tale 22. juli 2011 sa USAs senator Joseph Lieberman (I-CT) at ”In the current political climate, billions of dollars of new bilateral assistance are not likely to be flowing from the U.S. Treasury to Cairo for the foreseeable future” (Dadush og Dunne 2011: 133)

Internasjonal støtte har likevel på ingen måte vært fraværende i Egypt det siste året. Allerede i februar 2011 annonserte utenriksminister Hillary Clinton at Egypt vil motta 150 millioner amerikanske dollar i nødhjelp. Fondet skulle blant annet gå til økonomisk oppbygging og demokratipromotering til støtte for nye partier og de kommende valgene (Sharp 2011). I sin tale 19. mai 2011 sa President Obama at ”successful democratic transitions depend upon an expansion of growth and broad-based prosperity” og lovt Egypt økonomisk bistand og gjeldskutt. Presidenten la frem en økonomisk strategi ”based on ensuring finance stability, promoting reform, and integrating competitive markets with each other and the global economy” (Dadush og Dunne 2011: 133). Egypt ble tilbudt 1 milliard amerikanske dollar i gjeldslettelse over flere år og enda 1 milliard til forbedring av infrastruktur. Det har imidlertid blitt kritisert for å være for lite med tanke på at Egypts BNP alene er på 250 milliarder dollar (Dadush og Dunne 2011: 134; Sanger 2011).

IMF indikerte også at de ønsket å gi 3 milliarder amerikanske dollar og Verdensbanken (VB) snakket om 1 milliard amerikanske dollar i hvert av de to neste årene med grunnlag i noen betingelser. I løpet av sommeren 2010 avviste SCAF lånene fra IMF og VB og begrunnet det

med at de ikke var komfortable med å låne fra vesten. Isteden aksepterte de bistandspakker fra gulfstatene, inkludert 3 milliarder amerikanske dollar fra De forente arabiske emirater, 4 milliarder fra Saudi Arabia og 10 milliarder i investeringer fra Qatar. Gulfstatene har gode grunner for å ønske stabilitet i Egypt, men en demokratisk utvikling kan være en utfordring for gulfstatenes egen legitimitet (Dadush og Dunne 2011; Sharp 2011).

Europa har også bevilget økonomisk bistand til Egypt i etterkant av 25. januar-opprøret opprøret. Den europeiske bank for rekonstruksjon og utvikling (EBRD) har erklært at de planlegger å investere opp mot 3.5 milliarder amerikanske dollar årlig i regionen i form av lån til private foretak og investeringer. EU har økt sin bevilgning til utviklingsbistand i Europeiske nabolikspolitikk (ENP) til 1.75 milliarder dollar. Beløpet må imidlertid deles med andre regioner og stater. Bilateral bistand fra blant annet Storbritannia, Tyskland og Frankrike i form av gjeldssletting, og lånetilbud har også vært annonsert. I likhet med den amerikanske bistanden til Egypt er den europeiske også preget av den vanskelige økonomiske situasjonen i Europa. I tillegg har det vært usikkerhet knyttet til SCAF's holdning overfor utenlandsk bistand, spesielt knyttet til støtte av egyptiske og internasjonale NGO-er som lenge har jobbet med demokratipromotering i Egypt. Som vi har sett opplevde flere NGO-er egyptisk etterforskning, raid av kontorene og forbud mot utreise i påvente av tiltale og rettssak. Militæret har også portrettert egyptiske aktivister som utenlandske agenter, og det er tydelig at SCAF og store deler av den egyptiske opinionen er skeptisk overfor internasjonal demokratipromotering og økonomiske reformer. USAs og EUs forhold til det gamle regimet, promotering av økonomiske og politiske reformer som blant annet førte med seg store sosioøkonomiske problemer for mange egyptere, er med på å vanskeliggjøre deres rolle i det nye Egypt (Dadush og Dunne 2011; Sharp 2011).

6.5.1 Oppsummering

Sammenlignet med Indonesia har den internasjonale støtten til demokratiseringsprosessen i Egypt vært mer begrenset. Den økonomiske situasjonen i USA og Europa og forholdet aktørene hadde til det gamle regimet er to mulige årsaker. En annen grunn kan være usikkerhet i forhold til om de nye sentrale aktørene i Egypt ønsker innblanding fra Vestlige aktører. SCAF har signalisert at de ikke er entydig åpen for vestlig innblanding, mens de har takket ja til økonomisk bistand fra gulfstatene. Det er mindre sannsynlig at disse aktørene vil promotere demokrati i Egypt siden deres egne politiske systemer er autoritære. De tre

argumentene vurderer økonomisk og politisk bistand i forbindelse med demokratisering som betydningsfullt for en vellykket demokratisk utvikling. Mangelen på en samlet internasjonal strategi i og støtte i demokratiseringsprosessen i Egypt svekker derfor muligheten for at argumentenes anbefalinger vil fungere på en tilstrekkelig måte.

6.6 Drøfting av prosessene og demokratiseringsargumentene

Analysen av demokratiseringsprosesser i kapittel fem og seks viser at Egypts demokratisering inneholder en blanding av elementer fra det liberale og institusjoner først argumentet. SCAF har styrt demokratiseringsprosessen med en bestemt hånd, uten å involvere andre parter i avgjørelser knyttet til prosessene. Demokratiseringsforløpet er imidlertid i overensstemmelse med det liberale argumentets anbefaling om raske valg og etablering av liberale institusjoner for representasjon. Den problematiske demokratiseringsprosessen i Egypt kan i en viss grad også forklares med begrenset internasjonal involvering, fordi alle argumentene anser det som viktig at internasjonale aktører støtter opp under deres anbefalinger ved hjelp av teknisk og finansiell bistand. Sentrale problemer ved anbefalingene og forklaringene til argumentene kan likevel ikke avskrives begrenset internasjonal støtte. Analysen av prosessene i kapittel seks viser at problemene med de svake institusjonene fra det raske demokratiseringsforløpet, og SCAFs autoritære lederstil forplantet seg videre i de påfølgende prosessene.

Svake institusjoner og frykt for islamisme – vanskeligheter i veien mot demokratisering

I prosessen med grunnlovsreform fikk parlamentet problemer med å velge en grunnlovskomiteé grunnet en mangelfull grunnlovserklæring. Det eksisterte ikke noe legitimt grunnlovsdokument å forholde seg til i prosessen. I følge grunnloverklæringen skulle parlamentet velge medlemmene av komiteen, men erklæringen hadde mistet mye av sin legitimitet etter at den først ble endret etter folkeforsamlingen og deretter forsøkt justert gjennom Selmi-dokumentet. Det var knyttet mye usikkerhet til de faktiske retningslinjene for utvelgelsen, og da de sekulære gjorde det dårlig i parlamentsvalget var de klar over sin svake stilling i prosessen med grunnlovsreformen. De var imidlertid også klar over at det var gode grunner til å stille spørsmål ved det juridiske grunnlaget til dokumentet hvor reglene stod skrevet.

Basert på frykten for hva en komité med overvekt av islamister ville føre til presset de på for å endre prosessen slik at hovedvekten i komiteen ville bestå av personer utenfor parlamentet. Først trakk de seg fra komiteen i protest mot overvekten av islamister. Deretter forsøkte de å gå rettens vei ved å stille spørsmål ved lovverket parlamentet ble valgt ut i fra. Grunnlovskomiteen skulle jo i neste omgang bli valgt på grunnlag i dette parlamentet. Kritikken gjorde at det folkevalgte muslimske brorskapet befant seg i en usikker posisjon, og det gjorde også hele demokratiseringsprosessen. Analysen av grunnlovsprosessen understreker at fravær av sterke institusjoner i en demokratisering er problematisk, og styrker institusjoner først argumentet og transformasjonsargumentet, som begge vektlegger sterke institusjoner. Argumentasjonen til det liberale argumentet om at en rask demokratiseringsprosess er gunstig for en vellykket demokratisering svekkes.

Analysen av grunnlovsprosessen viser også at den sekulære gruppen som frykter at islamistene vil få makt over grunnlovsreformen har tatt i bruk virkemidler og argumenter som ligner argumentasjonen til tilhengerne av institusjoner først argumentet. I likhet med denne seksjonen av sekulære i Egypt, vil de som forfekter institusjoner først argumentet sørge for sterke institusjoner først, blant annet en solid grunnlov, og deretter holde valg og inkludere massene. Utviklingen i Egypt, hvor islamistene fikk en så stor oppslutning i parlamentsvalget, kan være et eksempel på en farlig utvikling i mangel på sterke institusjoner, i følge de som forfekter dette argumentet. Frykten for islamistene og deres brede støtte hos egypterne har imidlertid ført til en situasjon hvor den sekulære gruppen ser ut til å ville ha ordenspolitikk over demokrati. De vil ha demokrati, men i en form som er i overensstemmelse med deres egne sekulære prinsipper. Til tross for at institusjoner først argumentet vil holde tilbake massene og hindre at radikale aktører misbruker makten er det ikke gunstig for argumentets holdbarhet hvis denne anbefalingen går i mot demokratiske prinsipper. I følge Beetham (1999) innebærer demokrati at befolkningen skal ha likemuligheter til å fremme sine meninger og ønsker. De sekulæres tendens til å ville presse frem sine egne preferanser på tvers av en demokratisk valgt forsamling bidrar til å sette et spørsmålstegn til hvor demokratiske de egentlig er. Det er klare svakheter forbundet med grunnlaget parlamentet og grunnlovskomiteen er valgt ut i fra, men denne gruppen sekulære ser ut til å være mer opptatt av å hindre at islamistene kommer til makten enn å fremme demokrati. Dette gir ikke grunnlag for å hevde at institusjoner først argumentets vektlegging av å holde tilbake massene og sikre

seg mot radikale aktører er svekket, men det er viktig å sette et spørsmålstegn ved denne delen av argumentet.

Det kan virke som om denne gruppen av sekulære ble så redd for islamistene at de mistet det demokratiske fotfestet, og ikke lenger kjempet for et demokrati hvor egyptere fritt kan velge å stemme på islamister fremfor liberale sekulære representanter som vil bringe med seg det «riktige» demokratiet. Isteden fridde de til militæret og forsøkte først å få gjennom sine preferanser via Selmi-dokumentet, og senere via rettssystemet. Ottaway (2011c) sammenligner denne gruppen sekulære som kun kaller for «illiberal democrats», med middelklassene i Italia og Tyskland som stemte på Mussolini og Hitler fordi de var redde for kommunistene. I Egypt er det tegn til at de illiberale demokratene er så redde for at MB ikke er demokrater at de foretrekker militærkontroll over demokrati.

Hastig demokratisering og mangelfull representasjon

Analysen av presidentvalget viser i likhet med parlamentsvalget at mangelfull representasjon er et problem. Den hastige demokratiseringsprosessen og elitistiske overoppsynet med valgprosessen begrenser muligheten for en bred representasjon. Reglene for å stille som presidentkandidat reduserer muligheten for representanter fra et bredere spekter av det egyptiske samfunnet å stille til valg. Den eneste kvinnelige nominerte, Bothaina Kamel, klarte ikke å samle nok støtte til å bli en av kandidatene. Kandidatlisten består av islamister med en bred sosial base og personer assosiert med det gamle regimet. Muligheten eksiterer for at Egypts neste president er fra det gamle regimet. Begrensningene knyttet til representasjon kan føre til at verken parlamentet eller presidenten representerer et bredere lag av den egyptiske befolkningen. En bred representasjon er viktig for et substansielt demokrati fordi det gir ulike samfunnsgrupper mulighet til å fremme sine ønsker og meninger. I tillegg vil de kunne fremme alternative løsninger og ideer og gi rom for et mer omfangsrikt demokrati. Transformasjonsargumentets anbefaling av ikke bare sterke institusjoner, men også inkluderende og kapasitetsbyggende institusjoner som kan bidra til å forbedre representasjonen, styrkes på bakgrunn av problemene med representasjon i mangel på slike institusjoner.

Moderate autokrater og moderat demokratisering

Analysen av SCAFs liberalisering av rettigheter og friheter ble det avdekket løftebrudd og menneskerettsbrudd. Dette underminerer institusjoner-først argumentets anbefaling av moderate autokrater fra det gamle regimet som ledere av demokratiseringsprosessen. I løpet av SCAFs periode som presidentråd har de ikke bare oppretthold unntakstilstanden, men utvidet den for å sikre seg mot kritikk og annen aktivitet som kan svekke militæret eller skape uorden. Journalister og aktivister er stilt for krigsrett, tv-stasjoner er blitt stengt og NGO-er raidet. Samtidig har graden av vold mot demonstranter økt betraktelig siden tidlig mars 2011. Bilder og videoer av et brutalt politi og militær i kamp mot demonstranter ble publisert på internett og tv, uten at SCAF tok på seg noe skyld for utfallet. De skylte på en mystisk tredjepart, sponset av utenlandske aktører. Liberalisering av friheter og rettigheter er viktig for det liberale argumentet. SCAFs mer autoritære lederstil har undergravid tilstrekkelig liberalisering av friheter og rettigheter i løpet av demokratiseringsprosessen. Utviklingen har imidlertid ikke bare vært negativ. Det er flere protester og demonstrasjoner i gatene, en mer åpen presse og større organisasjonsfrihet enn tidligere. Alle bruddene på rettigheter og friheter i Egypt det siste året demonstrerer likevel at den autoritært drevne prosessen har begrenset den demokratiske utviklingen i Egypt.

Ekskludering og fragmentering av den radikale opposisjonen

Analysen av demokratiseringsprosessene i kapittel fem og seks avdekker også at opposisjonen, og særlig de radikale aktørene, er fragmentert og mangler både kapasitet og vilje til å bygge solide og brede organisasjoner. I Indonesia ble demokratiseringsbevegelsen splittet i en rekke mindre interessebaserte grupper og bevegelser som jobbet for egne saker, utenfor de demokratiske organene. I Egypt ser utviklingen til å bevege seg en lignende retning. De unge revolusjonære gruppene og bevegelsene samarbeider ikke med andre organisasjoner om å få innflytelse i det politiske systemet. SCAF har bidratt til å *kneble* de unge og skapt et bilde av dem som «dårlig» for Egypts fremtid, men de har også selv bidratt til å underminere sine sjanser til å påvirke prosessene. De har ikke klart å tilpasse seg det nye klimaet, etter opprøret, og mange fortsatte å jobbe fra Tahrir-plassen. Denne virksomheten førte til at mange vanlige egyptere som kjemper for å få mat på bordet, gikk lei av revolusjon og opprør. De vil tilbake til arbeidet og den vanlige hverdagen, og har ikke råd til støtte en demokratisering som hindrer dem i å tjene sårt tiltrengte penger. Aktivistene mistet derfor mye av støtten fra den egyptiske opposisjonen. Det skaper problemer for den videre

demokratiseringen fordi de revolusjonære som ønsker en reell maktforandring ikke bare er ekskludert ovenfra, men også begynner å miste støttespillere nedenfra.

Denne utviklingen styrker det liberale argumentets påstand om at radikale aktører vil ha problemer med å organisere seg og være for svake til å ha en sentral posisjon i utførelsen av demokratiseringsprosessen. At de mister støtte fra majoriteten av egyptere kan også være med på å underbygge dette argumentets poeng om at disse aktørene er for radikale til å ha en viktig rolle i prosessene. Tilhengerne av transformasjonsargumentet hevder imidlertid at dette i stor grad kommer av mangel på inkludering, kapasiteter og muligheter i den aktuelle konteksten. De som forfekter dette argumentet vektlegger inkludering av de pro-demokratiske aktørene. I tillegg til institusjonsbygging som har til hensikt å sørge for en bredere representasjon og folks kapasitet til å fremme ønsker og krav i det demokratiske systemet. For at denne institusjonsbyggingen skal være mulig er det, i følge tilhengerne, ofte avgjørende at de radikale aktørene som kan presse frem en reell maktforandring blir inkludert i demokratiseringsprosessen. Innenfor dette argumentet mener man at det er disse aktørene som har mest å tjene på mer inkluderende institusjoner. Det er derfor sentralt for muligheten til å skape et substansielt demokrati at det ikke bare er de gamle elitene som styrer utviklingen.

En viktig hake ved dette argumentet er imidlertid at det ser ut til å være vanskelig å få på plass slike prosesser i et land som tidligere har vært styrt på autoritære premisser. Argumentet om at de kreftene som bringer frem demokratiet bør ha en sentral plass i demokratiseringen for å sikre maktforandring og meningsfylt institusjonsbygging, ser ut til å være vanskelig i praksis. I Egypts demokratiseringsprosess kan vi se, i likhet med Indonesia, at disse radikale aktørene har problemer med å organisere seg og at mange ikke ser poenget i å delta i en demokratisk prosess eller å forsøke å organisere seg for å få bredere støtte. Det vil være vanskelig for denne gruppen med fragmenterte potensielle maktforandrerer å få innflytelse i en demokratiseringsprosess, og selv om det i stor grad skyldes måten demokratiseringen blir drevet på setter det også et spørsmålstegn ved argumentets gangbarhet.

I motsetning til Indonesia har ikke de internasjonale aktørene promotert en bestemt form for demokratisering i Egypt. Den demokratiske og økonomiske bistanden har vært begrenset på grunn av egne økonomiske problemer, forholdet til de tidligere regimene og usikkerhet overfor de sentrale aktørene i Egypt. SCAF har heller ikke fremmet ønske om vestlig innblanding i demokratiseringen. De tre argumentene anser det som viktig at internasjonale aktører støtter opp under deres anbefalinger ved hjelp av teknisk og finansiell bistand. Den

problematiske demokratiseringsprosessen i Egypt kan i en viss grad også forklares med begrenset internasjonal respons, jamfør alle de tre argumentene.

7 Oppsummering og konklusjon

Utgangspunktet for denne oppgaven er demokratisering i Egypt. Ved å studere aktuelle demokratiseringsprosesser i Egypt søker oppgaven å belyse holdbarheten til tre nyere demokratiseringsteser: det liberale argumentet, institusjoner først argumentet og transformasjonsargumentet. Etter å ha diskutert og analysert noen utvalgte prosesser skal funnene oppsummeres og konkluderes i forhold til hvilke deler av de tre overordnede demokratiseringsargumentene som har blitt svekket eller styrket i den egyptiske konteksten.

7.1 Maktforhold og svake institusjoner - et hinder for demokratisering under Mubarak

Kapittel fire illustrerte at perioden før Mubaraks fall var preget av en veksling mellom liberalisering og maktstabilisering, med elementer fra det liberale og institusjoner først argumentet. Nasser hadde etablert et autokratisk ettpartisystem med enorm maktkonsentrasjon i presidentembetet. Sadat innførte infitah (åpningen) og åpnet opp for begrenset politisk og økonomisk liberalisme. Et flerpartisystem ble etablert og videreført med Mubarak, men regimepartiet NDP dominerte parlamentet, som fungerte mer som regimets forlengende arm enn en selvstendig maktinstitusjon. Presidentmakten forble sterk og Sadat brukte den økonomiske og politiske liberaliseringen til å kooptere viktige støttespillere ved hjelp av privilegier og fordeler. Det vokste frem en ny økonomisk og politisk elite i Egypt, som i stor grad var avhengig av regimet. Mubarak videreførte og forsterket denne politikken. Han innførte ytterligere liberalisering av økonomien som gikk på bekostning av den sosiale kontrakten fra Nassers tid. Den velstående businesseliten og middelklassen fikk mere penger og makt, mens resten av egypterne opplevde politisk og økonomisk marginalisering. Mubarak gjennomførte i løpet av sin presidentperiode flere politiske reformer. Noen av dem var preget av omfattende, men kontrollert, politisk liberalisering og andre var mer rettet mot mer politisk kontroll og reformering av grunnleggende institusjoner. 2000-tallet rommet både politisk liberalisering i forbindelse med valgene i 2005 og sterkere kontroll gjennom grunnlovsreformen i 2007.

Felles for de to typene for politisk reform var den manglende positive effekten det hadde på Egypts demokratisering. Det liberale argumentets anbefaling om at politisk og økonomisk liberalisering vil føre til økt demokratisering, stemte ikke med utviklingen i Egypt under Mubarak. Den økonomiske eliten ble ikke en motvekt til den autoritære staten, men avhengig av den. De politiske maktforholdene hindret også effekten av den politiske liberaliseringen - det vokste ikke frem en sterk politisk opposisjon eller tilstrekkelige representative institusjoner for demokrati.

Den manglende demokratiske utviklingen og voksende korrupsjonen som følge av politisk og økonomisk liberalisering, forsterker institusjoner først argumentets vektlegging av sterke institusjoner. Innenfor dette argumentet hevder man nemlig at politisk og økonomisk liberalisering i fravær av sterke institusjoner kan føre til misbruk av de svake institusjonene, uro eller vold. Mubaraks manglende evne eller vilje til å etablere et solid grunnlag for demokrati, svekker imidlertid dette argumentets anbefaling av moderate autokrater som best egnet til å bygge sterke institusjoner.

Den manglende positive demokratiske utviklingen i løpet av Mubaraks periode styrker transformasjonsargumentets forklaring om hva som hindrer demokratisering. For det første mener tilhengerne at eksisterende maktforhold kan svekke opposisjonens muligheter til å være en motvekt til regimet. Undertrykking, kooptering og regimestruktur i Egypt underbygger denne påstanden. For det andre forklarer de begrenset demokratisering med manglende arenaer og institusjoner for kapasitetsbygging og meningsfylt representasjon, og eksempler på slik var ikke-eksisterende i Egypt. I januar og februar 2011 opplevde Egypt en endring i den fastlåste situasjonen. Et folkelig opprør, utløst av et tilsvarende opprør i Tunisia, avsatte Mubarak – og var starten på demokratiseringsprosessen oppgaven søker å belyse.

7.2 Radikale aktører som pådrivere for demokratisering

Kapittel to spesifiserte oppgavens sentrale spørsmål: *I hvilken grad blir de ulike demokratiseringsargumentene forsterket eller svekket i lys av de delene ved demokratiseringsprosessen i Egypt oppgaven har valgt å fokusere på grunnet avgjørende og tilsvarende utviklingstrekk i demokratiseringsprosessen i Indonesia?*

Kapittel fire studerte noen sentrale prosesser som ledet opp mot avgangen til Mubarak, sett i lys også av Indonesias demokratisering i forbindelse med Suhartos avgang i 1998. Analysen i kapittel fire viser at det i likhet med Indonesia var radikale studenter som var drivkraften bak demokratiseringen. Arbeiderbevegelsen og den moderate opposisjonens var også betydelige, men det var ikke før de unge revolusjonære startet opprøret at disse kreftene sluttet seg til dem og bidro til Mubaraks fall. Den sentrale rollen til de radikale aktørene i prosessen som avsatte Mubarak og presset frem en demokratisering, støtter transformasjonsargumentet om at økonomisk og politiske marginalisering under et autoritært styre kan få frustrerte masser til å drive frem demokratisering. Det liberale argumentet undermineres fordi det ikke betrakter den radikale delen av opposisjonen som sentral for en demokratisering, men derimot den moderate delen av opposisjonen, som viste seg å være mindre egnet til å drive frem demokratisering i Egypt.

I følge tilhengerne av transformasjonsargumentet har maktforholdene betydning for hvorvidt den moderate opposisjonen er en pådriver for demokratisering eller ikke. I Egypt og Indonesia var den moderate opposisjonen svak fordi regimet ikke tillot en vital opposisjon. Mekanismer som undertrykking og kooptering hadde gjort dem lite egnet til å være en pro-demokratisk drivkraft. Dette styrker forklaringen til det transformative argumentet. De som forfekter institusjoner først argumentet er enig med tilhengerne av transformasjonsargumentet i at et folkelig opprør kan forekomme og presse frem en demokratisering, i fravær av sterke institusjoner.

Institusjoner først argumentets forklaring av hvorfor folkelig opprør forekommer, kan også forsvares i den egyptiske konteksten. Det folkelige opprøret oppstod i Egypt i et fravær av sterke institusjoner og det tilhengerne kaller «umoden» liberalisering (Mansfield og Snyder 2007). Innenfor dette argumentet mener man imidlertid at dette ikke er et gunstig utgangspunkt for en vellykket demokratisering, og anbefaler videre at moderate autokrater bør ta over kontrollen og holde de radikale kreftene utenfor. Dette er i tråd med anbefalingene til det liberale argumentet, som også er skeptisk til de radikale aktørenes deltagelse i demokratiseringen. De anbefaler å holde tilbake de radikale aktørene og heller sørge for en forhandlet overgang mellom de moderate aktørene fra regimet og opposisjonen. Tilhengerne av transformasjonsargumentet hevder derimot at det er viktig at de radikale aktørene er en del av den videre demokratiseringen. Innenfor dette argumentet mener man at det er nettopp disse

aktørene som kan presse frem en reell maktforandring og sørge for sterke og meningsfulle institusjoner for representasjon.

7.3 Moderate autokrater vokter sine privilegier og interesser

I kapittel fem og seks så vi at demokratiseringsprosessen etter Mubaraks fall inneholdt noen elementer fra det liberale argumentet og institusjoner først argumentet. SCAF faller inn i kategorien «moderate autokrater fra det gamle regimet», som tilhengerne av institusjoner først argumentet anbefaler som best egnet til å lede en demokratisering. Militæret var en integrert del av det egyptiske maktapparatet og tok rollen som leder for Egypts overgangsperiode. Det har en hierarkisk struktur og foretrekker stabilitet fremfor uorden, et fokus som passer godt inn i institusjoner først argumentet. Militæret i Indonesia hadde også en sentral rolle i demokratiseringen, men makten til militæret ble justert gjennom forhandlinger med de moderate aktørene, og senere ble militærets rolle desimert gjennom blant annet desentralisering. I Egypt fikk militæret en mer dominerende rolle, og andre parter ble ikke inkludert i forhandlinger på samme måte som i Indonesia.

Analysen av de utvalgte demokratiseringsprosessene i Egypt identifiserte noen klare svakheter ved SCAFs gjennomføring og overoppsyn med prosessene. Det første tegnet til at SCAF ikke bare var opptatt av å styre demokratiseringsprosessen, men også sikre egen makt og egne privilegier, kom når SCAF annonserte grunnlovserklæringen. SCAF hadde endret på det folkevalgte grunnlovsdokumentet og sikret seg kontroll over sentrale prosesser i demokratiseringen. Det var en indikasjon på at SCAF ønsket å sikre sine økonomiske og politiske privilegier. Selmi-dokumentet understreket denne mistanken. Dokumentets prinsipper var designet for å sikre SCAF en viktig rolle i grunnlovsprosessen – en rolle de kunne bruke til å sikre seg en sentral posisjon og beholde sine privilegier i det «nye» Egypt.

Analysen i kapittel seks viste også at SCAFs periode som presidentråd var preget av manglende liberalisering av friheter og rettigheter, og alvorlige brudd på menneskerettighetene. SCAF opprettholdt og utvidet bruken av unntakstilstanden, innførte lover for å begrense opposisjonsaktivitet og benyttet voldelige virkemidler mot demonstranter. Denne utviklingen viser at de moderate autokratene i Egypt har vært opptatt av å ivareta egne privilegier, sikre ro og orden og at dette i noen tilfeller har gått på

bekostning av demokratisering. Det gir Carothers og tilhengere av transformasjonsargumentet rett i sin antagelse om at moderate autokrater sjelden er villige til å styre en endring i retning av et reelt demokrati, fordi det er synonymt med at de mister sin posisjon og interesser. Utviklingen underminerer således institusjoner først argumentets anbefaling om at denne gruppen er best egnet til å styre en vellykket demokratisering.

7.4 Liberal demokratiseringsplan – svake institusjoner, uro og begrenset representasjon

Kapittel fem og seks viste at demokratiseringsforløpet var mer i overenstemmelse med det liberale argumentets anbefalinger. I likhet med Indonesias demokratiseringsprosess inneholdt SCAFs plan raske valg og etablering av liberale institusjoner, som etter planen skulle være fullført på litt over ett år. Tilhengerne av institusjoner først argumentet anbefaler ikke en slik utvikling fordi det kan resultere i misbruk av svake institusjoner, uro og vold. Den hurtige prosessen med endring av grunnloven resulterte i et midlertidig grunnlovsdokument uten tilstrekkelige retningslinjer for de kommende prosessene. I tråd med institusjoner først argumentets forklaring av utfallet av tidlig liberalisering, bidro den svake midlertidige grunnloven til uro og voldelig opprør i forbindelse med avviklingen av parlamentsvalget. Det forplantet seg videre til grunnlovsprosessen, hvor sekulære representanter stilte spørsmål ved det juridiske grunnlaget til dokumentet hvor reglene stod skrevet. Det endte med to søksmål som i ytterste konsekvens kan reversere deler av demokratiseringsprosessen. Utviklingen styrker institusjoner først argumentets forklaring av problemet med svake institusjoner og anbefaling om å etablere sterke institusjoner før liberalisering.

Innenfor det transformative argumentet mener man at den liberale og hastige demokratiseringen kan underminere tilstrekkelig representasjon og etableringen av meningsfylte og kapasitetsfremmede institusjoner. I Indonesia førte de liberale institusjonene og det kjappe valget, i tillegg til opposisjonens egne problemer med organisasjonsbygging og fragmentering, til mangelfull representasjon. Analysen avdekker lignende problemer og begrensninger i Egypt. Den egyptiske valgloven begrenset mulighetene til de nye partiene og bevegelsene, samt kvinner og religiøse minoriteter. Samtidig fikk opposisjonen liten tid til organisering og etablering av partier og kampanjer i forkant av valgene. I likhet med Indonesia viser resultatet av parlamentsvalget i Egypt at det er de allerede etablerte og organiserte kreftene som har klart å hevde seg, spesielt MB. De unge revolusjonære, nye

partier og koalisjoner er dårlig representert. Nominasjonen til presidentvalget viser tendenser til det samme – en valglov som begrenser representasjon og en kandidatliste med etablerte politiske representanter. Denne utviklingen svekker det liberale argumentets anbefaling om å holde raske valg som en del av den hastige demokratiseringsprosessen, og styrker forklaringen til transformasjonsargumentet i forhold til problemer med representasjon. Det liberale argumentet ser imidlertid ut til å ha rett i at den radikale opposisjonen ville få problemer med å organisere seg og være i en svak forhandlingsposisjon i demokratiseringsprosessen.

Analysen av prosessene i kapittel fem og seks viser at opposisjonen, og særlig den radikale delen, er fragmentert og mangler både kapasitet og vilje til å bygge solide og brede organisasjoner. I Indonesia ble demokratiseringsbevegelsen splittet i en rekke mindre interessebaserte grupper og bevegelser som jobbet for egne saker, utenfor de demokratiske organene. I Egypt ser utviklingen ut til å bevege seg i en lignende retning. I følge flere av mine informanter manglet de unge en plan eller strategi for hva de skulle gjøre etter at opprøret var over. De opprettet nye grupper og koalisjoner fordi de var uenige om hvilke saker de skulle fronte i den nye fasen. Resultatet ble et mylder av ulike grupper, bevegelser og koalisjoner som jobbet for sine individuelle saker. Det ble heller ikke gjort noen seriøse forøk på å skape bånd mellom de unge revolusjonære gruppene og de etablerte partiene, fagbevegelsen eller andre organisasjoner eller institusjoner som kunne forbedre sjansene til å påvirke den politiske utviklingen i Egypt. Denne utviklingen forsvarer derfor det liberale argumentets antagelse om at den radikale opposisjonen er svak og fragmentert.

De som forfekter det transformative argumentet er enig med det liberale argumentet i at opposisjonen kan være svak, og fremmer samtidig en forklaring på hvorfor det er slik. De hevder at eksisterende maktforhold og mangelen på tilstrekkelige institusjoner for representasjon begrenser de radikale aktørenes rolle i demokratiseringen. På bakgrunn av dette mener tilhengerne av argumentet at de radikale aktørene bør inkluderes tidlig i prosessen, slik at de kan presse frem en reell maktforandring og ikke bare en maktjustering. I følge argumentet er det de radikale styrkene som har størst interesse av å bygge institusjoner som fremmer økt kapasitet og folks muligheter i det demokratiske systemet. De som representerer transformasjonsargumentet hevder at en liberal demokratisering ikke fører med seg en slik utvikling på grunn av den hastige elitestyrte karakteren til prosessen.

Analysen i kapittel fem og seks viser at den radikale opposisjonen er svak og fragmentert og at de ikke har blitt inkludert i prosessen, ikke har hatt tilstrekkelig med tid eller ikke har hatt kapasitet til å skape brede og effektive organisasjoner, og at maktforholdene er justert og ikke transformert. Dette underbygger det transformative argumentets forklaringer av hvorfor denne gruppen har problemer med å organisere seg. Samtidig kan man sette et spørsmålstegn ved transformasjonsargumentets anbefalinger for en vellykket demokratisering. I Egypt og Indonesia har de radikale aktørene hatt problemer med å organisere seg, og mange av gruppene ser ikke poenget i å delta i en demokratisk prosess eller å forsøke å organisere seg for å få bredere støtte. Det er derfor vanskelig å forestille seg hvordan denne gruppen, med fragmenterte potensielle maktforandrere, skulle få økt innflytelse i demokratiseringsprosessen. Til tross for at argumentet hevder at det i stor grad skyldes måten demokratiseringen blir drevet på, er grunn til å spørre seg om det ville vært mulig for disse aktørene å få en sentral rolle i den formelle del av Egypts demokratiseringsprosess. Allerede mektige aktører vil som regel ha en bedre forutsetning for å sikre seg en sentral posisjon i demokratiseringen enn de mer uorganiserte og uforberedte radikale aktørene. Internasjonal støtte til en demokratisering i tråd med transformasjonsargumentets anbefalinger kunne imidlertid ha bidratt til inkludering av de reformistiske aktørene i prosessen og vektlagt institusjoner som fremmer økt representasjon og politisk transformasjon. Internasjonal støtte til Egypts demokratiseringsprosess har i imidlertid vært begrenset, og trolig hatt avgrenset påvirkning på gjennomføringen og utfallet av demokratiseringen i Egypt.

Hvert av de tre demokratiseringsargumentene anser internasjonal støtte som avgjørende for en vellykket demokratisering. En sterkere og mer samlet påvirkning fra internasjonale aktører, ville derfor vært mer i tråd med alle argumentenes anbefalinger for at demokratiseringen i Egypt skulle fungere på best mulig tiltenkt måte.

7.5 Konklusjon

Analysen av demokratiseringsprosesser i Egypt viser at ingen av de tre argumentene er fullstendig tilbakevist eller bekreftet. Det er likevel noen trekk ved hvert argument som kan sies å ha blitt svekket eller styrket i den aktuelle konteksten. Det liberale argumentets forklaring om at det er de moderate delene fra opposisjonen og ikke de radikale aktørene som er drivkraften bak en demokratisering, viste seg ikke å stemme i den egyptiske konteksten. Argumentet hadde derimot rett i sin antagelse om at disse radikale aktørene var for svake og

dårlig organisert til at de fikk en sentral rolle i demokratiseringsprosessen etter opprøret som avsatte Mubarak. Videre viste det seg at det liberale argumentets anbefaling av raske valg og etablering av liberale institusjoner ble underminert i Egypt, fordi det førte til problemer med svake institusjoner og mangelfull representasjon.

Institusjoner først argumentets forklaring av hvorfor radikale aktører klarer å presse frem en demokratisering kan forsvares i det egyptiske tilfellet. Argumentets anbefaling av å holde tilbake de radikale aktørene til fordel for moderate autokrater fra det gamle regimet er imidlertid svekket. SCAFs behov for å beskytte egne interesser og privilegier motarbeidet demokratiseringsprosesser i Egypt. Forklaringen av hva som kan skje i en situasjon med tidlig liberalisering og svake institusjoner er derimot styrket på bakgrunn av problemene og de voldelige opprørene som kom av svake, hastig innførte institusjoner. Argumentets anbefaling om å bygge sterke institusjoner først for å unngå misbruk, uro og voldelige opprør forsvares på bakgrunn av utviklingen i Egypt. Problemet med anbefalingen er imidlertid hvem tilhengerne mener skal bygge de sterke institusjonene.

Transformasjonsargumentets anbefalinger har ikke vært iverksatt i Egypt, og det har derfor ikke vært mulig å bedømme konkrete mekanismer direkte. Argumentets forklaringer av svakheter ved enkelte prosesser er imidlertid forsterket. Argumentets forklaring av hvorfor radikale aktører tok til ordet for demokratisering og startet et opprør mot Mubarak er forsterket på bakgrunn av den økonomisk og politisk marginalisering under Mubarak. Argumentets forklaring av hvorfor moderate aktører sjeldent er velegnet til å etablere et solid grunnlag for demokratisering er også styrket, fordi SCAF er opptatt av å beskytte egne privilegier. Transformasjonsargumentet forklarer også hvorfor liberal og hastig demokratisering ofte fører med seg mangelfull representasjon og en fragmentert opposisjon. I følge tilhengerne er det nødvendig med inkludering av radikale aktører som presser frem en reell maktforandring og etablering av sterke institusjoner for kapasitetsbygging og meningsfylt representasjon. I Egypt har en hastig demokratiseringsprosess resultert i en svak opposisjon og mangelfull representasjon, og argumentets forklaring er forsterket.

Hovedproblemet til transformasjonsargumentet er imidlertid problemet med hvordan radikale eller reformistiske aktører bør være sentrale i en demokratisering i tråd med anbefalingen. I Egypt har denne delen av den egyptiske opposisjonen vært dårlig organisert, og noen har vist liten interesse av å bygge sterkere organisasjoner eller å benytte de demokratiske institusjonene. Det transformative argumentet forklarer dette på bakgrunn av mangel på

kapasitet, svake institusjoner for representasjon og mangel på reell maktforandring. Det er likevel grunn til å spørre seg om det vil være mulig for denne fragmenterte og dårlig organiserte gruppen å få en sentral posisjon i en demokratisering når det som regel vil finnes allerede mektige aktører som vil ha bedre forutsetninger for å sikre seg sentrale roller i demokratiseringsprosessen.

Litteraturliste

Abdulbaki, Louay (2008): "Democracy and re-consolidation of authoritarian rule in Egypt", *Contemporary Arab Affairs*, 1 (3): 445-463.

Abdulrahman, Amr (2011): "Why fear the military?", *alMasry alYom*, 17. februar. [Hentet 23.11.2011] <http://www.almasryalyoum.com/en/node/321282>

Abu Dahab, Mohammad, (2012):, "Gharbia Copts Reluctant to Run in Elections", *Egypt Votes*, 11. januar. [Hentet 02.02.2012] www.egyptvotes.org/en/politics/item/430-gharbia-copts-reluctant-to-run-in-elections.html.

Albrecht, Holger. (2005): "How Can Opposition Support Authoritarianism? Lessons from Egypt", *Democratization*, 12 (3): 378-397.

Al-Ahram (2012): "Moussa leads presidential race 31,5 pct, but 57,6 pct of Egyptians prefer an Islamist: Poll", 2 april. [Hentet 05.04.2012] <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/36/122/38270/Presidential-elections-/Presidential-elections-news/Moussa-leads-presidential-race-at-, -but--of-Egypti.aspx>

Ali, Khalid (2012): "Precursors of the Egyptian revolution", *IDS Bulletin Volume*, 43 (1): 16-25.

Alissa S. (2007): "The Political Economy of Reform in Egypt", *Carnegie Papers*, No. 5, October. [Hentet 15.12.2011] http://www.carnegieendowment.org/files/cmec5_alissa_egypt_final.pdf

Al-Shobaki, A. (2010): "Parties, Movements, and Prospects for Change in Egypt", Carnegie Endowment for International Peace, *Analysis on Arab Reform*, 20. Mai 2010. [Hentet 08.01.2012] <http://www.carnegieendowment.org/2010/05/20/parties-movements-and-prospects-for-change-in-egypt/a83i>

Amnesty International (2007): "Egypt: Proposed constitutional amendments greatest erosion of human rights in 26 years". Press release, 18.mars 2007. [Hentet 20.05.2012] <http://www.amnesty.org/fr/library/asset/MDE12/008/2007/fr/c74b5428-d3a5-11dd-a329-2f46302a8cc6/mde120082007en.pdf>

Amnesty International (2011): *Broken Promises. Egypt's military rulers erode human rights*, november. London.

Anderson, Lisa (2011): "Demystifying the Arab Spring: Parsing the Differences Between Tunisia, Egypt, and Libya", *Foreign Affairs*, mai/juni. [Hentet 22.11.2011]
<http://www.foreignaffairs.com/articles/67693/lisa-anderson/demystifying-the-arab-spring>

Angrist, Michele P. (2011): "Morning in Tunisia. The Frustrations of the Arab World Boil Over", *Foreign Affairs*, 16. januar. [Hentet 15.11.2011]
<http://www.foreignaffairs.com/articles/67321/michele-penner-angrist/morning-in-tunisia?page=show>

Bali, Asli U. (2009): "From subjects to citizens? The Shifting Paradigm of Electoral Authoritarianism in Egypt". *Middle East Law and Governance*. 1: 38-89.

BBC (2010): "Egypt election: Hosni Mubarak's NDP sweeps second round", 07. desember. [Hentet 08.12.2011] <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-11935368>

Beetham, David (1999): *Democracy and Human Rights*. Oxford: Polity Press.

Beinin, J. (2009): "Neo-liberal Structural Adjustment, Political Demobilization, and Neo-authoritarianism in Egypt", in Laura Guazzone and Daniela Pioppi (eds), *The Arab State and Neo-Liberal Globalisation, The Restructuring of State Power in the Middle East*, Ithaca Press.

Bellin, Eva (2004): "The Robustness of Authoritarianism in the Middle East: Exceptionalism in Comparative Perspective", *Comparative Politics*, 36 (2) :139-157.

Brown, Nathan J., Amr Hamzawy og Marina Ottaway (2006): "Islamist Movements and the Democratic Process in the Arab World: Exploring the Gray Zones", Carnegie Endowment for International Peace, *Carnegie Paper*, Nr. 67, Mars. [Hentet 11.12.2011]
<http://carnegieendowment.org/2006/03/08/islamist-movements-and-democratic-process-in-arab-world-exploring-gray-zones/u26>

Brown, Nathan J. og Michele Dunne (2007): "Egypt controversial constitutional amendments", *Carnegie Endowment* 23. mars. [Hentet 20.05.2012]
http://www.carnegieendowment.org/files/egypt_constitution_webcommentary01.pdf

Brown, Nathan J. og Michele Dunne (2011): “Egypt’s Draft Constitutional Amendments Answer Some Questions and Raise Others”, Carnegie Endowment for International Peace, *Commentary*, 1. mars. [Hentet 15.11.2011] <http://carnegieendowment.org/2011/03/01/egypt-s-draft-constitutional-amendments-answer-some-questions-and-raise-others/fr>

Brown, Nathan J. (2011a): “Egypt’s Revolution Stumbles Forward”, Carnegie Endowment for International Peace, *Commentary*, 15. juni. [Hentet 23.11.2011] <http://carnegieendowment.org/2011/06/15/egypt-s-revolution-stumbles-forward/1ss>

Brown, Nathan J. (2011b): “The Struggle to Define the Egyptian Revolution” *Foreign Policy*, 17. Februar. [Hentet 23.11.2011] http://mideast.foreignpolicy.com/posts/2011/02/17/the_struggle_to_define_the_egyptian_revolution

Brown, Nathan J. (2011c): “Landmines in Egypt’s Constitutional Roadmap”, Carnegie Endowment for International Peace, *Commentary*, 7. desember. [Hentet 15.01.2012] <http://carnegieendowment.org/2011/12/07/landmines-in-egypt-s-constitutional-roadmap/8kl6>

Brown, Nathan J. (2011d): “Egypt’s Revolution Struggles to Take Shape”, Carnegie Endowment for International Peace, *Commentary*, 17. mars. [Hentet 15.01.2011] <http://www.carnegieendowment.org/2011/03/17/egypt-s-revolution-struggles-to-take-shape/62k>

Brown, Nathan J. (2011e): “Rawls Visits the Pyramids”, *The National Interest*, 23. juni. [Hentet 17.09.2011] <http://nationalinterest.org/commentary/rawls-visits-the-pyramids-5520>

Brown, Nathan J. og Kristen Stil (2011): “A Haphazard Constitutional Compromise”, Carnegie Endowment for International Peace, *Commentary*, 11. april. [Hentet 18.11.2011] <http://www.carnegieendowment.org/2011/04/11/haphazard-constitutional-compromise/2q1>

Brown, Nathan J. (2012a): “Midnight for the SCAF’s Cinderella Story”, *Foreign Policy*, 19. mars. [Hentet 22.03.2012] http://mideast.foreignpolicy.com/posts/2012/03/19/midnight_for_the_scafs_cinderella_story

- Brown, Nathan J. (2012b): "Egypt's Muddy Waters", *The National Interest*, 04. april. [Hentet 06.04.2012] <http://nationalinterest.org/commentary/egypts-muddy-waters-6732?page=1>
- Brumberg, Daniel (2002): "Democratization in the Arab World? The Trap of Liberalized Autocracy", *Journal of Democracy*, 13 (4): 41-68.
- Carey, John M. og Andrew Reynolds (2011): "Comparing the Arab Revolts. The Impact of the Election System", *Journal of Democracy*, 22 (4): 36-47.
- Carnegie Endowment for International Peace (2012): "Results of Egypt's People's Assembly Election", 25. januar. [Hentet 03.02.2012] <http://egyptelections.carnegieendowment.org/2012/01/25/results-of-egypt%E2%80%99s-people%E2%80%99s-assembly-elections>
- Carothers, Thomas (2002): "The end of the Transition Paradigm", *Journal of Democracy* 13 (1): 5-21.
- Carothers, Thomas (2007): "How Democracies Emerge. The "Sequencing" Fallacy". *Journal of Democracy*, 18 (1): 12-27.
- Carothers, Thomas og Marina Ottaway (2000): *Funding virtue: civil society and democracy promotion*. Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace.
- Carothers, Thomas og Marina Ottaway (2005): *Uncharted Journey: Promoting Democracy in the Middle East*, Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace.
- Ciezadlo, Annia (2011): "Let them eat bread: How food subsidies prevent (and provoke) revolutions in the Middle East", *Foreign Affairs*, 23 mars. [Hentet 10.12.2011] <http://www.foreignaffairs.com/articles/67672/annia-ciezadlo/let-them-eat-bread?page=show>
- Cleveland, William L. (2004): *A History of the Modern Middle East*. Colorado: Westview Press, 3. Utgave.
- Cook, Steven A. (2009): "Adrift on the Nile. The limits of the Opposition in Egypt", *Foreign Affairs*, mars/april. [Hentet 11.01.2012] <http://www.foreignaffairs.com/articles/64834/steven-a-cook/adrift-on-the-nile>

Cook, Steven (2011): "The U.S.-Egyptian Breakup. Washington's limited options in Cairo", *Foreign Affairs*, 2. februar. [Hentet 09.12.2011]

<http://www.foreignaffairs.com/articles/67347/steven-a-cook/the-us-egyptian-breakup?page=show>

Dalacoura, Katerina (2005): "US democracy promotion in the Arab Middle East since 11 September 2001: a critique". *International Affairs*, 81 (5): 963–979.

Diamond, Larry (1991): "Economic Development and Democracy Reconsidered." In *Reexamining Democracy: Essays in Honor of Seymour Martin Lipset*, ed. Gary Marks and Larry Diamond. London: Sage, 93-139.

Diamond, Larry (1996): "Is the Third wave over?" *Journal of democracy*, 7 (3): 20-37.

Doorenspleet, Renske (2004): "The Structural Context of Recent Transitions to Democracy." *European Journal of Political Research* 43 (3): 309-35.

Dunne, M. (2006): "Evaluating Egyptian Reform", *Carnegie Paper*, Nr.66: 1-18. [Hentet 06.11.2011] <http://www.carnegieendowment.org/files/CP66.Dunne.FINAL.pdf>

Dunne, M. and A. Hamzawy (2010): "From Too Much Egyptian Opposition to Too Little—and Legal Worries Besides", Carnegie Endowment for International Peace, *Commentary*, 13. desember. [Hentet 24.09.2011] <http://www.carnegieendowment.org/2010/12/13/from-too-much-egyptian-opposition-to-too-little-and-legal-worries-besides/2ynu>

Dunne, Michele og Revkin, Mara (2011): "Egypt: How a Lack of Political Reform Undermined Economic Reform", Carnegie Endowment for International Peace, *Commentary* 23. februar 2011. [Hentet 13.11.2011] <http://carnegieendowment.org/2011/02/23/egypt-how-lack-of-political-reform-undermined-economic-reform/rgm>

Durac, Vincent (2009): "The impact of external actors on the distribution of power in the Middle East: the case of Egypt", *The Journal of North African Studies*. 14 (1): 75-90.

Egypt Independent (2012a): "To protest military rule, El-Baradei will not run for presidency", 14. januar. [Hentet 20.01.2012] <http://www.egyptindependent.com/news/updated-protest-military-rule-El-Baradei-will-not-run-presidency>

Egypt Independent (2012b): "Bothaina Kamel says she has no regrets over dropping out of race", 08 april. [Hentet 10.04.2012] <http://www.egyptindependent.com/news/bothaina-kamel-says-she-has-no-regrets-over-dropping-out-race>

El-Din Shahin, Emad (2005): "Egypt's Moment of Reform. A Reality or an Illusion?", *CEPS Policy Brief*, Nr. 78, juli. [Hentet 12.11.2011] <http://aei.pitt.edu/11719/1/1240.pdf>

El-Din, Gamal Essam (2012): "Guide to Egypt's presidential election 2012", *Al-Ahram*, 23. april. [Hentet 24.04.2012] <http://english.ahram.org.eg/News/36418.aspx>

Elgindy, Khaled (2012): Egypt's Troubled Transition: Elections without Democracy", *The Washington Quarterly*, 35 (2): 89-104.

Esposito, John (1984): *Islam and Politics*. Syracuse, NY: Syracuse University Press.

Fadel, Leila (2011a): "Egyptians keep voting as military tout high turnout", *The Washington Post*, 29. november. [Hentet 16.01.2012]

http://www.washingtonpost.com/world/middle_east/tahrir-square-crowd-dwindles-as-egyptians-head-to-the-polls/2011/11/29/gIQAkKm47N_story.html

Fadel, Leila (2011b): "In Egypt, a dreamer continues lonely protest", *The Washington Post*, 5 oktober. [Hentet 25.11.2011] http://www.washingtonpost.com/world/middle-east/in-egypt-a-dreamer-continues-lonely-protest/2011/08/10/gIQATzF9LL_story.html

Fahmy, Ninette S. (2002): *The politics of Egypt. State-society relationship*. New York: Routledge, Taylor & Francis Group.

Fukuyama, Francis (2004): "The Imperative of State-Building", *Journal of Democracy*, 15 (2): 17-31.

Garcia-Navarro, Lourdes (2012): "In Egypt's New Parliament, Women Will Be Scarce", *National Public Radio*, 19. januar. [03.02.2012] <http://www.npr.org/2012/01/19/145468365/in-egypts-new-parliament-women-will-be-scarce>

George, Alexander L. & Andrew Bennett (2005): *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*. Cambridge, MA: MIT Press.

Goldberg, Ellis (2011): "Mubarakism Without Mubarak. Why Egypt's Military Will Not Embrace Democracy", *Foreign Affairs*, 11. februar. [Hentet 15.11.2011]

<http://www.foreignaffairs.com/articles/67416/ellis-goldberg/mubarakism-without-mubarak>

Goldschmidt, Arthur (2008): *A Brief History of Egypt*. New York: Facts On File, Inc.

Grugel, Jean. (2003): *Democratization: a Critical Introduction*. New York: Palgrave Macmillan.

Grønmo, Sigmund (2004): *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen, Fagbokforlaget.

Hamzawy, Amr (2007): "Amending Democracy Out of Egypt's Constitution", *The Washington Post*, 2. April. [Hentet 9.02.2012]

<http://carnegieendowment.org/2007/04/02/amending-democracy-out-of-egypt-s-constitution/1z97>

Hamzawy, Amr (2011a): "Egypt: Evaluating Proposed Constitutional Amendments", *Los Angeles Times*, 7. mars. [Hentet 15.01.2011]

<http://latimesblogs.latimes.com/babylonbeyond/2011/03/egypt-constitutional-amendments.html>

Harriss, John, Kristian Stokke og Olle Törnquist (red.) (2004): *Politicising Democracy. The New Local Politics of Democratisation*, Houndmills: Palgrave.

Henry, Clement M. og Robert Springborg (2011): "A Tunisian Solution for Egypt's Military. Why Egypt's Military Will Not Be Able to Govern", *Foreign Affairs*, 21. februar. [Hentet 15.11.2011]

<http://www.foreignaffairs.com/articles/67475/clement-m-henry-and-robert-springborg/a-tunisian-solution-for-egypts-military>

Hilal, Leila og Khaled ElGindy (2011): "Egypt needs a new road map, not just elections", *Foreign Policy*, 25. november. [Hentet 16.01.2012]

http://mideast.foreignpolicy.com/posts/2011/11/25/egypt_needs_a_new_road_map_not_just_elections

Hinnebusch, Raymond (2006): "Authoritarian Persistence, Democratization Theory and the Middle East: An Overview and Critique." *Democratization*. 13 (3): 373-395.

Human Rights Watch (2012): *The Road Ahead. A Human Rights Agenda for Egypt's New Parliament*, januar.

Huntington, Samuel P. (1991): *The third Wave of democratization*. Norman & London: University of Oklahoma Press.

IEFS (2011): "Elections in Egypt. Analysis of the 2011 Parliamentary Electoral System", *IFES Briefing Paper*, 1. november.

International Crisis Group (ICG) (2011): "Popular Protest in North Africa and the Middle East: Egypt Victorious?", *Crisis Group Middle East/North Africa Report*, Nr.101, 24 February. [Hentet 15.09.2011] <http://www.crisisgroup.org/en/regions/middle-east-north-africa/egypt-syria-lebanon/egypt/101-popular-protest-in-north-africa-and-the-middle-east-i-egypt-victorious.aspx>

Kassem, Maye (1999): *In the Guise of Democracy: Governance in Contemporary Egypt*. Hampshire, UK: Ithaca Press.

Kassem, Maye (2004): *Egyptian politics: The dynamics of authoritarian rule*. Boulder-London: Lynn Rienner.

Khalil, Peter (2011): "Wildfires and ways forward: Egypt's Transition to Democracy», *Global Change, Peace & Security*, 23 (2): 249-256.

Kienle, Eberhard (1998): «More than a Response to Islamism: The Political Deliberation of Egypt in the 1990s», *Middle East Journal*, 52 (2): 219-253.

Kirkpatrick, Davis D. og Kareem Fahim (2011): "Egypt, a Panel of Jurists Is Given the Task of Revising the Country's Constitution", *The New York Times*, 15. februar. [Hentet 15.01.2012]

<http://www.nytimes.com/2011/02/16/world/middleeast/16egypt.html?ref=daviddkirkpatrick>

Kirkpatrick, David D. (2012): "Islamist Group Breaks Pledge to Stay Out of Race in Egypt", *The New York Times*, 31. mars. [Hentet 05.04.2012]

<http://www.nytimes.com/2012/04/01/world/middleeast/brotherhood-chooses-a-candidate-in-egypt.html?pagewanted=all>

Kjeldstadli, Knut (1999): *Fortida er ikke hva den engang var. En innføring i historiefaget*. Oslo: Universitetsforlaget.

Lavi, L. (2012): "People's Assembly Elections in Egypt Yield Victory for Muslim Brotherhood, Salafis; Down for Liberals, Left, and Revolutionary Youth." *The Middle East Media Research Institute*, 3. januar. [Hentet 02.02.2012]

<http://www.memri.org/report/en/print6052.htm>

Lesch, Ann M. (2011): "Egypt's Spring: Causes of the Revolution", *Middle East Policy*, vol. XVIII (3): 32-48.

Linz, J & A. Stepan (1996): *Problems of Democratic Transition and Consolidation: South Europe, South America and Post-Communist Europe*. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press.

Lipset, Seymour Martin (1959): "Some Social Requisites of Democracy: Economic Development and Political Legitimacy", *American political Science review*, 53 (1).

Londono, Ernesto og Leila Fadel (2011a): "Egyptians vote in droves as historic election begin", *The Washington Post*, 28. november. [Hentet 16.01.2012]

http://www.washingtonpost.com/world/egyptians-take-to-the-polls-with-muted-excitement/2011/11/28/gIQA1uJB4N_story.html

Londono, Ernesto (2012): "Architect of Egypt's NGO crackdown is Mubarak holdover", *The Washington Post*, 8 februar. [Hentet 26.02.2012]

http://www.washingtonpost.com/world/middle_east/architect-of-egypts-ngo-crackdown-is-mubarak-holdover/2012/02/07/gIQAk9mgxQ_story.html

Lust-Okar, Ellen (2003): "Why the failure of Democratization? Explaining 'Middle East Exceptionalism'". Upublisert. New Haven: Institutt for statsvitenskap, Yale University.

Lynch, Marc (2011): "Uncertainty and optimism in Egypt", *Foreign Policy*, 12. juni. [Hentet 17.09.2011] http://lynch.foreignpolicy.com/posts/2011/06/12/tense_times_in_egypt

MacFarquhar, Neil (2011): "Egyptian Voters Approve Constitutional Changes", *The New York Times*, 20. mars. [Hentet 08.12.2011]
<http://www.nytimes.com/2011/03/21/world/middleeast/21egypt.html?pagewanted=all>

Mansfield, Edward D. og Jack Snyder (2007): "The Sequencing "Fallacy"". *Journal of Democracy*, 18(3): 5-9

Masoud, Moez og Ingalls, Matthew (2012): "Egypt's Rulers Are Threatening the Gains of Tahrir Square", *The New York Times*, 4 januar. [Hentet 15.01.2012]
<http://www.nytimes.com/2012/01/05/opinion/sunday/tahrir-squares-gains-threatened-by-egypts-interim-rulers.html>

Masoud, Tarek (2011): "Liberty, Democracy, and Discord in Egypt", *The Washington Quarterly*, 34 (4): 117-129.

Moore, Barrington (1966): *Social origins of dictatorship and democracy: Lord and peasant in the making of the modern world*. Boston: Beacon Press.

Mostafa, Tamir (2011): "Amending the Egyptian Constitution: 6 Critical Articles That Test the Military's Commitment to Democracy", *The Huffington Post*, 25. februar. [Hentet 15.01.2012] http://www.huffingtonpost.com/tamir-moustafa/egypt-constitution_b_828479.html

O'Donnell, Guillermo og Philippe C. Schmitter (1986): *Transitions from Authoritarian Rule. Tentative Conclusions about Uncertain Democracies*, Baltimore: The Johns Hopkins University Press.

Osman, Ahmed Z. (2011): "Powerhouse and powerbrokers: A profile of Egypt's military", *alMasry alYoum*, 16. februar. [Hentet 23.11.2011]
<http://www.almasryalyoum.com/en/node/320687>

Ottaway, Marina (2011): "The Emerging Political Spectrum in Egypt", Carnegie Endowment for International Peace, *Commentary*, 10. oktober. [Hentet 18.11.2011]

<http://egyptelections.carnegieendowment.org/2011/10/12/the-emerging-political-spectrum-in-egypt>

Ottaway, Marina (2011b): "Egypt's Election, Take One", Carnegie Endowment of International Peace, *Commentary*, 2. desember. [Hentet 15.01.2012]

<http://carnegieendowment.org/2011/12/02/egypt-s-election-take-one/8k17>

Ottaway, Marina (2011c): "Electing a New Egypt", Carnegie Endowment for International Peace, *Q&A*, 28. november. [Hentet 15.01.2011]

<http://carnegieendowment.org/2011/11/28/electing-new-egypt/8kpm>

Ottaway, Marina (2012a): "Who Will Write the Egyptian Constitution?", Carnegie Endowment for International Peace, *Commentary*, 13. mars. [Hentet 22.03.2012]

<http://carnegieendowment.org/2012/03/13/who-will-write-egyptian-constitution/a2sc>

Ottaway, Marina (2012b): "Getting the Priorities Right: American NGOs and U.S.-Egypt Relations", Carnegie Endowment for International Peace, *Commentary*, 13 februar. [Hentet 24.02.2012] <http://carnegieendowment.org/2012/02/13/getting-priorities-right-american-ngos-and-u.s.-egypt-relations>

Ottaway, Marina og Nathan J. Brown (2012): "Egypt's Transition in Crisis: Falling onto the Wrong Turkish Model?", Carnegie Endowment for International Peace, *Commentary*, 30. mars. [Hentet 02.04.2012] <http://carnegieendowment.org/2012/03/30/egypt-s-transition-in-crisis-falling-into-wrong-turkish-model>

Paciello, Maria C. (2011): "Egypt: Changes and challenges of political Transition", *MEDPRO Technical Report*, Nr. 4 mai. [Hentet 20.09.2011]

http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2000660

Paris, Roland (2004): *At War's End. Building Peace After Civil Conflict*. Cambridge: Cambridge University Press.

Pioppi, Daniela (2011a): "Is There an Islamist Alternative in Egypt?", Istituto Affari Internazionali, *Working Papers*, Nr.11, 3. februar. [Hentet 08.12.2011]
<http://www.iai.it/pdf/DocIAI/iaiw1103.pdf>

Priyono, A.E, Samadhi, W.P. and Törnquist, O. with Birks,(2007): *Making Democracy Meaningful. Problems and Options in Indonesia*, Jakarta and Singapore: Demos and ISEAS.

Rogin, Josh (2012): "Egypt NGO crisis: Don't pop the champagne corks just yet", *Foreign Policy*, 1 mars. [Hentet 08.03.2012]
http://thecable.foreignpolicy.com/posts/2012/03/01/egypt_ngo_crisis_don_t_pop_the_champagne_corks_just_yet

Rudebeck, L. (2001): *On democracy's sustainability - transition in Guinea- Bissau*. Stockholm: Sidastudies no. 4.

Rueschemeyer, D., E. Huber and J. Stephens. (1992): *Capitalist development and democracy*. New York: Cambridge University Press.

Rutherford, Bruce K. (2008): *Egypt after Mubarak: Liberalism, Islam, and Democracy in the Arab World*. Princeton, N.J. : Princeton University Press

Samadhi, W. P. and Warouw, N. (red.) (2009). *Building Democracy on the Sand. Advances and Setbacks in Indonesia*, Jakarta, Jogjakarta and Singapore: Demos, PCD Press, ISEAS.

Sanger, David E. (2011): "For U.S., Matching Moral and Financial Support for Revolts Proves Difficult", *The New York Times*, 19 mai. [Hentet 08.09.2011]
<http://www.nytimes.com/2011/05/20/world/middleeast/20assess.html>

Sayigh, Yezid (2011): "The Specter of "Protected Democracy in Egypt", Carnegie Endowment for International Peace, *Guide to Egypt's Transition*, [Hentet 1501.2012]
<http://egyptelections.carnegieendowment.org/2011/12/15/the-specter-of-protected-democracy-in-egypt>

Sayigh, Yezid (2012): " The SCAF's NGO gamble", *Foreign Policy*, 10 februar. [Hentet 26.02.2012]
http://mideast.foreignpolicy.com/posts/2012/02/10/prosecution_of_us_pro_democracy_activists_in_egypt_the_scafs_game_plan

Selvik, Kjetil (2003): «Økonomi og demokrati i Midtøsten og Nord-Afrika», *Babylon*, 1 (1): 1-9.

Sharp, Jeremy M. (2011): "Egypt in Transition", *Congressional Research Service*, 18. november.

Sharp, Jeremy M. (2012): "Egypt in Transition", *Congressional Research Service*, 8. februar.

Shehata, Dina (2011): "The fall of the Pharaoh: How Hosni Mubarak's Reign Came to an End", *Foreign Affairs* mai/juni 2011. [Hentet 12.11.2011]

<http://www.foreignaffairs.com/articles/67687/dina-shehata/the-fall-of-the-pharaoh>

Springborg, Robert (1989): *Mubarak's Egypt: Fragmentation of the Political Order*, Boulder, Colombia: Westview Press.

Stilt, Kristen (2011a): "What the Egyptian Constitutional Amendment Referendum is Really About," *Resources for Constitutional Design*, 19. mars. [Hentet 15.01.2012]

<http://www.comparativeconstitutions.org/2011/03/dispatch-from-cairo-what-egyptian.html>

Stilt, Kristen (2011b): "Assessing Tahrir's first ballot box", *Foreign Policy*, 21. mars. [Hentet 08.12.2011]

http://mideast.foreignpolicy.com/posts/2011/03/21/assessing_tahrir_s_first_ballot_box

Sørensen, Georg (1993): *Democracy and Democratization*. Boulder: Westview Press. Sage Publications.

Sørensen, Georg (2010): *Democracy and Democratization* i Georg Sørensen K.T. Leicht and J.C. Jenkins (red.), *Handbook of Politics: State and Society in Global Perspective*, New York: Springer-Verlag.

Tadros, M. (2012): "Introduction: The Pulse of the Arab Revolt", *IDS Bulletin*, 43 (1): 1–15.

Therborn, Gøran (1977): "The rule of capital and the rise of democracy". *New Left Review*, 103, 3–41.

Törnquist, O. (2002): *Popular Development and Democracy: Case Studies with Rural Dimensions in the Philippines, Indonesia, and Kerala*. Occasional Paper from SUM, No. 3, viii+150 pp.

Törnquist (2004a): *The Political Deficit of Substantial Democratisation*, i Harriss, J., K. Stokke & O. Törnquist (red.): *Politicising Democracy: Local Politics and Democratisation in Developing Countries*. Houndmills and New York: Palgrave.

Törnquist, Olle (2004b): "Labour and Democracy? Reflections on the Indonesian impasse". *Journal of Contemporary Asia*, 14 (3): 377-399.

Törnquist, Olle (2009): "The problem is representation! Towards an analytical framework" i Törnquist, Olle, Neil Webster og Kristian Stokke (red.) *Rethinking Popular Representation*. Houndmills: Palgrave.

Törnquist, Olle (2011a): "Dynamics of Peace and Democratisation. The Aceh Lessons". *Democratization*. 18 (3): 823-846.

Törnquist, Olle (2011b): "Democracy and the left: experiences from Indonesia." Upublisert. Oslo: Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Oslo.

Törnquist, Olle og Kristian Stokke (2011): "On Transformative Politics." Upublisert. Oslo: Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Oslo.

UNDP, Egypt Human Development Report (2010): "Youth in Egypt: Building Our Future". [Hentet 22.11.2011]

<http://www.undp.org.eg/Portals/0/EHDR%202010/NHDR%202010%20english.pdf>

Waterbury, John (1985): "The "Soft State" and the Open Door: Egypt's Experience with Economic Liberalization, 1974-1984," *Comparative politics*, 18 (1): 65-83.

Wickham, Carrie R. (2011): "The Muslim Brotherhood After Mubarak. What the Brotherhood is and How It Will Shape the Future", *Foreign Affairs*, 3. februar. [Hentet 15.11.2011] <http://www.foreignaffairs.com/articles/67348/carrie-rosefsky-wickham/the-muslim-brotherhood-after-mubarak>

Yin, Robert K. (1989): *Case Study Research. Design and Methods*. Newbury Park: Sage Publications.

Yin, Robert K. (1994): *Case study research: Design and methods*. California: Sage Publishing, 2. utgave.

Vedlegg 1 Informanter

1. Journalist 1 (2012): *intervju*, Kairo. Februar
2. Journalist 2 (2012): *intervju*, Kairo. Mars
3. Forsker (2012): *intervju*, Kairo. Mars
4. Professor i statsvitenskap ved AUC (2012): *intervju*, Kairo. Februar
5. Arbeider i Egyptian Initiative for Personal Rights, (2012): *intervju*, Kairo. Mars
6. Analytiker hos Social Fund For Development (UNDP), (2012): *intervju*, Kairo. Mars
7. Aktivist (2012): *intervju*, Kairo. Mars
8. Aktivist og en av grunnleggerne til 6. april- ungdomsbevegelse, (2012): *intervju*, Kairo. Mars
9. Tahrir-aktivist (1), (2012): *intervju*, Kairo. Mars
10. Tahrir-aktivist (2) (2012): *intervju*, Kairo. Mars

Vedlegg 2 Consent form

Consent form –interview

Working title: Democratisation in Egypt: inclusion or exclusion of pro-democracy groups.

Researcher: Sofie B. Øien, master student in political science at the University of Oslo, Norway.

Supervisor: Olle Törnquist from the department of political science at the University of Oslo, Norway.

Purpose of the study: Researching and understanding of the processes of democratisation in Egypt in light of three democratisation perspectives.

Confidentiality: All recorded and written data from the interview, with the exception of that explicitly published in the final thesis, will be deleted when the master thesis is completed in June 2012. You can also choose to be anonymous.

Withdrawal: Participation is voluntary with no costs or payment. You can cancel the interview for any reason, at any time, without consequences. You can avoid answering some of the questions if you feel uncomfortable with them.

Express of gratitude: Thank you so much for your time and valuable insight. If you have any questions about the research you contact Sofie on email sofieoien@gmail.com or phone +47 936 23 275. If you want to receive a summary of the findings when the research is finished, please notify.

Agreement: I have read the information above. I understand that my participating is voluntary and that I am free to withdraw my consent at any time, for any reason, without consequences. By giving my signature, I certify that I am willing to participate in this research project.

Choose one option:

I hereby give my consent for my name and my viewpoints to be included in the final research materials.

I prefer to be anonymous in the final research product. My name or other identifiable information will not be cited in the thesis.

Interviewee:.....
.....(date and signature)

Researcher:.....
.....(date and signature)

Vedlegg 3 Intervjuguide

Interview guide

1. Labour strikes and protest movements (Kifeya).
 1. Do you think that they were important for the uprising?
 2. Which role did they play during the uprising?
 3. The political opposition.

1. The youth.
 1. Why the youth?
 2. (Where you involved in the protest? Which group did you belong to? Etc.)
 3. How was the demonstrations organized?
 4. How did they all (labour unions, political movements and parties and the student and youth groups) interact during the uprising?

2. The “pro-democracy movement”:
 1. What happened to the “pro-democracy movement” or the youth movement after Mubarak stepped down? Did they stay unified or split into different fractions? Fragmentation – why and how?
 2. (Do you feel that it is still important to work together with other groups and organisations?)
 3. Did the transitional leaders make an effort to include yours and other groups after the uprising?
 4. (What is your group/organisation working with now? Alone or in coalition with others? How do you work?)
 5. (Which means do you use to influence the process?)

3. The sequence
 1. What do you think of the timing of the elections?
 2. Did you have enough time to organize before the elections?
 3. To which degree do you feel that basic freedoms and rights (like press freedom, freedom of speech and organizational freedoms have been liberalized during the transition and before the elections?
 4. (Do you consider the elections to be free and fair?)
 5. The constitutional process? Amendments in March. (Inclusion, transparency and public debate.)
 6. The Selmi-documents.

4. The military
 1. What do you think of the military as transitional leaders?
 2. Economic and political interests.
 3. The military and the revolutionaries.
 4. The military and the people.